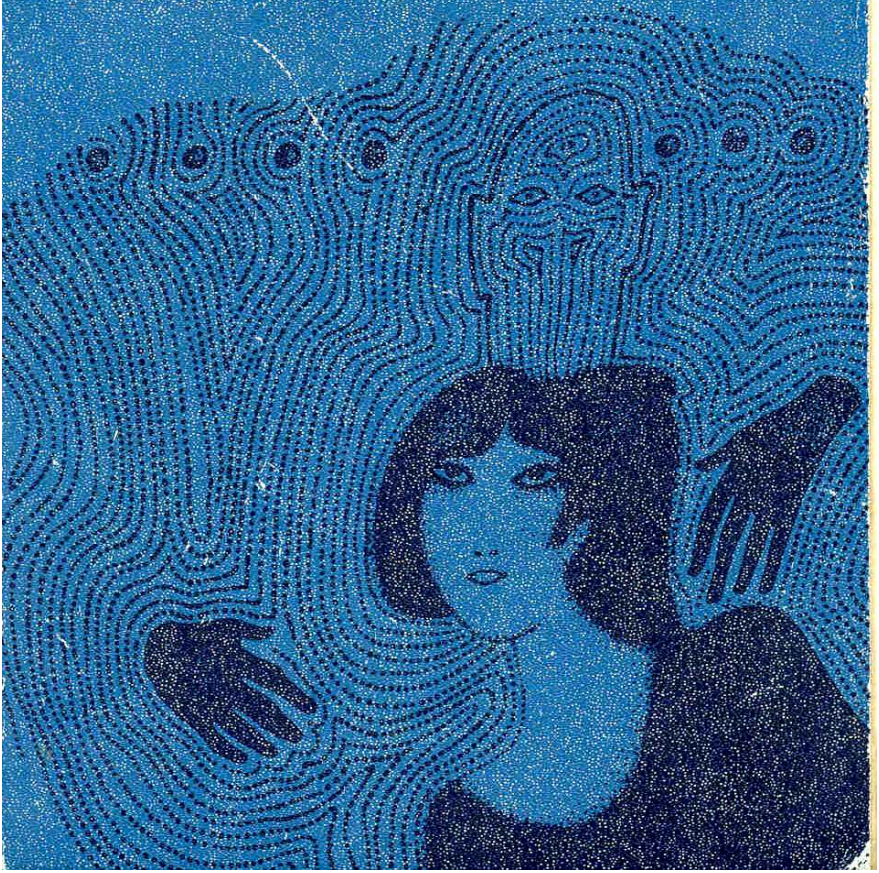
MICHAEL CRICHTON/ ČLOVĚK NA KONCI

ODEON NA DOVOLENOU

MICHAEL CRICHTON

ČLOVĚK NA KONCI

ODEON

Přeložil Jiří Schindler
© 1972 by Michael Crichton

ÚTERÝ 9. BŘEZNA 1971

PŘIJETÍ

1

Sešli po schodech do oddělení pro příjem naléhavých případů a usedli na lavici za lítačkami u vjezdu pro sanitní vozy. Ellis byl nervózní a zamyšlený. Morris zvolna ukusoval tyčinku plněné čokolády a zmačkaný staniol strčil do kapsy bílého pláště.

Ze svého místa viděli ven na sluncem ozářenou tabuli s nápisem PŘÍJEM NÁHLÝCH PŘIPADŮ a na menší tabulku ZÁKAZ STÁNÍ. VYHRAZENO PRO SANITNÍ VOZY. V dáli zaslechli houkačku.

„Je to on?“ zeptal se Morris.

Ellis se podíval na hodinky. „Těžko, je ještě brzy.“

Zvuk houkačky se blížil. Ellis si sundal brýle a otíral je cípem kravaty. Jedna sestra z úrazového oddělení, kterou Morris ani neznal jménem, se k nim obrátila a řekla s milým úsměvem: „Vy jste vítací výbor?“

Ellis po ní loupl očima. Morris řekl: „My si ho rovnou převezmeme. Přinesla jste chorobopis?“

Sestra zakoktala: „Ano, asi ano, pane doktore,“ a odešla s rozčilenou tváří.

Ellis si povzdechl. Nasadil si brýle a zamračeně se podíval za sestrou.

Morris řekl: „Ona tím nic nemyslela.“

„Už to asi ví celý špitál,“ řekl Ellis.

„Je to příliš kapitální tajemství, než aby se dalo udržet.“

Houkačka už zněla docela blízko; oknem viděli, jak sanitka couvá do vjezdu. Dva zřízenci otevřeli dvířka a vytáhli nosítka. Ležela na nich starší hubená žena. Lapala po dechu a z hrdla se jí ozývalo chroptění. Těžký plicní edém, pomyslil si Morris, když ji nesli kolem do jedné ordinace.

„Doufám, že je v pořádku,“ řekl Ellis.

„Kdo?“

„Benson.“

„A proč ne?“

„Mohli mu dát pěkně do těla.“ Ellis se díval upřeně z okna. Ten má ale opravdu špatnou náladu, pomyslel si Morris. Věděl, že takhle vypadá, když je rozčilen; už toho s Ellisem prožil dost, aby věděl, na čem je. Nevraživost netrpělivého očekávání a pak skoro líný klid, když začne operovat. „Tak sakra, kde je?“ zavrčel Ellis a znovu se podíval na hodinky.

Morris honem začal mluvit o něčem jiném: „Byli všichni pozváni na půl čtvrtou?“ V 15.30 měl být Benson demonstrován lékařům na mimořádném neurochirurgickém semináři.

„Pokud vím, bude o něm referovat doktorka Rossová. Jen aby byl Benson v pořádku,“

Z ampliónu se ozval sametový hlas: „Doktor Ellis, doktor John Ellis, má volat dvacet dva třicet čtyři, doktor Ellis má volat dvacet dva třicet čtyři.“

„Sakra,“ zaklel Ellis, vstal a šel k telefonu. Morris věděl proč. Dvacet dva třicet čtyři bylo číslo experimentálního oddělení. To tedy znamenalo, že je něco v nepořádku s opicemi. Ellis operoval za poslední měsíc týdně tři opice, aby on i jeho skupina nevyšla ze cviku.

Morris ho pozoroval, jak se blíží k telefonu na druhém korci místnosti. Ellis nepatrně kulhal — v dětství měl úraz, při němž si poranil postranní větev lýtkového nervu na pravé noze. Morris se dohadoval, že zranění bylo asi důvodem jeho pozdějšího rozhodnutí stát se neurochirurgem. Ellis byl dozajista člověk, který byl zrovna předurčen k napravování vad a následků zranění. Uměl spravovat, pacientům vždycky říkal: „My vás zase spravíme.“ Měl víc vad než jen kulhání — byl už skoro plešatý, hodně krátkozraký, nosil silné masivní brýle. Tím vším byl jaksi zranitelný a jeho nerudnost se jakžtakž dala snést.

Ta nerudnost třeba také byla následkem dlouholeté chirurgické praxe, to nemohl Morris s určitostí říct. Sám nebyl chirurgem tak dlouho, aby to mohl posoudit. Pozoroval sluncem ozářené parkoviště. Začínaly návštěvní hodiny. Na parkoviště přijížděli příbuzní, vystupovali z automobilů a rozhlíželi se po vysokých budovách nemocnice. Podle toho jak se tvářili, bylo zřejmé: nemocnice je něco, čeho se lidé bojí.

Morris si všiml, jak jsou skoro všichni opálení. V Los Angeles bylo teplé slunečné jaro, ale Morris byl bílý jako ty kalhoty a plášť, co měl na sobě. Měl bys víc chodit na procházky, říkal si. Měl bys obědvat na vzduchu. Hraješ sice tenis, ale to už je vždycky večer.

Ellis se vrátil. „Do háje," poznamenal, „Etelka si vyrvala štychy."

„Jak se to stalo?"

Etelka byla mladá opička, na níž dělali zákrok předešlého dne. Operace proběhla zcela hladce, a Etelka byla nesmírně učenlivá jako všechny rézusky.

„Nevím," odpověděl Ellis. „Nejspíš si uvolnila jednu ruku z bandáže. Zkrátka teď vřeští a na jedné straně má obnaženou lebku."

„Vytrhla si dráty?"

„To nevím, ale musím tam teď jít a znovu ji zašít. Obstaráš to tady?"

„Doufám."

„Jak to umíš s policajty?" zeptal se Ellis. „Myslím, že ti nebudou dělat potíže."

„Asi nebudou."

„Hlavně přeprav Bensona na sedmičku, jak nejrychleji to půjde," řekl Ellis. „Pak zavolej Rossovou. Přijdu tam, hned jak budu moct." Podíval se na hodinky. „Bude mi trvat asi tak čtyřicet minut znovu Etelku zašít, když se ovšem bude rozumně chovat."

„Tak hodně štěstí," usmál se povzbudivě Morris.

Ellis se zatvářil kysele a odkráčel.

Když odešel, vrátila se sestra. „Co je to s ním?" zeptala se.

„Je nervózní," řekl Morris.

„To tedy je," přikývla sestra. Stoupla si opodál a okouněla z okna.

Morris ji pobaveně sledoval. Byl v nemocnici už dost dlouho, aby mu byly jasné jemnosti v důležitosti postavení. Začal jako fiškus a to neměl postavení vůbec žádné. Většina sester toho o medicíně věděla víc než on, a když měly moc práce, nijak se s tím před ním neskrývaly. („Doufám, že to takhle neuděláte, pane doktore.") A jak léta ubíhala, stal se sekundářem na chirurgii, a sestry se začaly chovat přece jen trochu jinak. Když pak byl už starším sekundářem, byl v práci na oddělení do té míry zběhlý, že ho sestry začaly oslovovat křestním jménem. A když přešel do neuropsychiatrické výzkumné skupiny,

vysloužil si jako mladší pracovník vůči sobě formální zdvořilost jako nový znak svého postavení.

Tentokrát to však bylo něco jiného: stále kolem něho poletovala sestra, neboť ho obestřel zvláštní nimbus důležitosti. V nemocnici totiž všichni věděli, co se chystá.

Aniž se přestala dívat z okna, ošetřovatelka mu oznámila: „Už ho vezou.“

Morris vstal a podíval se ven. Přijel modrý policejní vůz, otočil se a zacouval do vjezdu pro sanitky. „Tak dobře,“ řekl, „uvědomte sedmé poschodí a řekněte jim, že jsme na cestě.“

„Ano, pane doktore.“

Ošetřovatelka odešla. Dva zřízenci otevřeli dveře. Nic o Bensonovi nevěděli, jeden z nich se obrátil k Morrisovi:

„Čekáte na tohohle?“

„Ano.“

„K ošetření?“

„Ne, k přijetí.“

Zřízenci přikývli a počkali, až řidič obejde vůz a odemkne zadní dveře. Zezadu vylezli dva další strážníci a mžourali do prudkého slunce. Pak vyšel Benson.

Jako vždy byl Morris i tentokrát jeho zjevem překvapen. Benson byl vyrovnaný obtloustlý čtyřicátník, kolem něhož bylo neustále mnoho zmatku. Stál u auta, se spoutanýma rukama, a rozhlížel se kolem. Když uviděl Morrise, pozdravil ho a pak rozpačitě stočil pohled jinam.

Jeden z policistů se zeptal: „Vy máte službu?“

„Ano, jsem doktor Morris.“

Policista mávl rukou směrem do budovy.

„Ukažte nám cestu, doktore.“

Morris ho požádal: „Mohl byste mu laskavě sejmout pouta?“

Benson zvedl oči k Morrisovi a pak je opět sklopil.

„Nemáme v tomto směru žádné příkazy,“ pohlédli na sebe oba strážníci, „takže je to možné.“

Když mu snímali pouta, obrátil se na Morrise řidič s formulářem připevněným svorkou na psací podložce: „Přeprava zajištěného do ústavní péče (lékařské).“ Podepsal jej.

„A ještě tady,“ ukázal řidič.

Morris připojil ještě jeden podpis a podíval se na Bensona. Stál klidně, třel si zápěstí a hleděl přímo před sebe. Neosobní kutění kolem formuláře a podpisů vzbuzovalo v Morrisovi pocit, jako by šlo o převzetí balíčku ze zásilkové služby. Byl by rád věděl, jestli to na Bensona působilo stejně.

„Děkuji, pane doktore, je to v pořádku," poděkoval řidič.

Morris vedl policisty a Bensona dovnitř. Zřízenci zavřeli dveře. Ošetřovatelka přivezla kolečkové křeslo a Benson se na ně posadil. Policisté se tvářili udiveně.

„To je v nemocnici běžná praxe," vysvětloval jim Morris.

Pak šli dále k výtahu.

+ + +

Výtah zastavil v hale. Stál tam u dveří hlouček příbuzných, kteří se chystali jet do vyšších pater, ale když spatřili Morrise, Bensona na kolečkovém křesle a dva strážníky, poněkud zaváhali. „Prosím, jeďte vedlejší kabinou," řekl laskavě Morris. Dveře se zavřely a výtah se opět rozjel.

„Kde je doktor Ellis?" zeptal se Benson, „myslel jsem, že by tu měl být."

„Je na chirurgii. Přijde za chvilku."

„A doktorka Rossová?"

„Uvidíte ji na semináři."

„Aha," usmál se Benson, „na semináři." Policisté se na sebe podezřívavě podívali, ale neříkali nic. Výtah zastavil v sedmém poschodí a všichni vystoupili.

V sedmém patře bylo zvláštní chirurgické oddělení pro vážné a složité případy. V podstatě to bylo oddělení výzkumné. Léčili tu pacienty s chorobami srdečními, ledvinovými a s poruchami metabolickými. Napřed šli k sestře na inspekční pokoj, do prosklené místnosti, strategicky umístěné uprostřed poschodí, jež mělo půdorys písmene X.

Ošetřovatelka, která měla službu, zvedla hlavu. Byla překvapena přítomností policistů, ale neřekla nic. Morris řekl: „Tohle je pan Benson. Připravili jste už pokoj sedm set deset?"

„Všechno připraveno,“ odpověděla sestra a vlídně se na Bensona usmála. Benson úsměv chladně opětoval a pohlédl na obrazovku počítače v rohu inspekční místnosti.

„Vy tu máte terminál?“

„Ano,“ řekl Morris.

„Kde je hlavní počítač?“

„V suterénu.“

„V téhle budově?“

„Ano. Má velký příkon, a hlavní vedení je napojeno na tuto budovu.“ Benson zakýval hlavou. Morrise jeho otázky nijak nepřekvapily. Benson se zřejmě snažil myslit na něco jiného než na operaci, a koneckonců počítače jsou jeho obor.

Sestra dodala Morrisovi Bensonův chorobopis v obvyklých modrých plastikových deskách se znakem fakultní nemocnice. Na deskách byl připevněn též červený štítek označující neurochirurgii, žlutý štítek označující intenzívní péči a bílý štítek, který Morris ještě nikdy na chorobopisu neviděl. Bílý štítek znamenal bezpečnostní opatření.

„To je můj chorobopis?“ zeptal se Benson, když ho Morris vezl dále do pokoje 710. Policisté šli několik kroků za nimi.

„Hm, hm.“

„To by mě zajímalo, co je tam napsáno,“

„Většinou samé nečitelné poznámky.“ Ve skutečnosti byl Bensonův chorobopis velmi tlustý a velmi dobře čitelný, a byly v něm též výsledky vyšetření zpracované na počítači.

Přišli k pokoji. Než vstoupili dovnitř, napřed tam vešel jeden policista a zavřel za sebou dveře. Druhý zůstal venku.

„To je z opatrnosti,“ řekl.

Benson se obrátil k Morrisovi. „Ti se o mě starají,“ podotkl.

„Je to až dojemné.“

První policista se vrátil. „Všechno v pořádku,“ řekl.

Morris zavezl Bensona do pokoje. Byla to prostorná místnost na jižní straně nemocniční budovy, takže do ní svítilo slunce celé odpoledne. Benson se rozhlédl a s uznáním zakýval hlavou. „Je to jeden z nejlepších pokojů v celé nemocnici,“ řekl Morris.

„Mohu už vstát?“

„Samozřejmě.“

Benson vstal z pojízdného křesla a sedl si na postel. Zhoupl se na matraci. Stiskal knoflíky, které posunovaly postel nahoru a dolů, a pak se sehnul a prohlížel si mechanismus, který to všechno prováděl. Morris přešel k oknu, zatáhl žaluzie, aby zmírnil příliv přímého světla. „Jednoduché," poznamenal Benson.

„Co?"

„Tenhle mechanismus pod postelí. Pozoruhodně jednoduchý. Měla by tu být zpětnovazební jednotka, aby se každý pohyb osoby v posteli automaticky kompenzoval a…", odmlčel se. Otevřel dveře na klozet, nakoukl dovnitř, prohlédl si koupelnu. Morrise napadlo, že se nechová jako obyčejný pacient. Většině pacientů nemocniční prostředí vadilo, ale Benson se choval, jako by si najímal pokoj v hotelu.

„Tak ten si vezmu," řekl Benson a usmál se. Posadil se na postel a pohlédl na Morrise, pak na strážníky. „Tihle tu jsou zapotřebí?"

„Domnívám se, že by mohli čekat venku," řekl Morris.

Policisté přikývli a odešli.

„Já jsem chtěl říct," řekl Benson, „jestli tu vůbec musí být?"

„Ano, musí."

„Pořád?"

„Ano. Dokud nebudete zproštěn obvinění."

Benson se zatvářil starostlivě. „Bylo to… myslím, jestli jsem udělal… Bylo to moc zlé?"

„Udělal jste mu monokl a zlomil jedno žebro."

„Ale je v pořádku?"

„Ano, je v pořádku."

„Vůbec si na to nepamatuju," řekl Benson. „Všechny paměťové buňky mám vymazány."

„Já vím."

„Ale to jsem rád, že je v pořádku."

Morris přikývl. „Vzal jste si něco s sebou? Pyžamo, nebo něco?"

Benson odpověděl: „Ne, ale mohu si to obstarat."

„Tak dobře. Zatím vám dáme ústavní prádlo. Je vám už dobře?"

„Ano, samozřejmě. A možná že by mi pomohlo malé povzbuzení," zamrkal na Morrise.

Morris na něj rovněž zamrkal: „Tak to se bez něho budete muset obejít."

Benson vzdychl a Morris odešel.

+ + +

Policisté si přinesli před dveře židli. Jeden si na ni sedl, druhý si stoupl opodál. Morris rozevřel svůj zápisník.

„Měli byste se seznámit s rozvrhem," obrátil se k nim. „Do půl hodiny sem přijde úředník z příjmu a předloží Bensonovi k podpisu revers. Pak v půl čtvrté bude Benson v hlavní posluchárně na chirurgickém semináři. Vrátí se zpět asi za dvacet minut. Večer mu oholí hlavu. Operace se plánuje na zítra, na šest hodin ráno. Máte nějaké otázky?"

„Dá nám někdo najíst?"

„Řeknu sestře. Zůstanete tu oba, nebo jídlo jen pro jednoho?"

„Jen pro jednoho. Po osmi hodinách se vystřídáme."

Morris řekl: „Oznámím to sestrám. Je to nutné pro střídání služeb. Musí vědět, kdo je na patře."

Policisté souhlasně přikývli. Chvilku bylo ticho a pak se jeden z nich ozval: „Co mu vlastně je?"

„Je to jeden druh epilepsie."

„Viděl jsem toho chlapa, kterého zmlátil," řekl jeden z policistů. „To by člověk nikdy neřekl, co takový střízlík" — mávl rukou směrem k Bensonovu pokoji — „dokázal."

„V epileptickém záchvatu je schopen každého násilí."

Přikývli. „Jakou to bude mít operaci?"

„Je to mozková operace, kterou označujeme jako výkon třetího stupně," řekl jim Morris. Nenamáhal se něco jim blíže vysvětlovat. Policisté by tomu stejně nerozuměli. A i kdyby — pomyslil si — nevěřili by tomu.

2

Velký neurochirurgický seminář, kde se za účasti všech chirurgů z nemocnice demonstrovaly a rozebíraly neobvyklé či složité případy, byl normálně vypisován každé úterý na devět hodin dopoledne. Odborné semináře se obtížně scházely; zajistit na nich účast všech lékařů bylo velice obtížné. Dnes však byla velká posluchárna doslova nabita. Řady bílých plášťů a pobledlých obličejů byly obráceny k Ellisovi, který si právě postrčil brýle na nose a začal: „Jak už mnozí z vás vědí, zítra bude neuropsychiatrická výzkumná skupina provádět na

lidském objektu výkon zajišťující limbické řízení — což označujeme jako výkon třetího stupně.“

V auditoriu byl klid. Janet Rossová stála v rohu posluchárny blízko dveří a pozorovala posluchače. Bylo jí divné, že odezva je tak malá. Dalo se to však čekat. Každý v nemocnici už věděl, že NPS čeká na vhodného pacienta pro výkon třetího stupně.

„Musím vás bohužel požádat,“ pokračoval Elis, „abyste při demonstraci v přítomnosti pacienta omezili své otázky: Je to citlivý člověk s vážným postižením. Domníváme se však, že byste napřed měli vyslechnout psychiatra. Referovat bude paní doktorka Rossová.“ Ellis pokynul doktorce Rossové. Přišla doprostřed posluchárny.

Pohlédla na příkře stoupající řady obličejů před sebou a na okamžik zaváhala. Janet Rossová byla vysoká snědá blondýna mimořádně pěkného zevnějšku. Sama si připadala příliš kostnatá a hranatá, přála si být něžnější a ženštější. Dobře si však byla vědoma, že není zrovna nenápadná, a ve svých třiceti letech po více než desetileté praxi v povolání převážně mužském se toho naučila využívat.

Založila si ruce za záda, nadýchla se a pustila se do referování, stručně a rychle, tak jak se to na klinických seminářích dělá.

„Harold Franklin Benson,“ hovořila, „je čtyřiatřicetiletý rozvedený pracovník výpočetního střediska, bez obtíží až do automobilové havárie, k níž došlo na expresní dálnici k Santa Monice přede dvěma roky. Po nehodě byl v bezvědomí. Není známo, jak dlouho. Byl převezen do místní nemocnice na pozorování. Na druhý den byl propuštěn zdráv a bez obtíží. Po šesti měsících pozoroval na sobě poruchy, které označuje jako okna.“

V posluchárně bylo ticho, všichni se na ni soustředěně dívali a naslouchali.

„Tato okna trvala několik minut a dostavovala se asi jednou měsíčně. Často jim předcházel pocit zvláštních nepříjemných pachů. Obtíže se dostavovaly po požití alkoholu. Pacient vyhledal svého lékaře, který mu řekl, že je přepracován, a doporučil mu omezit alkohol. Benson ho poslechl, ale obtíže se nezbavil.

Před rokem — rok po nehodě — zpozoroval, že absence jsou častější a déletrvající. Často, když nabyl vědomí, zjistil, že je v neznámém prostředí. Několikrát na sobě shledal tržné a řezné rány.

Nikdy si však nevzpomněl, co se dělo v době, kdy měl — jak říká — okno.“

Viděla, jak posluchači pokyvují hlavami. Chápali, co jim říká; byla to jasná epilepsie. To hlavní teprve přijde.

„Jeho přátelé,“ pokračovala, „mu říkali, že se divně chová, ale on nebral jejich připomínky na vědomí. Pomalu se s nimi přestával stýkat. V téže době — tedy asi před rokem — udělal v zaměstnání, jak říká, významný objev. Benson je odborník na počítače a specializuje se na umělý intelekt strojů a problém umělého života. Po čase přišel na to, že stroje určitým způsobem soutěží s člověkem a že nakonec ovládnou svět.“

V auditoriu se ozval šepot. Zajímalo je to, zvláště psychiatry. Uviděla svého starého učitele Manona, jak sedí v poslední řadě s hlavou opřenou o obě ruce. Manon věděl, oč jde.

„Benson sdělil svůj objev přátelům, kteří mu ještě zbyli. Radili mu, aby zašel za psychiatrem, což ho rozzlobilo. V posledním roce nabýval čím dál více přesvědčení, že stroje se spikly k ovládnutí světa.

Před šesti měsíci byl pacient zatčen policií pro podezření ze zabití jednoho leteckého mechanika. Pro nedostatek důkazů byl pak propuštěn. Tato příhoda však Bensona do té míry zneklidnila, že konečně šel k psychiatrovi. Měl totiž pocit, že toho mechanika možná přece jen zabil. Bylo to i pro něj neuvěřitelné, ale nemohl se zbavit hlodavého podezření.

Před čtyřmi měsíci, v listopadu 1970, byl poslán na neuropsychiatrickou kliniku. Podle anamnestických údajů — úraz hlavy, občasné záchvaty násilí s předcházejícími pocity pachů — byl považován za pacienta s psychomotorickou epilepsií. Jak víte, neurologie nyní přijímá pouze pacienty s poruchami chování, jež se dají organicky zvládnout.

Výsledek neurologického vyšetřování byl tento: Elektroencefalografie bez patologického nálezu. Po zátěži alkoholem se objevila patologická křivka. EEG ukazuje na záchvatovou aktivitu levého temporálního laloku. Diagnóza u Bensona tedy byla jasná — psychomotorická epilepsie, pacient prvního stupně.“

Udělala krátkou přestávku, aby se nadýchla a dala posluchačům možnost strávit, co jim řekla. „Pacient je inteligentní,“ pokračovala, „a podstata jeho nemoci mu byla vysvětlena. Bylo mu řečeno, že po

automobilové nehodě, kdy si poranil mozek, má určitou formu epilepsie, která se vyznačuje nikoliv záchvaty svalových křečí, nýbrž křečemi myšlení — jež mají vliv na jeho duševní činnost a vedou u něho k násilnickému jednání. Bylo mu řečeno, že jeho choroba není neobvyklá a že ji lze zvládnout. Byla zahájena medikamentózní léčba.

Před třemi měsíci byl Benson zadržen pro násilné přepadení. Obětí byla čtyřiadvacetiletá barová tanečnice, jež později vzala své obvinění zpět. Nemocnice intervenovala v pacientův prospěch.

Před měsícem byla ukončena terapie morladonem, p-amino-benzadonem a triamilinem. Po žádném z těchto léků ani po kombinacích nenastalo zlepšení. Byl proto zařazen do druhého stupně — psychomotorická epilepsie rezistentní na terapii, a byl navržen na chirurgický výkon třetího stupně, o němž tu dnes budeme diskutovat.“

Přerušila výklad. „Dříve než ho přivedu,“ pokračovala, „musím vám ještě říci, že včera odpoledne napadl muže od benzínové pumpy a velice ho zřídil. Operace má být provedena zítra, a tak jsme museli přimět policii, aby nám ho svěřila. Nicméně ho čeká žaloba pro násilné napadení.“

V posluchárně bylo ticho. Odmlčela se, a poté odešla pro Bensona.

+ + +

Benson seděl před dveřmi ve svém kolečkovém křesle, oblečen do bílomodře pruhovaného ústavního županu. Když se objevila doktorka Rossová, usmál se a pozdravil: ,.Dobrý den, paní doktorko.“

„Dobrý den, jak je vám?“ oslovila ho s úsměvem.

„Je mi dobře,“ odpověděl, „docela dobře.“

Za Bensonem stál Morris, který tlačil křeslo, a policista. Doktorka Rossová se zeptala Morrise: „Půjdete s námi?“

Dříve než mohl Morris odpovědět, Benson řekl vesele: „Chodí stále se mnou.“

Policista přikývl a zrozpačitěl.

„Tak dobře,“ řekla.

Otevřela dveře a Morris vjel s Bensonem do posluchárny přímo k Ellisovi. Ellis postoupil dopředu a potřásl Bensonovi rukou.

„Benson, těší mě.“

„Doktor Ellis.“

Morris otočil Bensona tak, aby byl obrácen obličejem k posluchačům. Doktorka Rossová se posadila stranou a pozorovala strážníka, který postával u dveří a snažil se vypadat nenápadně. Ellis stál vedle Bensona, který se díval na stěnu z mléčného skla, na níž bylo připevněno asi deset rentgenových snímků. Zdálo se, že poznává snímky své lebky. Ellis si toho všiml a vypnul osvětlení za skleněnou stěnou. Snímky rázem potemněly.

„Pozvali jsme vás sem," obrátil se k pacientovi Ellis, „abyste tuhle kolegům odpověděl na pár otázek." Rozmachem ruky ukázal na sál do půlkruhu. „Myslím, že vás neznervózňuji, že ne?"

Ellis se zeptal jakoby nic. Doktorka Rossová se zamračila. Zúčastnila se už stovek klinických seminářů a vždycky se pacientů tázali, zda je neznervózňuje, když se na ně dívá tolik lékařů. Na přímou otázku pacienti pravidelně odpovídali záporně.

„Samozřejmě že jsem z nich nervózní," odpověděl Benson. „Z nich by byl nervózní každý."

Doktorka Rossová potlačovala úsměv. To ti patří, říkala si v duchu.

Pak Benson řekl: „Co kdybyste byl počítač a já vás postavil před houf odborníků, kteří by se pokoušeli zjistit, jakou máte poruchu a jak ji opravit? Jak by vám bylo?"

Ellise to zmátlo. Prohrábl si své prořídlé vlasy a pohlédl na doktorku Rossovou, která zamítavě zavrtěla hlavou. To nebyla vhodná příležitost zkoumat Bensonovu psychickou úchylku.

„Byl bych také nervózní," odpověděl mu Ellis.

„Tak vidíte," řekl Benson.

Ellis polkl.

Schválně popichuje, pomyslila si doktorka Rossová, jen mu proboha neskoč na špek.

„Já ale nejsem přece stroj?" řekl Ellis.

Doktorka Rossová sebou trhla.

„Přijde na to," odpověděl mu Benson, „některé vaše funkce jsou zcela mechanické a opakují se. Z tohoto hlediska je lze považovat za snadno programovatelné a poměrně nesložité, pokud —"

„Domnívám se," vpadla mu do řeči doktorka Rossová, „že bychom měli přikročit k otázkám."

Ellisovi se to zřejmě nelíbilo, nic však neřekl a Benson mu byl vděčen a také mlčel. Vzhlédla do auditoria, a po chvíli někdo vzadu zvedl ruku: „Pane Bensone, mohl byste nám říci něco bližšího o tom zápachu, který jste cítil před záchvatem?“

„Ani ne,“ odpověděl Benson. „Je divný, to je vše, co mohu říci. Všechny ty smrady jsou strašné, ale nesmrdí jako něco určitého, jestli mi rozumíte. Chci říci, že je nelze identifikovat. Magnetická paměť běží naprázdno.“

„Mohl byste alespoň přibližně ten pach charakterizovat?“

V auditoriu se zvedla další ruka. „Pane Bensone, ta okna, která jste měl stále častěji, byla také čím dál delší?“

„Ano,“ odpověděl Benson, „teď už trvají několik hodin.“

„Jak je vám po záchvatu?“

„Špatně od žaludku.“

„Mohl byste to blíže specifikovat?“

„Někdy zvracím. Specifikoval jsem to dost?“

Doktorka Rossová začínala být neklidná. Všimla si, že Bensona se zmocňuje zlost. „Jsou další otázky?“ zeptala se doufajíc, že nebudou. Pohlédla do auditoria. Bylo ticho.

„V tom případě,“ ozval se Ellis, „bychom si snad mohli podebatovat o podrobnostech chirurgického výkonu… Pan Benson je už o tom všem informován, takže může buď zůstat, nebo odejít — jak si přeje.“ Rossové se to nelíbilo. Ellis se producíruje. To mají chirurgové ve zvyku, ukazovat každému, jak jejich pacientům nevadí, že je někdo řeže a mrzačí. Vůbec to není taktní, žádat Bensona, aby zůstal.

„Zůstanu tady,“ řekl Benson.

„Výborně,“ odpověděl Ellis. Odešel k tabuli a nakreslil schéma mozku. „Naše představa o charakteru onemocnění je taková, že při epilepsii je část mozku poškozena vytvořenou jizvou. Je to jizva jako všude jinde v těle — nahromadění vaziva, svraštění a deformace. A tato jizva se stane ohniskem patologických elektrických potenciálů. Vlny se šíří všemi směry od ohniska jako kola na vodě, jako když hodíte do rybníka kámen.“

Ellis zakreslil bod na povrchu mozku a kolem něho soustředné kruhy.

„Toto elektrické zčeření způsobuje záchvat. Takový elektrický náboj v některých částech mozku pak vyvolá křeče, pěnu u úst a tak dále. V jiných partiích mozku se to projevuje zas jinak. Jestliže je ložisko v temporálním laloku, jako je tomu u pana Bensona, pak vznikne psychomotorická epilepsie — křeče mysli, nikoli svalů. Podivné myšlenky a velmi často pak i násilné jednání, jemuž předchází charakteristická aura s čichovými vjemy.“

Benson ho pozoroval, naslouchal a přikyvoval. „A my dnes,“ pokračoval Ellis, „na základě četných prací víme, že je možno předejít záchvatu elektrickým impulsem směrovaným na určité místo v mozku. Záchvaty začínají pomalu. Trvá to několik vteřin, mnohdy až i půl minuty, než záchvat propukne. Impuls vyvolaný právě v okamžiku počátku zabrání záchvatu.“

Soustředné kruhy proškrtl křížkem. Pak namaloval znovu mozek, kolem něho hlavu a krk. „Stojíme před dvěma problémy,“ pokračoval. „Za prvé — do které části mozku máme zavést impuls? Víme, že to je nucleus amygdalae, zadní část takzvaného limbického systému. Ovšem nevíme přesně, které místo v tomto systému. Tento problém však vyřešíme tím, že zavedeme do mozku více elektrod. Panu Bensonovi jich zítra ráno implantujeme čtyřicet.“ Zakreslil do mozku dvě čáry.

„Druhým problémem je, jak poznat začátek záchvatu, abychom věděli, kdy máme zavést impuls. Naštěstí mohou být použity tytéž elektrody, jež používáme pro snímání elektrické aktivity mozku. A záchvatu předchází charakteristický obraz elektrických potenciálů.“

Ellis se odmlčel, podíval se na Bensona a pak na posluchače.

„Máme tedy zpětnovazební systém — tytéž elektrody se užívají pro detekci záchvatu i pro vybavení šoku. Tento systém zpětné vazby je řízen počítačem.“

Do šíje své schematické figuríny zakreslil malý čtvereček.

„Vyvinuli jsem počítač, který sleduje elektrickou aktivitu mozku a při počínajícím záchvatu zavede šok do příslušné oblasti mozku. Tento počítač je veliký asi jako poštovní známka a váží dva a půl gramu. Bude implatován do podkoží na pacientově šíji.“

Pak nakreslil podlouhlý obrazec pod krk a od něj dráty k počítači.

„Počítač budeme napájet z Hendlerovy plutoniové baterie, kterou implantujeme do podkoží v krajině ramenní. Pacient tak bude zcela soběstačný. Zdroj energie je zajištěn nepřetržitě na dvacet let.“

Křídou poklepal na různé části schématu: „Tohle je kompletní smyčka zpětné vazby — od mozku k elektrodám, pak k počítači, ke zdroji energie a zpět do mozku. Uzavřená smyčka bez jakýchkoliv vnějších částí.“

Obrátil se na Bensona, který pozoroval diskusi s výrazem zjevného nezájmu.

„Máte nějaké připomínky, pane Bensone?“

Doktorka Rossová si v duchu povzdychla. Ellis ho neušetřil. Byl to vyložený sadismus — přílišný i na chirurga.

„Ne,“ řekl Benson a zívl.

+ + +

Když vyvezli Bensona z posluchárny, doktorka Rossová ho doprovázela. Vlastně ani nebylo potřebí, aby s ním šla, měla však starost o jeho stav — a cítila se trochu vinna za to, jak s ním Ellis zacházel. Obrátila se k němu: „Jak je vám?“

„Bylo to docela zajímavé,“ odpověděl jí.

„V jakém směru?“

„Diskuse byla příliš odborná, čekal jsem více filozofie.“

„My jsme tu praktikové,“ řekla s úsměvem, „a jest nám řešiti praktické problémy.“

Benson úsměv opětoval: „Přesně jako Newton. Co je praktičtější problém než otázka, proč jablko padá k zemi?“

„Vy v tom všem opravdu vidíte filozofické důsledky?“

Benson přikývl a zvážněl: „Ano, a vy určitě také. Vy jen předstíráte, že ne.“

Zastavila se, chvíli ještě čekala v chodbě a pozorovala, jak Bensona vezou k výtahu. Benson, Morris a policista čekali, až přijede kabina. Morris netrpělivě mačkal knoflíky přivolávače. Pak výtah přijel a všichni nastoupili. Benson jí ještě zamával a dveře se zavřely.

Vrátila se do posluchárny.

+ + +

„…jsme vyvíjeli deset let,“ vysvětloval Ellis, „začalo se u kardiostimulátorů, kde výměna baterií každoročně znamená menší chirurgický výkon. Je to nepříjemné jak pro pacienta, tak pro chirurga. Atomový zdroj energie je absolutně spolehlivý a má velmi dlouhou životnost. Pokud pan Benson bude ještě naživu, vyměníme mu baterii nejdříve v roce 1990.“

Janet Rossová se protáhla dveřmi, právě když byla položena další otázka: „Jak určíte, která ze čtyřiceti elektrod účinně zabraňuje záchvatu?“

„Implantujeme všech čtyřicet,“ odpověděl Ellis, „a napojíme je na počítač. Po dvacet čtyři hodiny však žádnou z nich nezapojíme. Za dvacet čtyři hodiny po operaci budeme každou jednotlivou elektrodu radiovým impulsem stimulovat a tak poznáme, které z nich působí nejúčinněji. Ty pak dálkově definitivně zapojíme.“

Nahoře v posluchárně někdo zakašlal a ozval se všem známý hlas: „Tyhle technické detaily jsou jistě zajímavé, ale zdá se mi, že se netýkají jádra věci.“ Doktorka Rossová pohlédla směrem, odkud se ozýval hlas, a uviděla Manona. Manonovi bylo sedmdesát pět let, býval vysokoškolským profesorem psychiatrie. Teď ale byl už na odpočinku a na kliniku chodil jen velmi zřídka. Když náhodou přišel, dívali se na něho jako na mrzutého starce, který svá nejlepší léta už má dávno za sebou a jemuž je dnešní uvažování na hony vzdáleno. „Mám dojem,“ pokračoval, „že pacient je psychotik.“

„To je trochu odvážné tvrzení,“ rychle zareagoval na poznámku Ellis.

„Možná,“ řekl Manon. „Ale že má silně porušenou osobnost, to je zřejmé. Ty zmatené řeči o lidech a strojích mi dělají starost.“

„Narušení osobnosti patří k obrazu choroby,“ odpověděl Ellis. „V jednom nedávném přehledu uvádí Harley a spolupracovníci z Yaleské univerzity, že padesát procent pacientů s epileptogenním ložiskem v temporálním laloku má zároveň narušenou osobnost a že to nesouvisí se samotnou záchvatovou aktivitou.“

„Zcela správně,“ řekl Manon hlasem mírně zabarveným netrpělivostí. „Je to součást jeho choroby, zcela nezávislá na záchvatech.“

„A vyléčí ho váš zákrok?“

Janet Rossová byla potěšena. Manon se dostával, tam kam mířil.

„Ne,“ odpověděl Ellis, „pravděpodobně ne.“

„To tedy znamená, že operace ho sice zbaví záchvatů, avšak neodstraní jeho bludy.“

„Ne, pravděpodobně neodstraní,“ opakoval Ellis.

„Pokud bych si mohl vzít na chvíli slovo,“ zahovořil zachmuřeně Manon z poslední řady, „takový způsob uvažování je to, čeho se u neuropsychiatrické chirurgie nejvíce obávám. Nechci tu na ni ukazovat prstem, je to obecný problém lékařského povolání. Když nám například přivezou pacienta s opravdovým nebo předstíraným pokusem o sebevraždu, řešíme to tak, že mu vypumpujeme žaludek, uděláme mu přednášku a pošleme ho domů. Je to ošetření, ale není to zdaleka léčení. Pacient se nám dříve či později vrátí. Vyčerpání žaludečního obsahu neléčí depresi, ale pouze následky předávkování léčiv.“

„Rozumím, co máte na mysli, ale…“

„Mohu vám také připomenout příhodu s pacientem L., vzpomínáte si?“

„Myslím, že ten případ sem nepatří,“ odpověděl Ellis zarytě a podrážděně.

„Nejsem si tak docela jist,“ řekl Manon, a protože spatřil, že se k němu obrátily tázavé obličeje, vysvětloval: „Případ pana L. tu byl svého času velmi známý. Byl to devětatřicetiletý muž s oboustranným postižením ledvin v terminálním stadiu. Chronická glomerulonefritida. Určili jsme ho jako kandidáta na transplantaci. Protože naše možnosti pro ledvinovou transplantaci jsou omezené, pacienty pro tento výkon vybírá vícečlenná komise. Psychiatři v komisi nesouhlasili s transplantací, protože pan L. byl psychotik. Měl blud, že slunce vládne zemi, a proto za denního světla nevyšel z domu. Byli jsme přesvědčeni, že pro jeho život nepřinese operace prospěch, ale transplantace se přesto provedla. Po šesti měsících spáchal sebevraždu. To je sice tragédie, avšak naskýtá se otázka, zda z takové operace za tisíce dolarů s mnoha hodinami úsilí mnoha specialistů nemohl mít trvalejší prospěch někdo jiný.“

Ellis chodil sem a tam a chodidlem nemocné nohy mírně zadrhával o podlahu. Doktorka Rossová pochopila: to znamená, že se cítí ohrožen a napaden. Za normálních okolností se Ellis snažil své tělesné postižení kompenzovat do té míry, že nepatrné kulhání postřehlo jen zkušené oko. Když však byl unaven, rozzloben nebo v úzkých, jeho vada se

projevila. Jako by se podvědomě snažil vzbudit soucit: nechte mě na pokoji, jsem mrzák. Pochopitelně si to neuvědomoval.

„Chápu vaši námitku," řekl Ellis, „Tak jak ji prezentujete, nelze na ni odpovědět. Rád bych však tento problém probral z jiného hlediska. Je naprosto pravda, že Benson je na tom psychicky špatně a že to naše operace pravděpodobně nezmění. Co se však stane, když ho nebudeme operovat? Prospějeme mu? Myslím, že ne. Jsme si vědomi toho, že jeho záchvaty jsou nebezpečné jak jemu, tak i okolí. Stále zhoršující se záchvaty ho už přivedly ke konfliktu se zákonem. Operace zabrání jejich vzniku, a to považujeme za důležité zlepšení pacientova stavu."

Až úplně nahoře Manon pokrčil rameny. Janet Rossová tohle gesto znala; hlásilo neřešitelný rozpor, slepou uličku.

„Jsou další otázky?" zeptal se Ellis.

Další otázky už nebyly.

3

„Krucifix," brumlal Ellis a mnul si čelo. „Že on si nedá pokoj."

Janet Rossová s ním šla přes parkoviště k budově Langerových výzkumných laboratoří. Bylo už pozdě odpoledne, slunce žloutlo, bledlo a jeho svit slábl.

„Ta jeho připomínka byla ale závažná," řekla mírně.

Ellis zavzdychal. „Málem jsem zapomněl, že jsi vždycky při něm."

„A proč na to pořád zapomínáš?" zeptala se ho. Zasmál se. Jako psychiatr v jeho skupině byla od začátku proti tomu, aby Bensona operovali.

„Podívej se," obrátil se k ní. „Děláme přece jen to, co můžeme. Bylo by ohromné, kdybychom ho úplně vyléčili. Toho ale nejsme schopni. Můžeme mu jen ulehčit. A tak mu tedy ulehčíme."

Šla mlčky vedle něho. Neměla na to co říci. Svůj názor řekla Ellisovi už mnohokrát. Operace Bensonovi pomoci také nemusí, jeho stav se naopak může podstatně zhoršit. Věděla, že si Ellis tuto možnost uvědomuje, ale že ji tvrdošíjně nebere na vědomí. Alespoň se jí to tak zdálo.

Měla Ellise docela ráda, stejně tak jako všechny chirurgy. Považovala je za lidi, jimž jde jen a jen o konkrétní akci (chirurgii, což je příznačné, se skutečně věnují většinou muži), za lidi žhavé něco

udělat rukama, řešit věci takříkajíc hmatatelně. V tom byl Ellis mnohem lepší než většina ostatních. Zcela rozvážně odmítl několik kandidátů na zákrok třetího stupně; a přitom věděla, že to pro něho bylo velmi těžké rozhodnutí, neboť se zrovna třásl, aby mohl tuhle novou operaci provést.

„Mně se to všechno hnusí," prohlásil Ellis.

„Co se ti hnusí?"

„To filozofování. U operací na opicích je to prima. Žádné filozofování."

„Vždyť ale chceš Bensona…"

„Já jsem připraven," řekl Ellis. „Všichni jsme připraveni udělat jen první krok, a teď nastal čas ho udělat." Podíval se na ni. „Proč se tváříš tak rozpačitě?"

„Protože jsem v rozpacích," odpověděla mu.

Přišli k budově výzkumných laboratoří. Ellis se rozloučil a šel na poněkud časnou večeři s McPhersonem — na filozofickou večeři, jak podrážděně dodal — a doktorka Rossová odjela výtahem do čtvrtého patra.

Po deseti létech neustávající rozpínavosti Neuropsychiatrická výzkumná skupina zabírala teď už celé čtvrté patro budovy Langerových výzkumných laboratoří.

Všechna poschodí měla studeně bílé stěny, ale patro neuropsychiatrické skupiny mělo stěny vymalovány jasnými barvami. To proto, aby pacienti byli optimisticky a spokojeně naladěni; jenže na doktorku Rossovou měly vždycky vliv opačný. Spatřovala v tom falešnou a strojenou přívětivost, tak jak to bývá ve školách pro retardované děti.

Vystoupila z výtahu a vešla do přijímací místnosti. Jedna stěna jasně modrá, ostatní červené. Jako konečně všechno kolem, i ty barvy si vymyslel McPherson. Je zvláštní, napadlo ji, jak se může v instituci obrážet osobnost šéfa. McPherson připadal všem jako zosobněná veselost mateřské školky a jako nezměrný optimista.

Pochopitelně, člověk musí být optimista, když má v úmyslu operovat Harryho Bensona.

V celém poschodí byl klid, většina lékařů už odešla domů.

Kráčela dlouhou chodbou podél barevných dveří označených nápisy: SONOENCEPHALOGRAFIE, KOROVÁ ČINNOST, EEG,

RAS, PARIETÁLNÍ T a až úplně na konci TELECOMP. Vše, co se za každými těmi dveřmi provádělo, bylo stejně složité jako nápisy na nich.

Tohle McPherson nazval „Aplikační oddělení“.

Aplikační oddělení bylo organizačně na úrovni Vývojového oddělení, budově napěchované chemitrodami, kompsimy a elad scénáři, ani nemluvě o velkých projektech typu Jiří a Marta nebo x-forma. Vývoj měl před aplikačním oddělením deset let předstih, a to přitom aplikační oddělení bylo velmi, velmi pokročilé.

Před rokem ji McPherson požádal, aby provedla po oddělení skupinu novinářů. Vybral ji, protože, jak řekl, „je to pěkná kůstka“. Od něho to bylo až komicky zarážející, protože byl jinak velice zdvořilý a otcovský.

Její překvapení nebylo však ničím proti tomu, jak byli překvapeni novináři. Měla v úmyslu jim ukázat jak Aplikační, tak i Vývojové oddělení, ale už po prohlídce Aplikačního oddělení byli reportéři tak vzrušeni a plni dojmů, že musela prohlídku přerušit.

To jí později pořádně vrtalo hlavou. Reportéři nebyli žádní nezkušení naivkové. Tihle lidé se celý život potloukali po vědeckých pracovištích. A přesto oněměli, když uviděli, co jim ukázala. Ona sama už ztratila schopnost hledět na věci nezúčastněně — pracovala v neuropsychiatrické skupině tři roky a už si pomalu zvykla na všechno, co se tam dělo. Spojení lidí a strojů, mozků lidských a mozků elektronických už na ni nepůsobilo podivně a vyzývavě. Byla to zkrátka cesta, jak postulovat kupředu a něčeho dosáhnout.

Na druhé straně však nesouhlasila s operací na Bensonovi. Nesouhlasila s ní od samého začátku. Byla přesvědčena, že Benson není ten pravý, a měla poslední příležitost to dokázat.

Na konci chodby chvíli postála přede dveřmi s nápisem TELECOMP a zaposlouchala se do tichého šumění tiskáren. Uslyšela uvnitř hlasy a otevřela dveře. Telecomp byl skutečným jádrem Neuropsychiatrické skupiny; byl to velký sál nacpaný elektronickými zařízeními. Stěny a stropy byly zvukově izolovány — pozůstatek z doby, kdy se na výstupu používaly hlučné dálnopisy. Nyní se užívalo buď obrazovek, které byly nehlučné, nebo tiskáren, kde se písmena netiskla mechanicky, ale psala tryskou. Syčení trysky byl nejhlučnější zvuk, který se v místnosti ozýval. McPherson si vymohl tuhle výměnu

za méně hlučné zařízení, neboť dobře věděl, že klapání působí nepříznivě na pacienty, kteří přicházejí na vyšetření.

Tady byl Gerhard a jeho asistent Richards. Říkali jim kouzelnická dvojčata: Gerhardovi bylo pouhých dvacet čtyři a Richards byl ještě mladší. Byli z celé skupiny nejméně profesionálové, oba považovali Telecomp za jistý druh stálého hřiště plného složitých hraček. Pracovali nekonečně dlouhé hodiny, ale nepravidelně. Často začínali pozdě odpoledne a odcházeli za svítání. Zřídkakdy chodili na pracovní porady skupiny a oficiální schůze, což McPhersonovi velice vadilo. Nikdo jim však nemohl upřít jejich kvality.

Gerhard nosil kovbojské holínky, texasky a saténové košile s perleťovými knoflíky. Amerika si ho povšimla, když ve svých třinácti letech postavil za svým domem ve Phoenixu šest metrů vysokou raketu na pevné palivo. Raketa byla vybavena pozoruhodně dokonalým elektrickým naváděcím systémem a Gerhard se domníval, že ji bude moci odpálit na oběžnou dráhu. Když sousedé spatřili na dvorku, jak špička rakety vyčuhuje nad garáží, byli tak pohoršeni, že zavolali policii a uvědomili i vojáky.

Vojáci prozkoumali Gerhardovu raketu, dopravili ji do White Sands a chtěli ji odpálit. Druhý stupeň se pak zažehl před odpojením a raketa explodovala ve výšce tří tisíc metrů. Současně však Gerhard přihlásil čtyři patenty na svůj naváděcí mechanismus a z vysokých škol a průmyslových podniků dostal četné nabídky stipendií. Všechny odmítl, nechal svého strýce, aby investoval peníze z poplatků za patenty, a jakmile byl ve věku, kdy mohl získat řidičský průkaz, koupil si maseratti. Nastoupil u Lockheedů v Palmdale v Kalifornii, ale po roce odtud odešel, neboť mu vadilo v postupu, že nemá potřebné inženýrské vzdělání. Po pravdě řečeno, jeho kolegům bylo také proti srsti, že sedmnáctiletý hoch vlastní vůz maseratti Chibli, a také to, že rád pracuje v noci. Pociťovali to jako nedostatek smyslu pro kolektiv.

Pak ho zaměstnal McPherson u Neuropsychiatrické skupiny, kde měl navrhovat elektronická zařízení synergická s lidským mozkem. McPherson jako vedoucí skupiny prověřoval desítky kandidátů: mysleli si, že by to pro ně byl „povzbuzující úkol“ nebo že se tu uplatňuje „jistý systém ve velmi zajímavém kontextu“. Gerhard řekl, že si myslí, že by to bylo zábavné, a byl okamžitě přijat.

S Richardsem to bylo podobné. Ukončil střední školu a odešel na studia. Za šest měsíců byl odveden. Užuž putoval do Vietnamu: začal ale navrhovat různá zlepšení na elektronických detekčních přístrojích. Zlepšení se osvědčila a Richards se tak nikdy nedostal k válčení blíž než do laboratoře v Santa Monice. Když se vrátil z vojny, nastoupil rovněž u Neuropsychiatrické skupiny.

Kouzelnická dvojčata, usmála se doktorka Rossová.

„Ahoj, Janet," pozdravil ji Gerhard.

„Tak co, jak to jde, Janet?" připojil se Richards. Oba si vedli zcela nenucené. Byli jediní, kteří si troufali McPhersona oslovovat „Rogu". A McPherson nic nenamítal.

„Dobře," odpověděla. „Měli jsme trojku na semináři. Teď se na něj jdu podívat."

„Právě končíme s kontrolou na počítači," řekl Gerhard. „Vypadá to výborně." Ukázal na stůl, kde byl mikroskop a kolem něj měřicí přístroje. „Kde to máte?"

„Pod mikroskopem."

Pohlédla blíže. Pod objektivem mikroskopu byla plastiková destička velikosti asi poštovní známky. Plastikovým pouzdrem bylo dobře vidět hustou spleť mikrominiaturizovaných elektronických obvodů. Z pouzdra vystupovalo čtyřicet malých kontaktů. Dvojčata miniaturními sondami přezkoušela pod mikroskopem jeden kontakt za druhým.

„Logické obvody necháváme na konec," řekl Richards. „Máme pro všechny případy v záloze ještě jednu celou jednotku."

Janet šla ke kartotéce záznamových štítků a začala je probírat. Po chvíli se zeptala: „Nemáte ještě nějaké psychodexové štítky?"

„Jsou tamhle," řekl Gerhard, „chceš pětimístné, nebo n-místné?"

„N-místné," odpověděla.

Gerhard otevřel zásuvku, vytáhl kartónový štítek a plochou plastikovou šablonu, k níž byla kovovým řetízkem připojena špičatá tyčinka.

„Tahle ale není pro třetí stupeň, že?"

„Je," řekla.

„Vždyť už jsi na něm dělala tolik psychodexů!"

„Ještě jeden, do záznamu."

Gerhard jí podal štítek a šablonu. „Ví ten tvůj třetí stupeň, o co jde?“

„Ví skoro všechno,“ odpověděla.

Gerhard potřásl hlavou: „A není blázen?“

„Právě že je, a v tom je ten problém,“ odpověděla.

+ + +

V sedmém poschodí se stavila u sester, aby si vyžádala Bensonův chorobopis. Byla tam nějaká nová sestra a ta jí řekla:

„Příbuzným bohužel není dovoleno nahlížet do lékařských záznamů.“

„Jsem doktorka Rossová.“

Sestra zrudla. „Promiňte, paní doktorko, nevšimla jsem si vaší jmenovky. Váš pacient je na sedm set čtyřce.“

„Který pacient?“

„Malý Jerry Peters.“

Doktorka Rossová se zatvářila nechápavě.

„Vy nejste pediatr?“ zeptala se po chvíli sestra.

„Ne,“ řekla. „Jsem psychiatr z Neuropsychiatrické skupiny.“ Postřehla, že se jí trochu zadrhl hlas, a to ji rozzlobilo. Vyrůstala mezi lidmi, kteří jí vždycky říkali: „Ty chceš opravdu být doktorkou, a ne ošetřovatelkou?“ nebo: „Myslím, že pro ženu je z lékařství nejvhodnější pediatrie, lépe řečeno nejpřirozenější.“

„Aha,“ řekla sestra. „Tak to chcete pana Bensona na sedm set desítce. Připravují ho.“

„Děkuji vám,“ řekla. Vzala si chorobopis a kráčela halou k Bensonovu pokoji. Zaklepala na dveře u uslyšela rány z revolveru. Otevřela dveře. Bylo zhasnuto až na lampičku u postele a pokoj tonul v namodralé záři obrazovky.

Na obrazovce právě pronášel nějaký muž tato slova: „…mrtev dříve, než vůbec upadl na zem. Dvě kulky přímo do srdce.“

„Jste tady?“ řekla a otevřela dveře dokořán.

Benson se ohlédl. Usmál se a stiskl knoflík vedle postele, kterým vypnul televizi. Hlavu měl zabalenou do ručníku.

„Jak se cítíte?“ zeptala se ho, když vešla.

Posadila se na židli vedle postele.

„Jako nahej,“ odpovědění a ukázal na ručník. „Je to legrační, člověk ví, kolik má vlasů, až když mu je všechny ostříhají.“

Znovu se dotkl ručníku. „Pro ženu to musí být ale horší.“

Pak pohlédl na ni a zrozpačitěl.

„To není pro nikoho moc legrační,“ řekla mu.

„Taky si myslím.“ Ulehl a položil hlavu na polštář. „Když to skončilo, podíval jsem se do koše na odpadky a velice jsem se podivil. Tolik vlasů. A hlava mě zábla. To bylo snad nejlegračnější, studená hlava. Ovázali mi ji ručníkem. Říkal jsem jim, že se chci na svou hlavu podívat, abych viděl, jak bych vypadal plešatej, ale řekli mi, že by to nebylo k ničemu. Tak jsem počkal, až odešli, vstal jsem z postele a šel do koupelny. Když jsem tam ale přišel…“

„Copak?“

„Ručník jsem nesundal.“ Zasmál se. „Nemohl jsem. Co to znamená?“

„Nevím. Co si myslíte, že to znamená?“

Znovu se zasmál: „Proč vy psychiatři nedáte nikdy přímou odpověď?“

Zapálil si cigaretu a vyzývavě se na ni podíval.

„Řekli mi, abych nekouřil, ale kouřím stejně.“

„Pochybují, že to vadí,“ řekla. Zblízka ho bedlivě pozorovala. Zdálo se, že má dobrou náladu, a nechtěla mu ji zkazit. Na druhé straně ovšem nebylo docela vhodné být žoviální v předvečer mozkové operace.

„Ellis tu byl před několika minutami,“ řekl a vyfoukl kouř z cigarety. „Namaloval mi tam nějaké značky, vidíte?“ a odhrnul si ručník na pravé straně; bylo vidět bledou bílou kůži.

Za uchem měl dvě modrá X. „Jak vypadám?“ zeptal se a zašklebil se.

„Vypadáte dobře,“ odpověděla mu. „Jak je vám?“

„Dobře, cítím se fajn.“

„Bojíte se?“

„Ne. Čeho bych se měl bát? Nic nemůžu ovlivnit. Pro příštích pár hodin jsem ve vašich rukou, a v rukou Elvisových…“

„Myslím si, že skorem každý má z operace nějaké obavy.“

„A zase jste rozumný psychiatr.“ Usmál se a hned se zas zamračil. Kousl se do rtu. „Samozřejmě že se bojím.“

„Z čeho máte strach?“

„Ze všeho největší starosti mi dělá, jak budu spát. Jak mi zítra bude. Jak mi bude, až bude po všem. Co když někdo udělá chybu? Co když to bude bolet? Co když se proměním v nějaké nemyslící hovado? Co když…?“

„Umřete?“

„Ano, to taky.“

„Tak strašný zákrok to není. Je to jen málo komplikovanější než operace slepého střeva.“

„Sázím se, že tohle říkáte všem pacientům, kteří jdou na mozkovou operaci.“

„Ne, opravdu, je to zcela krátká jednoduchá záležitost. Potrvá to asi jen půldruhé hodiny.“

Váhavě přikývl. Nepoznala, zda ho přesvědčila. „Víte,“ řekl jí, „ani nevěřím, že k tomu dojde. Pořád si myslím, že zítra přijdou a řeknou; vyléčili jsme vás, pane Bensone, můžete se sebrat a jít domů.“

„My doufáme, že vás vyléčíme tou operací.“ Měla trochu pocit provinění, když to říkala, ale dostala to ze sebe obstojně.

„Vy jste tak sakramentsky rozšafná,“ obrátil se k ní, „to já někdy nesnáším.“

„Jako například teď?“

Znovu se dotkl ručníku. „Vždyť mi budou vrtat do hlavy díry, pro kristapána, a strkat tam dráty —“

„O tom už víte dost dlouho.“

„Jistěže,“ řekl. „Samozřejmě. Ale teď už mi do toho zbývá jen jeden večer.“

„Máte zlost?“

„Ne. Jen strach.“

„To je docela v pořádku, že máte strach, to je docela normální. Ale nesmí vás to rozzlobit.“

Zamáčkl cigaretu a ihned si zapálil další. Změnil téma: „Co je to?“ Ukázal na šablonu, kterou měla pod paží.

„Ještě jeden psychodexový test. Ráda bych, abyste si ho prošel.“

„Teď?“

„Ano. Je to nutné pro dokumentaci.“

Odevzdaně pokrčil rameny. Prodělal psychodex několikrát. Podala mu podložku, položila na ni dotazníkový štítek a začal odpovídat na otázky. Četl je nahlas:

„Byl byste raději slonem, nebo opicí? Opicí. Sloni žiji příliš dlouho.“

Kovovou sondou vyděroval vybranou odpověď na štítku.

„Kdybyste byl barvou, byl byste raději zelený, nebo žlutý? Žlutý. V téhle chvíli si připadám pořádně žlutý.“ Zasmál se a vyděroval odpověď.

Počkala, až zodpoví všech třicet otázek a vyděruje odpovědi.

Vrátil jí podložku, a zdálo se, že se mu nálada opět změnila.

„Budete tam zítra?“

„Ano,“

„Budu dost při smyslech, abych vás poznal?“

„Domnívám se, že ano.“

„A kdy to budu mít celé za sebou?“

„Zítra odpoledne, nebo večer.“

„Tak brzy?“

„Je to skutečně docela malý zákrok,“ ujistila ho znovu. Přikývl. Zeptala se ho ještě, zda mu nemá něco přinést, odpověděl, že trochu piva. Upozornila ho, že je toho času pacientem NPO, nic per os, po dvanáct hodin před operací. Řekla mu ještě, že dostane injekce na spaní a ráno injekci, než půjde na operaci. Popřála mu, aby dobře spal.

Když odcházela, zaslechla zabzučení, jak znovu zapnul televizi, a kovový hlas, který říkal: „Podívejte se, poručíku, tam někde je vrah, tam někde v třímilionovém městě…“

Zavřela za sebou dveře.

Než odešla z poschodí, připsala do chorobopisu krátkou poznámku. Zatrhla ji červenou čarou, aby si byla jista, ze si jí sestry všimnou:

DŮLEŽITÉ UPOZORNĚNÍ PSYCHIATRA:

Tento 34-letý pacient má prokázanou psychomotorickou epilepsii trvající dva roky, pravděpodobně následek traumatické etiologie po automobilové nehodě. Pokusil se již zabít dva lidi a zapletl se do rvačky s několika dalšími osobami. Jakékoliv jeho prohlášení komukoliv z nemocničního personálu, že „má legrační pocit,“ nebo že „něco ošklivě zapáchá“ je nutno považovat za

symptomy začínajícího záchvatu. V takovém případě ihned uvědomte Neuropsychiatrickou skupinu, případně službu konajícího lékaře.

Pacient současně trpí poruchou osobnosti, jež je součástí jeho onemocnění. Je přesvědčen, že stroje připravují spiknutí, aby ovládly svět. Tyto bludy jsou silně fixovány a jakékoliv pokusy rozmluvit mu je vzbuzují v něm podezření a nepřátelství. Je nutno počítat s tím, že pacient je velmi inteligentní a citlivý člověk. K jeho občasným žádostem a potřebám je nutno přistupovat s ohledem a rozhodností.

Jeho inteligentní a koherentní jednání může vést k opominutí skutečnosti, že za své činy nezodpovídá. Trpí organickou chorobou, jež ovlivňuje jeho duševní stav. Kromě toho má tísnivý strach z toho, co ho čeká.

MUDr. Janet Rossová
NPS

8

„Nerozumím tomu," řekl tiskový referent. Ellis si povzdychl. McPherson se trpělivě usmál. „Je to organická příčina násilného jednání," řekl. „Tak je nutno se na to dívat."

Všichni tři seděli v restauraci U čtyř králů vedle nemocnice. Tak časná večeře, to byl McPhersonův nápad. Řekl Ellisovi, že má přijít, tak tedy přišel, Ellis o tom nepřemítal.

Ellis zvedl ruku, aby objednal u číšníka ještě kávu, doufal, že ho káva udrží svěžího. Mnoho na tom však nezáleželo: beztak toho dnes v noci moc nenaspí. Zítra ho čeká první operace třetího stupně na člověku.

Věděl předem, že se bude převalovat na posteli a znovu si v duchu procházet celou operaci. Znovu a pořád opakovat všechny kroky, které zná už tak velmi dobře. Odoperoval už touhle metodou spoustu opic. Přesně sto padesát čtyři. S opicemi byly potíže. Vytahovaly si stehy, tahaly si za dráty, vřískaly, rvaly se a kousaly.

„Koňak?" zeptal se McPherson.

„Prima," odpověděl tiskový referent.

McPherson pohlédl tázavě na Ellise. Ellis zavrtěl hlavou.. Dal si do kávy šlehačku a usadil se, potlačuje zívání. Tiskový referent vypadá vlastně také jako opice. Juvenilní rhésus: má stejně hranatou dolní čelist a vyplašené a vykulené oči.

Tiskový referent se jmenoval Ralph. Příjmení Ellis neznal. Žádný tiskový referent neprozrazuje své příjmení. Pochopitelně v nemocnici se mu tiskový referent neříkalo; byl to buď informační referent, nebo mluvčí ústavu, nebo něco podobného.

Opravdu vypadal jako opice. Ellis se přistihl, že mu upřeně hledí na lebku přímo za ucho, přesně do míst, kam se implantují elektrody.

„O příčinách násilí toho mnoho nevíme," začal McPherson. „Teorií je na to ovšem jako hub po dešti, vymýšlejí je sociologové, platí je daňoví poplatníci.

My však pozitivně víme, že jedna určitá nemoc, psychomotorická epilepsie, k násilí nepochybně vede."

„Psychomotorická epilepsie," opakoval Ralph.

„Ano. Dneska je psychomotorická epilepsie tak častá jako každá jiná. Mělo ji několik slavných lidí, třeba Dostojevskij. My tady v oddělení se domníváme, že psychomotorickou epilepsii lze velice často objevit u lidí, kteří se opakovaně dopouštějí násilí — jako u některých policistů, gangsterů, výtržníků, Hells Angels, hochů v kožených oblecích, řítících se na poniklovaných motocyklech krajem. Myslím, že možno vynechat toto specifikum. Tyhle lidi nikdo nepovažuje za typicky nemocné. Nanejvýš se smiřujeme s myšlenkou, že je zkrátka na světě mnoho surovců. Zdá se nám to normální. Ale nejspíš to normální není."

„Rozumím," řekl Ralph. Zdálo se, že opravdu je mu jasné, oč jde. McPherson měl být učitelem, napadlo Ellise. Měl pedagogický talent. Na bádání však moc nebyl.

„A tak," pokračoval McPherson a prohraboval si prsty své šediny, „nemáme přesnou představu, jaká je četnost psychomotorické epilepsie. Odhadujeme, že jí trpí jedno až dvě procenta populace. To jsou dva až čtyři milióny Američanů."

„Jéje," vyjekl Ralph.

Ellis usrkl kávy. Jéje, říkal si v duchu. Panebože.

„Z nějakého důvodu," pokračoval McPherson a kýval přitom na číšníka, který přinášel koňak, „jsou psychomotoričtí epileptici predisponováni k násilnému a agresivnímu jednání v době záchvatu. Nevíme proč, ale je tomu tak. Další doprovodné příznaky tohoto syndromu jsou hypersexualita a patologická intoxikace."

Ralph se zatvářil neobyčejně zainteresovaně.

„Měli jsem případ jedné ženy, trpící touto chorobou, která v době záchvatu dokázala souložit s dvanácti muži, a přesto nebýt ukojená.“

Ralph do sebe zvrhl svůj koňak. Ellis si všiml, že Ralph má módní širokou kravatu s psychedelickým vzorem. Fešný čtyřicátník, odborník pro styk s veřejností, se při pomyšlení na takovou ženskou zakucká koňakem.

„Patologickou intoxikací se myslí nepřiměřená, prudká opilost, navozená přitom minimálním množstvím alkoholu — jedním či dvěma doušky. Již tak malé množství alkoholu může vyvolat záchvat.“

Ellis v duchu přemýšlel o tom svém třetím stupni. Benson: zavalitý malý Benson, programátor mírné povahy, který se opije a zbije kohokoliv, kdo je zrovna po ruce, muže, ženu. Myšlenka, že by ho bylo možno vyléčit dráty zavedenými do mozku, mu připadala absurdní.

Ralph, jak se zdálo, byl téhož názoru: „A tahle operace ho vyléčí z násilnictví?“

„Ano,“ odpověděl McPherson. „Jsme o tom přesvědčeni. Operace však dosud nebyla nikdy provedena na člověku. To se stane v naší nemocnici zítra ráno.“

„Aha,“ řekl Ralph, jako kdyby najednou porozuměl, proč byl pozván na večeři.

„Je to věc velmi delikátní, novinářsky řečeno,“ řekl McPherson.

„Ano jistě, to je mi jasné…“

Nastala kratičká odmlka. Pak řekl Ralph: „Kdo bude dělat tu operaci?“

„Já,“ řekl Ellis.

„V tom případě,“ řekl Ralph, „se musíme mrknout na vaše osobní data. Chci mít váš nejčerstvější snímek a slušný životopis pro tisk.“ Zachmuřil se při pomyšlení, co ho čeká práce.

Ellise jeho reakce ohromila. To bylo všechno, co toho člověka napadlo? Že potřebuje nejnovější fotografii? Nicméně McPherson to zvládl po svém. „Dodáme vám, cokoliv budete potřebovat,“ prohlásil, a tím jejich setkání skončilo.

5

Robert Morris seděl v nemocničním bufetu a dojídal jakýsi oschlý jablkový koláč, když se ozvalo jeho osobní signalizační zařízení.

Vytrvale pískalo, dokud Morris nesáhl k opasku a nevypnul je. Věnoval se dál svému koláči. Po chvíli se pískání ozvalo znovu. Zaklel, odložil vidličku a šel se ohlásit k telefonu upevněnému na zdi.

Byly doby, kde se na malou šedou krabičku na opasku díval jako na zázrak. Přímo vychutnával chvíli, kdy obědval nebo večeřel s dívkou a zařízení zapípalo, což znamenalo, že má zavolat do nemocnice. Ten zvuk dokazoval, jak je strašně zaměstnaný a jakou má zodpovědnost, ba, že řeší otázky života a smrti.

Vždycky když signál dozněl, omluvil se, odešel k telefonu a dával najevo, že povinnost je mu nad zábavu. Dívky z toho byly celé pryč.

Po několika letech zázračnost stroječku pominula. Krabička byla nelidská a neúprosná a stala se mu symbolem, že není tak úplně svým pánem. Neustále ho někdo služebně volal, často zbytečně — sestra, která chtěla potvrdit ordinaci ve dvě v noci; vzteklý příbuzný, který obtěžoval kvůli pooperační léčbě své babičky; hovor, kterým se mu oznamovalo, že se koná konference, na níž právě seděl.

Vytáčel číslo a díval se přes celou místnost na svůj koláč.

„Doktor Morris.“

„Pane doktore, volejte dvacet čtyři sedmdesát jedna.“

„Děkuji.“ Byla to podvojná linka na ošetřovně ve čtvrtém poschodí. Bylo podivné, jak se naučil znát všechny linky. Telefonní síť v nemocnicích byla sice složitější než lidská anatomie, avšak za tu dlouhou dobu ji pochytil, aniž se o to moc snažil. Vytočil číslo poschodí. „Doktor Morris.“

„Je tu nějaká žena,“ ozval se ženský hlas, „a nese pro pana Harolda Bensona nějakou brašnu. Jsou to prý osobní potřeby. Můžeme mu to předat?“

„Já tam přijdu.“

„Děkuji, pane doktore.“

Vrátil se ke svému tácku, sebral ho ze stolu a šel ho zahodit. V té chvíli se znovu ozvalo pípání. Vzal telefon. „Doktor Morris.“

„Pane doktore, třináct padesát sedm.“

To byla Metabolická skupina. Vytočil číslo. „Doktor Morris.“

„Tady je doktor Hanley,“ ozval se neznámý hlas. „Mohl byste se podívat na pacientku, která by mohla mít steroidní psychózu? Má hemolytickou anémii a připravujeme ji k splenektomii.“

„Dnes nemohu,“ odpověděl Morris, „a zítra mám dost nabitý program.“ Pomyslil si, že tahle odpověď je největší skromností roku. „Zkusil jste to u Peterse?“

„Ne…“

„Peters má spoustu zkušeností s vlivem steroidů na duševní činnost. Spojte se s ním.“

„Tak dobře. Děkuji.“

Morris zavěsil. Vstoupil do výtahu a zmáčkl knoflík do sedmého patra. Pípání se ozvalo potřetí. Podíval se na hodinky; bylo 18.30 a předpokládalo se, že touhle dobou už má po službě. Stejně však šel k telefonu. Byl to pediatr Kelso.

„Chceš, abych ti to natřel s nulou?“ zeptal se Kelso.

„No prosím, a kdy?“

„Hodí se ti to tak za půl hodiny?“

„Máš míčky?“

„Mám, jsou ve voze.“

„Na shledanou na kurtu,“ řekl Morris a dodal: „Možná že se trochu opozdím.“

„Moc pozdě nechoď,“ prosil ho Kelso, „brzy bude tma.“

Morris ho ujistil, že si pospíší, a zavěsil.

+ + +

Na sedmém patře byl klid. V tuhle dobu byl na jiných patrech pořádný randál, samí příbuzní a návštěvy, ale v sedmém poschodí byl vždycky klid. Vládla tam tichá a vážná atmosféra; sestry se ji snažili za každou cenu udržet.

„Tady je, pane doktore,“ řekla sestra na inspekčním pokoji, a ukázala na dívku sedící na pohovce. Morris přišel až k ní. Byla mladá, nápadná a velice pěkná, nejspíš zpěvačka nebo herečka. Měla dlouhé nohy.

„Jsem doktor Morris.“

„Angela Blacková.“ Povstala a neosobně mu podala ruku.

„Přinesla jsem tady tohle pro Harryho.“ Zvedla malou modrou toaletní taštičku. „Požádal mě, abych mu to sem přinesla.“

„To je v pořádku.“ Převzal od ní brašnu. „Dohlédnu na to, aby to dostal.“

Zaváhala a pak se zeptala: „Mohla bych ho navštívit?“

„Myslím, že to by nebylo dobré…“ Benson už je oholen; pacienti připravení na operaci s vyholenou lebkou nemají obyčejně rádi návštěvy.

„Ani na minutku?“

„Je už pod vlivem uklidňujících léků,“ řekl.

Byla očividně zklamaná. „Mohl byste mu tedy alespoň vyřídit vzkaz?“

„Jistěže.“

„Řekněte mu, že jsem ve svém starém bytě. On už bude vědět.“

„Dobře.“

„Nezapomenete?“

„Ne. Vyřídím mu to.“

„Moc vám děkuji.“ Usmála se. Byl to hezký úsměv, přestože měla dlouhé umělé řasy a na tváři vrstvu líčidla. Co si to ty dívky provádějí s obličejem?

„Už musím jít.“ Odcupitala rázně svýma dlouhýma nohama v kratičké sukénce. Díval se za ní, pak sebral brašnu. Zdála se mu těžká.

Policista před dveřmi 710 se zeptal: „Jak to jde?“

„Prima,“ odpověděl mu Morris. Policista se podíval na brašnu, nic neřekl a Morris vstoupil do pokoje.

Harry Benson se díval na televizi, dávali nějakou kovbojku. Morris ztlumil zvuk. „Tady vám něco přinesla jedna velice pěkná dáma.“

„Angela?“ usmál se Benson. „To ano, ta vypadá pěkně. Vnitřní mechanismy nemá moc složité, ale zevnějšek za to stojí.“ Natáhl ruku; Morris mu podal brašnu. „Přinesla všechno?“

Morris pozoroval, jak ji Benson otevřel a obsah vyrovnává na postel. Dvě pyžama, elektrický holicí strojek, voda po holení a zábavná knížka.

Pak vyndal černou paruku.

„Co je tohle?“ otázal se zvědavě Morris.

Benson pokrčil rameny. „Věděl jsem, že jí budu dříve nebo později potřebovat,“ řekl. Pak se zasmál. „Přece mě odtud pustíte, ne? Dříve nebo později.“

Morris se smál s ním. Benson hodil paruku zpátky do brašny a vyndal balíček s plastikovým pouzdrem. Rozbalil jej a Morris spatřil

sadu šroubováků různé velikosti, zastrkaných v našitých kapsách. „Na co máte tohle?“ zeptal se Morris. Benson se na okamžik zarazil. Pak řekl: „Nevím, jestli byste mi rozuměl…“

„Ale ano.“

„Nosím je vždycky všude s sebou. Pro ochranu.“ Benson uložil šroubováky zpátky do tašky. Zacházel s nimi velmi opatrně, téměř uctivě. Morris to dobře znal. Pacienti si berou do nemocnice nejrůznější předměty, zvláště pak těžcí pacienti. Bývá to pro ně něco jako amulet, jako kdyby měly schopnost je ochraňovat. Často souvisely s nějakým koníčkem nebo oblíbenou činností pacientů. Vzpomněl si na jachtaře s metastázujícím mozkovým nádorem, který si přinesl soupravu na správku plachet, nebo na jednu ženu s pokročilou srdeční chorobou, která si přinesla krabici tenisových míčků. Bývá to všelicos. „Rozumím,“ řekl Morris. Benson se usmál.

6

Když přišla do telekompu, bylo tam prázdno. Ovládací pulty a dálnopisy tu stály nečinně, na obrazovkách blikaly náhodné sekvence čísel. V rohu si nalila kávu a pak vložila do počítače štítky s posledními Bensonovými testy.

Neuropsychiatrická skupina vyvinula psychodexové testy společně s několika dalšími psychologickými zkouškami. To všechno souviselo s McPhersonovou teorií dvousečného myšlení. Chtěl tímto pojmem vyjádřit, že představa o podobnosti mozku a počítače platí oběma směry. Jednak lze počítač uvažovat jako model pro mozek a tak si vypomoci při analýze jeho funkcí. Naopak lze použít prohlubující se znalosti o mozkové činnosti ke konstrukci lepších a dokonalejších počítačů. McPherson říkal: „Mozek je právě tak modelem počítače, jako je počítač modelem mozku.“

V Neuropsychiatrické skupině pracovali neurobiologové společně s odborníky na počítače již několik let. Ze spolupráce vzešla Q-Forma, programy jako Jiří a Marta, nové psychochirurgické metodiky a psychodex.

Psychodex je poměrně jednoduchý. Je to test, který zaznamenává okamžité odpovědi na otázky psychologa a zpracovává je pomocí složitých matematických vzorců. Doktorka Rossová sledovala na

obrazovce naskakující řádky výpočtů, jež se objevovaly ihned po vstupu údajů do počítače.

Nevěnovala jim pozornost; ta čísla, jak věděla, slouží počítači jen jako jakýsi poznámkový blok, k zaznamenání mezivýpočtů, jež procházejí strojem před výstupem konečného výsledku.

Usmála se při pomyšlení, jak by to vysvětlil Gerhard — prostorová rotace matic třicetkrát třicet, výpočet faktorů, jejich převod do trojrozměrného prostoru a jejich vážení. Znělo to všechno náramně složitě a učeně a vůbec tomu nerozuměla.

Už dávno poznala, že počítače lze používat, aniž člověk musí vědět, v čem je podstata jeho činnosti. Stejně jako člověk užívá automobilu, vysavače prachu nebo vlastního mozku.

Na obrazovce to zablikalo: „VÝPOČET UKONČEN. VYVOLEJTE SEKVENCI NA DISPLEJI“.

Vyťukala sekvenci pro zobrazení v trojrozměrném prostoru. Počítač jí sdělil, že ve třech dimenzích je rozptyl osmdesát procent a na obrazovce spatřila trojrozměrný obraz kopce s ostrým vrcholem, chvíli na něj zírala, pak zvedla telefon a zavolala McPhersona.

+ + +

McPherson pozoroval zamračeně obrazovku. Ellis se mu díval přes rameno. Doktorka Rossová jen řekla; „Je vám to jasné?“

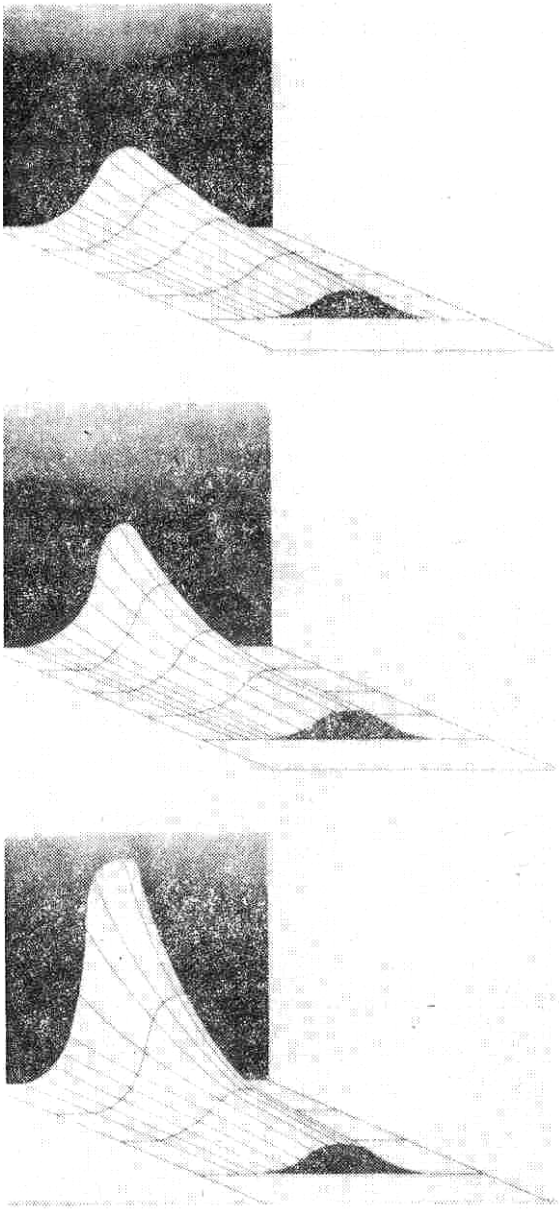
„Zcela,“ odpověděl McPherson. „Ze kdy to je?“

„Z dneška,“ řekla.

McPherson hvízdl. „Tak vy se nechcete vzdát bez boje?“

Místo odpovědi stiskla několik knoflíků a na obrazovce se objevil další kopec, tentokrát mnohem nižší. „Tohle je test předešlý.“

„Tady ta elevace —“

Prostorové znázornění sériového zvyšování psychodexové frekvence (známky psychózy)

„Psychotický stav,“ řekla.

„Ten poslední je skutečně výraznější,“ připustil McPherson. „Mnohem více než před měsícem.“

„Ano,“ řekla,

„Myslíte si, že si z nás s těmi testy vystřelil?“

Zavrtěla hlavou. Postupně vyvolala výsledky všech čtyř testů. Trend byl zřetelný: na každém testu byl kopec postupně vyšší a příkřejší.

„To znamená,“ řekl McPherson, „že se zcela nepochybně zhoršuje. Jak figura ukazuje, jste pořád proti operaci.“

„Víc než kdy jindy,“ odpověděla. „Je to nepochybná psychóza, a když mu začnete strkat ty dráty do hlavy —“

„Já vím,“ řekl McPherson. „Vím, co chcete říct.“

„— usmyslí si, že se z něho stal stroj,“ dopověděla svou větu.

McPherson se obrátil k Ellisovi. „A co kdybychom ten vrchol srazili thorazinem? Co vy na to? Thorazin je velmi účinné sedativum. Některým psychotikům skutečně upraví myšlení.“

„Za pokus to stojí.“

McPherson přikývl. „Já si to myslím taky. A co Janet?“

Dívala se na obrazovku a neodpověděla. Tyhle testy jsou prapodivná věc. Ty vrcholy, to je jen abstrakce, matematické vyjádření emocionálního stavu. Nejsou to žádné skutečné charakteristické znaky člověka, tak jako prsty u nohou, u rukou, výška a váha.

„Janet? Co si myslíte?“ opakoval McPherson svou otázku.

„Myslím si, že jste se dali příliš unést představou té operace.“

„A vy s ní pořád nesouhlasíte?“

„Nemohu říci nesouhlasím. Považuji za nemoudré dělat ji zrovna na Bensonovi.“

„Co si myslíte o tom thorazinu?“ naléhal McPherson.

„Je to sázka do loterie.“

„Sázka, která nestojí za to?“

„Možná stojí, možná nestojí. Je to ale sázka.“

McPherson pokývl a obrátil se k Ellisovi. „Ještě chcete do toho jít?“

„Ano,“ řekl Ellis, dívaje se na obrazovku. „Pustím se do toho přes to přese všechno.“

7

Jako vždy připadalo Morrisovi i dnes trochu zvláštní hrát tenis v nemocnici. Nemocniční budovy se hrozivě tyčily kolem dokola a Morris měl tak trochu pocit viny — za tou spoustou oken jsou pacienti, kteří nemohou to, co on. A pak, co slyšel. Vlastně co neslyšel. Kolem vedla velmi rušná dálnice a uklidňující pleskání míčků úplně zaniklo v neustávajícím monotónním hukotu automobilů.

Stmívalo se a už na hru moc neviděl: zdálo se mu, jako by míčky přelétaly na jeho půli docela zničeho nic. Kelsovi to vadilo mnohem méně. Morris si dělával legraci, že Kelso jí moc mrkve, ale ať už to bylo jakkoliv, hrát s ním za soumraku pociťoval jako křivdu. Soumrak Kelsovi pomáhal, a Morris prohrával hrozně nerad.

Už dávno mu jeho ctižádost připadala samozřejmá. Nikdy se nepřestal snažit. Snažil se mít úspěchy v zaměstnání, mít úspěchy u žen. Doktorka Rossová to před ním mnohokrát nadhodila a pak to vždycky přešla oním chytrým způsobem, jakým to dělají psychiatři; něco podotknou, a pak už jakoby si věci nevšímali. Morrisovi to nevadilo. Byl to zkrátka jeho život, a ať už se tomu říkalo jakkoliv — hluboká nejistota, potřeba seberealizace, pocit indiferiority — nedělal si z toho hlavu. Ze soutěžení měl požitek a úspěch ho uspokojoval. Až dosud se mu dařilo, že vyhrával mnohem častěji než prohrával.

K Neuropsychiatrické skupině se připojil částečně také proto, že v ní o něco šlo a že případný úspěch by se tady velice vyplatil. Ve skrytu duše Morris doufal, že do čtyřicítky bude profesorem chirurgie. Měl už za sebou oslnivou kariéru — proto ho také Ellis přijal — a stejně tak nepochyboval o své budoucnosti. Nebylo by na škodu, kdyby bylo jeho jméno spojeno s něčím významným v chirurgii.

Neměl tedy důvod nemít dobrou náladu, a půl hodiny se plně věnoval hře, dokud nebyla tma a nepocítil únavu.

Zamával na Kelsa — volat nemělo v tom hluku ze silnice smyslu — aby skončili. Sešli se u sítě a potřásli si rukama. Morris si s uspokojením všiml, že Kelso je zpocený.

„Bylo to fajn," řekl Kelso. „Dáme si zítra zas v tuhle dobu?"

„Ještě nevím," řekl Morris.

Kelso se zarazil. „Aha," řekl. „Nojo, ty máš zítra velký den."

„Velký den,“ souhlasil Morris. Bože, to už se ta zpráva dostala až k pediatrickým stážistům? Na okamžik měl týž pocit, který musel mít i Ellis — neurčitý pocit tísně z toho, že tu operaci bude sledovat všechen personál nemocnice.

„Tak zlom vaz,“ řekl Kelso.

Když se vraceli do nemocnice, zahlédl Morris osamělou postavu v dálce, Ellis přecházel parkoviště a mírně napadal na jednu nohu, pak nastoupil do vozu a odjel domů.

STŘEDA 10. BŘEZNA 1971

IMPLANTACE

1

V šest hodin ráno byla Janet Rossová na třetím chirurgickém poschodí, celá v zeleném se šálkem kávy a koblihou v ruce. Klinická místnost pro chirurgy se v tuhle dobu jen hemžila lidmi. Ačkoliv byly operace vypisovány na šestou hodinu, většina sem přicházela o patnáct až dvacet minut později. Chirurgové tu posedávali, četli noviny, debatovali o kursu cenných papírů a o golfu. Čas od času někdo odešel nahoru na galérii, aby se přesvědčil, jak pokročily přípravy v operačním sále.

Kromě ní tam nebyla jiná žena, její přítomností dostala zdejší zcela mužská atmosféra poněkud jiný nádech. Janet vadilo, že tu je jediná žena, vadilo jí, že muži jsou klidnější a zdvořilejší, méně žoviální a méně drsní. Docela by jí vyhovovalo, kdyby byli drsní, a hlavně nesnášela ten pocit být považována za vetřelce. Měla ho celý život, už od dob, co byla ještě docela malá. Její otec byl chirurg. Nikdy se nesnažil skrývat pocit zklamání a roztrpčení, že má dceru, a ne syna; byl by ho bral s sebou do nemocnice každou sobotu dopoledne, na operační sál — to všechno by syna zajímalo. Jenže s dcerou je to něco úplně jiného — člověk neví, co s ní počít, zvláště chirurg ne. Je to cosi vetřeleckého…

Rozhlédla se po všech lékařích v místnosti a pak, aby zamaskovala svůj nepříjemný pocit, šla k telefonu a vytočila sedmé patro.

„Tady je Rossová. Je tam pan Benson?“

„Právě ho odvezli.“

„Kdy odejel z poschodí?“

„Před pěti minutami.“

Zavěsila a vrátila se ke své kávě. Vstoupil Ellis a kývl na ni přes celou místnost. „Budeme mít asi pět minut zpoždění, kvůli počítači,“ oznámil. „Připojují teď ještě kabely. Je pacient na telefonu?“

„Vypravili ho před pěti minutami.“

„Viděla jste už Morrise?“

„Ještě ne.“

„Proč tu ksakru nesedí na zadku?“ poznamenal.

Řekl to tak, že se cítila lépe.

+ + +

Morris stál ve výtahu společně s ošetřovatelkou, s Bensonem na nosítkách a s policistou. Když se rozjeli, řekl Morris policistovi: „Vy s námi ale nemůžete vystoupit.“

„Proč ne?“

„Jedeme přímo do sterilního patra.“

„Co mám tedy dělat?“ policista byl na rozpacích. Byl celý nesvůj už od rána. Z těch všech příprav na operaci měl pocit, že tu je páté kolo u vozu.

„Můžete se dívat z galérie na třetím poschodí. Řekněte tam sestře, že jsem to nařídil.“

Policista kývl. Výtah zastavil ve druhém poschodí. Za dveřmi bylo vidět halu, kde se to hemžilo lidmi oblečenými do chirurgických zelených plášťů a kalhot.

Velký nápis červenými písmeny oznamoval: „STERILNÍ ÚSEK. NEPOVOLANÝM VSTUP ZAKÁZÁN“.

Morris se sestrou vyvezli Bensona z výtahu. Policista, viditelně nervózní, zůstal v kabině. Zmáčkl knoflík do třetího poschodí a zavřel dveře.

Morris šel s Bensonem chodbou. Po chvíli se Benson obrátil k Morrisovi: „Ještě pořád úplně při vědomí.“

„Samozřejmě.“

„Já ale nechci být.“

Morris trpělivě přisvědčil. Benson dostal premedikaci asi před půl hodinou. Brzy začne účinkovat a Benson bude ospalý. „Co v ústech?“

„Sucho.“

Atropin začal účinkovat. „To bude v pořádku.“

Morris nebyl nikdy operován. Sám provedl operací už stovky, ale vlastní zkušenost neměl. V poslední době začal být zvědavý na to, jaké to asi je, zažít to z druhé strany. Měl dojem, i když to nikdy nepřipustil, že to musí být velice ošklivé.

„Budete v pořádku,“ řekl znovu Bensonovi a dotkl se jeho ramene.

Jeli chodbou k OS 9; Benson upřel na Morrise dlouhý pohled.

+ + +

OS 9 byl největší operační sál v nemocnici. Měřil asi sto dvacet čtverečních metrů, ale byl napěchován elektronikou. Když u operace asistoval celý tým — dvanáct lidí —, nebylo v něm hnutí. Teď se v té šedivé vykachlíkované sluji činily jen dvě sestry. Stavěly sterilní stolky a připravovaly roušky kolem křesla.

OS 9 totiž neměl operační stůl. Místo něho tu bylo měkce čalouněné křeslo asi jako u zubního lékaře. Janet Rossová pozorovala okénkem ve dveřích, které oddělovaly operační sál od umývárny. Ellis se právě domýval a sakroval, něco jako že ten zatracenej Morris přijde hergot pozdě. Ellis byl před operací vždycky sprostý. Byl také velice nervózní, i když to vždycky vypadalo, jako by si myslel, že si toho nikdo nevšimne. Doktorka Rossová se několikrát myla vedle něho, když se operovala zvířata, a už znala celý ten obřad — napětí a sprostá slova před operací, a ledový klid, když se začalo.

Ellis zavřel kohoutek loktem a vešel do operačního sálu pozpátku, aby se nedotkl dveří. Sestra mu podala ručník. Osušoval si ruce a podíval se napřed na Janet Rossovou, pak na zasklenou galérii. Doktorka Rossová věděla, že dnes bude galérie plná.

Zatím dolů vešel Morris a stoupl si k umývadlu vedle ní. Řekla mu: „Ellis se už po vás sháněl.“

„Vyprovázel jsem pacienta,“ odpověděl.

Do umývárny vešla sestra a otázala se: „Paní doktorko, doktorovi Ellisovi přinesl někdo z radiační laboratoře zdroj. Bude jej potřebovat hned teď?“

„Je už nabitý?“

„Já se zeptám,“ odpověděla sestra. Na okamžik zmizela a pak nakoukla dveřmi: „Prý je a může se spustit, ale pokud nebude odstíněn, tak by tu mohl způsobit neplechu.“

Doktorce Rossové bylo známo, že všechno zařízení na OS 9 bylo stíněno už před týdnem. Plutoniový výměník nevydával příliš záření — ani ne tolik, aby způsobil závoj na rentgenových filmech — mohl však

rušit chod citlivých přístrojů. Samozřejmě lidem nehrozilo žádné nebezpečí.

„Stínění už tu máme," řekla doktorka Rossová, „řekněte, ať s tím přijde na sál."

Obrátila se k Morrisovi: „Jak je Bensonovi?"

„Je nervózní."

„Má být proč," řekla. Morris se na ni přes operační roušku podíval tázavým pohledem. Okapal z rukou vodu a zacouval do operačního sálu. Hned uviděl muže z radiační laboratoře, jak tlačí na vozíku desku se zdrojem v malé olověné skříňce. Na bočních stěnách byl nápis „POZOR! RADIOAKTIVNÍ ZÁŘENÍ!" a trojitý oranžový symbol pro radiaci. Bylo to trochu k smíchu. Zdroj byl zcela neškodný.

Ellis stál na druhém konci sálu. Právě mu navlékali dlouhý operační plášť. Vnořil pak ruce do gumových rukavic a ohnul prsty.

„Je sterilní?" zeptal se muže z radiace.

„Prosím, pane doktore?"

„Jestli byl zdroj sterilizován!"

„Nevím, pane doktore."

„Tak ho dejte některé sestře, ať ho zautoklávuje. Musí být sterilní!"

Doktorka Rossová si osušila ruce, a v chladu operačního sálu ji roztřásla zima. Jako skoro všichni chirurgové i Ellis měl raději na sále chladno — pro pacienta až příliš chladno. Ellis ovšem říkal: „Co je dobré pro mě, je dobré i pro pacienta."

Ellis teď stál na druhém konci sálu před prohlížečkou rentgenových snímků a jedna sestra, která nepatřila k týmu a nebyla umyta k operaci, mu na ni upevňovala pacientovy snímky. Ellis je už viděl nesčíslněkrát, přesto si je znovu zevrubně prohlížel. Byly to zcela běžné snímky lebky. Komory byly naplněny vzduchem, takže lebeční dutina se rýsovala velice zřetelně.

Ostatní příslušníci operačního týmu jeden po druhém přicházeli na sál. Dohromady dvě instrumentářky, dvě pomocné sestry, jeden zřízenec, Ellis, dva asistenti, z nichž jeden byl Morris, dva elektronici a programátor. Anesteziolog byl venku u Bensona.

Jeden elektronik oznámil, aniž vzhlédl od řídicího pultu:

„Můžeme začít, kdykoliv budete chtít, pane doktore."

„Počkáme, až přijede pacient," řekl Ellis suše a někteří v týmu se zasmáli.

Doktorka Rossová se rozhlédla po sedmi televizních obrazovkách, které byly na sále. Byly různě veliké a umístěné v různých místech podle toho, jak byly při operaci důležité. Nejmenší obrazovka byla napojena na okruh, který snímal průběh operace. Teď na ní bylo prázdné křeslo.

Jiná obrazovka poblíž operatéra ukazovala elektroencefalogram, EEG. Byl zatím vypnut a šest zapisovacích per rýsovalo přes celou obrazovku rovné bílé čáry. Byla tu také velká obrazovka pro základní parametry: elektrokardiogram, arteriální tlak, dýchání, systolický objem, centrální venózní tlak, rektální teplotu. Stejně jako na obrazovce pro EEG i tady byla zatím jen řada přímek.

Další dvě obrazovky byly zcela temné. Byly určeny pro černobílý záznam zesílené skiaskopie v průběhu operace.

Konečně dvě barevné obrazovky byly pro výstup programu LIMBIC. Program běhal teď ve smyčce bez zadaných souřadnic. Na obrazovce stále znovu blikal trojrozměrný obraz mozku a pod ním naskakovaly počítačem namátkově zvolené souřadnice. Jako vždy pociťovala doktorka Rossová i teď přítomnost počítače téměř jako přítomnost lidské bytosti — pocit, který se stupňoval v průběhu operace vždy.

Ellis ukončil prohlídku rentgenových snímků a pohlédl na hodinky. Bylo 6.19; Benson byl ještě stále venku v péči anesteziologa. Ellis obešel sál a s každým krátce promluvil. Byl neobvykle přátelský a doktorka Rossová by byla ráda věděla, proč. Pohlédla nahoru na galérii a spatřila ředitele nemocnice, přednostu chirurgické kliniky, přednostu interny a šéfa výzkumu. Pochopila.

V 6.21 přivezli Bensona na sál. Byl teď už silně pod vlivem premedikace, zcela uvolněný, s těžkými víčky. Hlavu měl zabalenou do zeleného ručníku.

Ellis dohlížel, jak Bensona přenášejí z nosítek na křeslo. Když Bensonovi připevnili kožené řemeny na paže a dolní končetiny, zdálo se, jako by se probudil a zeširoka otevřel oči.

„To jen abyste nám z toho nespadl," řekl mu Ellis nenuceně. „Nechceme, abyste si ublížil."

„A — ehm," pokusil se Benson o řeč a znovu zavřel oči.

Ellis pokynul sestrám a ty sňaly Bensonovi z hlavy sterilní ručník. Holá hlava vypadala titěrná — tak to alespoň doktorce Rossové vždy připadalo — a bílá. Kůže byla hladká až na škrábnutí břitvou na levé straně. Na pravé straně byly dobře viditelné Ellisovy pomocné značky ve tvaru X.

Benson se usadil do křesla, oči už neotevřel. Jeden z techniků mu začal na tělo připevňovat svody k monitoru a nalepoval je slabou vrstvou vodivé pasty. Šlo to snadno: za chviličku bylo jeho tělo svazkem různobarevných drátů napojeno na přístroje.

Ellis pohlédl na televizní monitory. EEG zapisoval šestnáct roztřepaných čar; zaznamenával se tep, křivka záznamu dýchání, do počítače předoperační vstupní údaje. Normální laboratorní hodnoty byly už do počítače vloženy. Počítač bude za operace monitorovat všechny životně důležité funkce v pětivteřinových intervalech, a jakmile bude něco v nepořádku, vydá příslušný signál.

„Hudbu, prosím," řekl Ellis a jedna sestra vsunula kazetu do přenosného magnetofonu v rohu sálu. Ozvaly se tóny jednoho Bachova koncertu. Ellis operoval vždycky při Bachovi; říkal, že když ne genialita, pak přesnost může být nakažlivá.

Přiblížil se začátek operace. Číslicové hodiny na stěně ukazovaly 6:29:14. Hodiny hned vedle ukazovaly čas uplynulý od začátku operace; stále ještě 0:00:00.

Sanitářka pomohla doktorce Rossové obléci sterilní plášť a rukavice. S rukavicemi měla vždycky potíže. Nemyla se příliš často k operacím, a tak se jí povedlo strčit dva prsty do jednoho otvoru. Nebylo poznat, jak na to sanitářka reagovala, neboť pod maskou jí bylo vidět jen oči. Doktorka Rossová však byla ráda, že Ellis a ostatní chirurgové jsou otočeni zády a věnují se pacientovi.

Zaujala místo v pozadí sálu a dbala o to, aby nešlápla na tlustý kabel přívodu elektřiny, klikatící se po celém sálu. Doktorka Rossová se nezúčastnila prvních fázi operace. Přijde na řadu, až bude zavedeno stereotaktické zařízení a určeny souřadnice. Měla tedy čas, aby si v ústraní upravila rukavici a dostala všechny prsty tam, kam patří.

Nebylo ani zapotřebí, aby při operaci byla, ale McPherson trval na tom, aby vždy, když operují, byl na sále jeden neurochirurg ze skupiny. Domníval se, že to přispívá k soudržnosti týmu. Alespoň to říkal.

Pozorovala, jak Ellis a jeho asistenti na druhé straně sálu zarouškovávají Bensona. Podívala se, jak to vypadá na monitoru. Celá operace se snímala a zaznamenávala na ampex, aby ji bylo možno kdykoliv přehrát.

„Tak, a můžeme začít," řekl Ellis klidně. „Prosím punkci." Anesteziolog nasadil za křeslem jehlu mezi druhý a třetí bederní obratel Bensonovy páteře. Benson se neznatelně pohnul, tiše hlesl, a pak anesteziolog řekl:

„Prošel jsem důrou. Kolik chcete?"

Na ovládacím pultu počítače bliklo „OPERACE ZAČALA". Počítač automaticky zapnul hodiny, které začaly odtikávat vteřiny.

„Na začátek dejte třicet kubíků," řekl Ellis. „Prosím snímek."

Rentgenové přístroje se postavily do příslušné polohy před a za hlavou pacienta. Ozvalo se klapnutí, to jak byly nabity filmové kazety. Ellis sešlápl knoflík na podlaze a obrazovky se rozzářily černobílým obrazem lebky. Sledoval ze dvou projekcí, jak vzduch pozvolna naplňuje komory a vykresluje černě jejich rohy.

Operátor seděl u ovládacího pultu počítače a prsty se mu míhaly nad tlačítky. Na obrazovce se objevil nápis „PNEUMOGRAFIE ZAPOČATA".

„Dobrá, upevníme klobouk," řekl Ellis. Objemný tubulární stereotaktický rám byl umístěn nad pacientovou hlavou. Byly upevněny a zkontrolovány poziční šablony. Když byl Ellis spokojen, provedl v určitých místech lebeční krytiny podkožní místní znecitlivění. Pak prořízl kůži, přehrnul kožní lalok a obnažil bledý, hladký povrch lebky.

„Prosím vrták."

Dvoumilimetrovým vrtáčkem vyvrtal první ze dvou otvorů na pravé straně lebky. Nasunul stereotaktický rám — „klobouk" — nad hlavu a opatrně ho sešrouboval dolů.

Doktorka Rossová sledovala displej počítače. Hodnoty srdečního tepu a krevního tlaku na obrazovce zazářily a pak zmizely; všechno bylo normální. Za chvíli se začnou počítač i operatéři zabývat mnohem složitějšími záležitostmi.

„Zkontrolujeme pozici," řekl Ellis, poodstoupil na krok od pacienta, bedlivě zkoumal Bensonovu oholenou lebku a kovový rám na ni našroubovaný. Rentgenový laborant přikročil ke křeslu a exponoval snímky.

Doktorka Rossová si vzpomněla, že dříve se poloha určovala přímo, vizuálně, z rentgenových snímků. Šlo to pomalu. Pomocí kružítka, úhloměru a pravítka se rýsovaly na snímku přímky, proměřovaly se a znovu kontrolovaly. Nyní se už příslušná data vkládají na vstupu počítače; ten analyzuje daleko rychleji a přesněji.

Celý tým se teď díval na výstupní obrazovku počítače. Na chvíli se objevily rentgenové snímky a pak naskočily schematické nákresy. Propočítávaly se předpokládané pozice stereotaktického přístroje, přesně pak naskočily skutečné. Zablikala sada souřadnic a pak se objevil závěr „UMÍSTĚNÍ SPRÁVNÉ“.

Ellis přikývl. „Děkuji za konzultaci,“ zažertoval a věnoval pozornost tácu s elektrodami.

Dnes tým používal sady Briggsových nerezových elektrod s teflonovým povlakem. V minulosti už vyzkoušeli kdeco: zlato, platinové slitiny, a dokonce ohebná ocelová lanka; to když se ještě elektrody zaváděly při optické kontrole.

Ty někdejší postupy za optické kontroly byly zatraceně nepříjemné — teklo mnoho krve a byly nepřehledné. Bylo nutno snést dost velkou část lebky a obnažit mozek. Chirurg si vyhledal na povrchu mozku orientační body a pak zavedl do mozku elektrody. Pokud je měl zavést do větší hloubky, musel do komor proniknout skalpelem a elektrody umístit do žádané polohy. To vyvolávalo občas vážné komplikace. Operace trvala dlouho, pacienti ji snášeli dost špatně.

Počítače tohle všechno změnily. Počítač umožnil najít přesně žádaný bod v trojrozměrném prostoru. Podobně jako jiní pracovníci i členové Neuropsychiatrické skupiny se původně snažili vztahovat jednotlivé body v hloubce mozkové tkáně k architektuře lebky. Vyměřovali pomocné orientační body podle očnice, ústí zevního zvukovodu nebo šípového švu. To samozřejmě nebylo přesné, neboť mozek u různých lidí nemívá v lebce vždy stejnou polohu. Jediný způsob, jak určit jednotlivé body v hloubce mozku, bylo vztáhnout je na body jiné — a to byly logicky komory, duté prostory v mozku naplněné kapalinou. Podle tohoto nového systému se vše určovalo vzhledem ke komorám.

Při použití počítače nebylo nutné obnažovat povrch mozku. Místo toho se vyvrtalo do lebky několik malých otvorů a nasadily se

elektrody, a počítač zatím přes rentgen kontroloval, zda jsou správně rozmístěny.

Ellis uchopil první svazek elektrod. Z místa, kde stála doktorka Rossová, vypadal jako jediný tenký drát. Ve skutečnosti to byl pramének dvaceti drátů s vějířkem kontaktů na konci. Každý drátek byl po celé délce až asi na jeden milimetr na konci povlečen teflonem. Drátky byly různě dlouhé, takže elektrody pod lupou vypadaly jako miniaturní schodiště.

Ellis kontroloval svazek elektrod pod silným zvětšovacím sklem. Požádal o více světla, otočil svazek a pečlivě prohlížel kontakt. Pak řekl sestře, aby jej zasunula do testovacího přístroje, a každý jednotlivý kontakt přezkoušel. Provádělo se to už mnohokrát předtím, ale Ellis vždycky kontroloval elektrody ještě znovu před zavedením. A vždycky si dal vysterilizovat čtyři svazky elektrod, ačkoliv potřeboval jen dva. Ellis byl pečlivý.

Konečně byl spokojen. „Jsme připraveni?“ otázal se operačního týmu. Přikývli. Přistoupil k pacientovi a řekl:

„Projdeme durou.“

Až do této chvíle byla navrtána jen lebka, blanitá dura mater, jež pokrývá mozek a udržuje mozkomíšní mok, byla nedotčena.

Ellisův asistent probodl sondou duru.

„Teče mok,“ oznámil a pramének čiré tekutiny sklouzl po straně oholené lebky z jednoho otvoru. Sestra jej osušila.

Doktorce Rossové vždycky připadalo málem zázračné, jak je mozek chráněn. Samozřejmě, že i jiné orgány jsou chráněny dobře: plíce a srdce v pevném hrudním koši, játra a slezina pod obloukem žeberním a ledviny jsou uloženy v tukovém polštáři a zajištěny silnými zádovými svaly. Je to dobrá ochrana, ale není to nic proti centrálnímu nervovému systému, který je celý uložen v silné kostěné schránce. To ovšem není všechno; uvnitř této kostěné schránky jsou váčkovité membrány, jež obsahují mozkomíšní mok. Mok je pod tlakem, takže mozek je vlastně uložen v kapalině a má tak maximálně možnou ochranu.

McPherson to přirovnával k situaci plodu v děloze. „Dítě dělohu opustí, ale mozek svou vlastní speciální dělohu neopustí nikdy,“ říkával.

„Začneme s rozmisťováním,“ řekl Ellis.

Doktorka Rossová pokročila dopředu a připojila se k chirurgickému týmu, který se rozestavil kolem pacientovy hlavy.

Pozorovala Ellise, jak nasazuje konec svazku elektrod do jednoho otvoru, pak jej pomalu zatlačuje do mozkové tkáně. Technik zmáčkl několik tlačítek na pultu počítače. Na displeji se objevilo: „VÝSTUPNÍ BOD LOKALIZOVÁN.“

Pacient se nepohnul a nevydal ani hlásku. Mozek necítí bolest, neboť nemá pro bolestivé podněty příslušná čidla. To je vrchol evoluce, že orgán, který vnímá bolest po celém těle, sám na sobě bolest nepociťuje.

Doktorka Rossová pohlédla na obrazovky. Spatřila tam v černobílém kontrastu, jak se vinuté bílé svazky elektrod začínají pomalu a rovnoměrně sunout do nitra mozku. Od předozadní projekce mrkla ještě na postranní, a pak na zobrazení, které připravil počítač.

Počítač interpretoval rentgenové snímky tak, že narýsoval zjednodušeně obrazy mozku s cílovou temporální oblastí červeně, modře pak vyznačil klikatou dráhu, jíž musí projít elektrody od vstupního bodu k cíli. Až dosud udržoval Ellis perfektně směr á dráhu.

„Pěkně to jde,“ řekla doktorka Rossová. Počítač vychrlil na obrazovku tři souřadnice v rychlém sledu, tak jak elektrody postupovaly do hloubky.

„Cvičení dává umění,“ řekl Ellis kysele. Teď už používal redukční zařízení napojené na stereotaktický klobouk, jež redukovalo hrubé pohyby jeho prstů na nepatrné pohyby elektrod. Jestliže pohnul prstem o centimetr, byl tento pohyb převeden na jeden milimetr. Elektrody tak postupovaly do nitra mozku velice pomalu.

Když doktorka Rossová spustila pohled z obrazovky, pozorovala Ellise v uzavřeném okruhu. Bylo pohodlnější dívat se na operaci v televizi než se muset otáčet a dívat se na skutečnost. Otočila se však, když uslyšela. Bensona zřetelně říci: „Au.“

Ellis se zastavil. „Co to bylo?“

„Pacient,“ řekl anesteziolog a ukázal na Bensona. Ellis na chvilku ustal a naklonil se nad ním.

„Je vám dobře, pane Bensone?“ Mluvil hlasitě a zřetelně.

„Jo. Dobře,“ řekl Benson. Jeho hlas byl pod vlivem medikace.

„Bolí vás něco?“

„Ne.“

„Dobrá. Tak se uvolněte.“

Vrátil se ke své práci.

Doktorka Rossová si s ulehčením oddychla. Všechno jí nějak působilo napětí, i když si byla vědoma, že není důvod k znepokojení. Benson nemohl pociťovat bolest a věděla, že je v jakémsi hlubokém polospánku, medikamentózně navozeném, avšak nikoliv v bezvědomí. Nebylo důvodu, aby nebyl při vědomí, a nebylo důvodu riskovat celkové znecitlivění.

Zaměřila svou pozornost opět na obrazovku počítače. Ukázal teď obrácený pohled na mozek, viděný zdola, od krku. Dráha elektrod teď byla vidět na průřezu jako jeden modrý bod ohraničený koncentrickými kroužky. Ellis se musel držet dráhy s přesností jednoho milimetru. Měl odchylku půl milimetru.

„CHYBA DRÁHY 50,“ varoval počítač. Doktorka Rossová poznamenala: „Kousek jste ujel.“

Elektrody se zastavily v postupu. Ellis pohlédl na obrazovku. „Jsem moc vysoko v beta rovině?“

„Moc do šířky v gama.“

„Dobrá.“

Za okamžik se daly elektrody opět do pohybu po své dráze.

„CHYBA DRÁHY 40,“ zablikal počítač. Pozvolna otáčel svou projekci mozku a zobrazoval předozadní pohled. „CHYBA DRÁHY 20.“

„Hezky to korigujete,“ řekla doktorka Rossová.

Ellis si broukal úryvek z Bacha a přikývl.

„CHYBA DRÁHY NULA,“ oznámil počítač a přepnul zobrazení mozku na plný boční pohled Druhá obrazovka ukazovala plný předozadní pohled. Po několika okamžicích zazářil na obrazovce nápis:

„PŘIBLÍŽENÍ K URČENÉ OBLASTI.“ Doktorka Rossová přečetla nahlas zprávu.

O několik vteřin později se pak objevilo slovo „CÍL“.

„Už tam jste,“ řekla.

Ellis udělal krok zpět a zkřížil ruce na prsou. „Teď zkontrolujeme souřadnice,“ řekl. Hodiny měřící trvání operace ukazovaly dvacet sedm minut od začátku výkonu.

Operátor rychle prolétl tlačítka na ovládacím pultu. Umístění elektrod se nasimulovalo na obrazovkách a posléze se ukončilo stejně jako při skutečném umístění slovem „CÍL“.

„Teď porovnat,“ řekl Ellis.

Počítač pokračoval v simulování situace na jedné obrazovce a porovnával situaci s rentgenovým snímkem pacienta. Obě situace se perfektně překrývaly a počítač oznámil „SHODA V MEZÍCH PŘÍPUSTNÉHO LIMITU“.

„To je ono,“ poznamenal Ellis. Našrouboval malou čepičku, jež měla za úkol přidržet elektrody na lebce. Pak ji utěsnil zubolékařským tmelem. Rozpletl dvacet jemných svodů, jež vycházely ze svazku elektrod, a odhrnul je ke straně.

„Můžeme zavést další,“ řekl.

+ + +

Když byla zavedena druhá série elektrod, udělal kolem lebky skalpelem tenký obloukový řez. Aby se vyhnul důležitým povrchovým cévám a nervům, vedl řez od otvorů pro elektrody za uchem dolů na šíji, a tam odbočil k pravému rameni. Ellis pak tupě vypreparoval malou podkožní kapsu poblíž podpažní jamky na pravé straně hrudníku.

„Je zdroj připraven?“ zeptal se.

Podali mu ho. Byl menší než krabička cigaret, uvnitř s třiceti sedmi gramy radioaktivního izotopu kysličníku plutonia 239. Záření produkuje teplo, jež reaktor převádí přímo v elektrický proud, Kenbeckův stejnosměrný okruh tří tištěných spojů transformuje výstup na žádané napětí.

Ellis zapojil zdroj do zkušebního přístroje, aby ještě naposled zkontroloval, zda funguje. Držel ho v ruce a poznamenal: „Pořád si nemohu zvyknout na to, že je studený.“ Doktorka Rossová věděla, že dvě vrstvy izolace, mezi nimiž je vakuum, udržují povrch chladný a že uvnitř vyvolává záření teplotu 260 °C — což stačí na přípravu roštěnky.

Zkontroloval povrch, zda skutečně záření nikde neuniká. Všechny měřicí přístroje ukazovaly hodnoty na dolní hranici normy.

Samozřejmě že určité množství záření se na povrch dostávalo, ale nebylo ho více, než uniká z běžné barevné průmyslové televize.

Požádal o štítek, jemuž říkali „psí známka“. Benson bude tuto psí známku nosit stále, pokud bude mít atomový zdroj energie ve svém těle. Na štítku bylo upozornění, že osoba, jež jej nosí, má atomový stimulátor, a telefonní číslo. Doktorka Rossová věděla, že se na tomto čísle kdykoliv ve dne i v noci předem ozve nahraná zpráva s detailními technickými informacemi o zdroji a s varováním, že střelnou ranou, po automobilové nehodě, požáru a jiných nehodách se může uvolnit plutonium, jež je velmi aktivní alfa zářič. Zpráva obsahuje speciální instrukce lékařům, ohledávačům mrtvol a hrobníkům s důrazným upozorněním, že zejména kremace těla může být provedena pouze po odstranění zdroje.

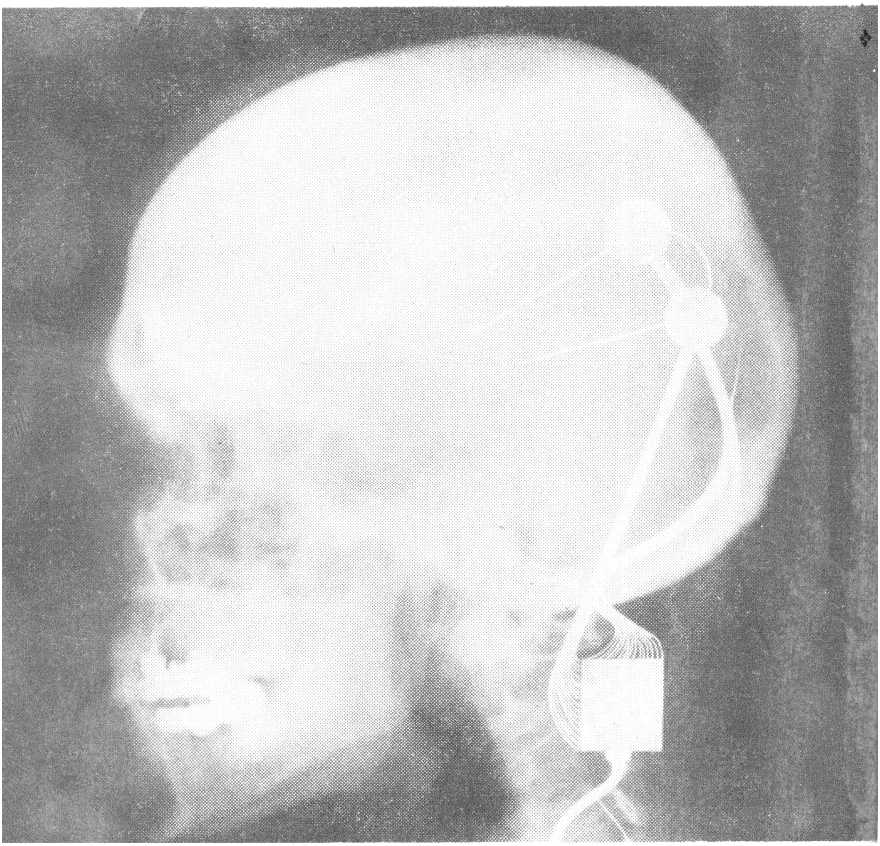
Ellis zasunul zdroj do malé podkožní kapsy, kterou vypreparoval ve stěně hrudníku. Kolem dokola pak všechny tkáně zašil po vrstvách, aby bylo celé zařízení dobře upevněno. Pak se už zaměřil na počítač velikosti poštovní známky.

Doktorka Rossová vzhlédla nahoru ke galérii a spatřila tam kouzelnická dvojčata, Gerharda a Richarda, jak napjatě pozorují, co se děje. Ellis zkontroloval počítač pod lupou, pak jej předal technikům, kteří asistovali u operace stejně jako chirurgové, aby jej zapojili na hlavní počítač v nemocnici.

Pro doktorku Rossovou byl počítač hlavní a nejpozoruhodnější částí celého systému. Za tu dobu, co byla v Neuropsychiatrické skupině, zažila, jak se počítače zmenšovaly z prototypu velikosti náprsní tašky až k současnému titěrnému modelu, který ačkoli vypadal i na dlani malý, obsahoval všechny prvky původního objemnějšího zařízení.

Miniaturní rozměry umožnily implantovat jej pod kůži. Pacient se tak mohl volně pohybovat, mohl se sprchovat a dělat, co se mu zlíbí. Bylo to mnohem lepší než se staršími počítači, kde zdroj byl připevněn k opasku a všude viselo moře drátů.

Pohlédla na obrazovku počítačů, na nichž se teď objevilo: „OPERAČNÍ MONITORY VYPOJENY PRO ELEKTRONICKOU KONTROLU.“

Benson H. F.:
Laterální skiagram lebky. Stav po operaci, elektrody v temporálním laloku, počítač implantován v šíji.

Na jedné obrazovce se objevilo zvětšené schéma zapojení obvodu. Počítač kontroloval jeden obvod po druhém. Každá kontrola trvala jednu čtyřmilióntinu vteřiny. Celá kontrola byla provedena za dvě vteřiny. Počítač zablikal: „ELEKTRONICKÁ KONTROLA NEGATIVNÍ.“ Za malou chvíli se opět objevila jednotlivá zobrazení mozku. Počítač opět přešel na monitorování operace.

„Tak ho zapojíme,“ řekl Ellis. Trpělivě připojoval všech čtyřicet pět svodů od obou elektrodových svazků na plastikovou krabičku. Pak uspořádal svody podél krku, uložil plastikové pouzdro pod kůži a

požádal o šití. Hodiny ukazovaly hodinu a dvacet minut operačního času.

2

Morris přivezl Bensona do resuscitačního sálu, dlouhé nízké místnosti, kam se ukládají pacienti bezprostředně po operaci. Neuropsychiatrická skupina měla v resuscitačním sále svůj speciální úsek, stejně tak jako tu byly úseky vyhrazené pro kardiaky a pro spáleniny. Neuropsychiatrický úsek s hromadou elektronických přístrojů až dosud nebyl v provozu. Benson byl první případ.

Benson byl bledý, ale jinak nevypadal zle. Hlavu a krk měl v silných obvazech. Morris dohlížel na jeho transport z pojízdných nosítek na nemocniční lůžko. Na druhé straně pokoje diktoval Ellis do telefonu operační zprávu. Když vytočil linku 1104, napojil se diktafon. Zprávu napsala sekretářka na stroji a založila ji do Bensonova statusu.

Ellisův hlas bylo slyšet v pozadí. „…po provedení centimetrových incisí v pravé temporální krajině byly vrtáčkem K-7 vyvrtány otvory o průměru 2 mm. Implantace Briggsových elektrod byla provedena za pomoci počítače programem LIMBIC. Ale má milá, to se píše velkými písmeny, L-I-M-B-I-C. Umístění elektrod podle rentgenu ohodnoceno počítačem jako v přípustných mezích. Elektrody upevněny Tylerovými těsnícími čepičkami a sedmdesátistupňovým zubolékařským tmelem. Svody —“

„Co s ním mám dál dělat?“ otázala se sestra z resuscitace.

„Vitální známky Q pět minut v první hodině, Q patnáct ve druhé, Q třicet ve třetí a pak každou hodinu. Pokud bude stabilní, můžete ho převézt nahoru na poschodí za šest hodin.“

Sestra přikývla a udělala si poznámky. Morris se posadil u lůžka, aby napsal krátký operační záznam.

Zkrácený operační záznam o pacientovi Haroldovi F. Bensonovi:
Předop dg:
psychomotorická (temp. lalok) epilepsie
Poop:
dtto
Výkon:

implantace dvojitého svazku Briggsovy elektrody do pravého temp. laloku s podkožní implantací počítače a plutoniového zdroje, energie

Předop. ordinace:
phenobarbital 600 mg
atropin 60 mg 1 hod. před zákrokem
Anestézie:
lidokain (1/1000) adrenalin lokálně
Předpokládaná ztráta krve:
250 ml
Náhrada tekutiny:
200 ml D5/W
Trváni operace:
1 hod 20 min
Pooperační stav:
dobrý

+ + +

Skončil a slyšel, jak doktorka Rossová říká sestře: „Hned jak přijde k sobě, dejte mu phenobarbital.“ Vypadalo to, jako by se zlobila.

Podíval se na ni. „Stalo se ti něco?“

„Ne,“ řekla.

„Vypadáš navztekaně.“

„To mě chceš vyprovokovat?“

„Ne, ale —“ odpověděl.

„Hlavně zařiď, aby opravdu ten phenobarbital dostal. Chceme ho mít v útlumu do té doby; než ho připojíme.“

To řekla a spěšně odešla z místnosti. Morris ji sledoval pohledem a pak se podíval na Ellise, který sice stále ještě diktoval operační zprávu, ale se zájmem přihlížel. Ellis jen pokrčil rameny.

„Co to do ní vjelo?“ zeptala se sestra.

„Nejspíš je unavená,“ řekl Morris. Zapojil monitorovací zařízení nad Bensonovou hlavou. Zapnul je a čekal, až se přístroj nažhaví. Pak upevnil provizorní indukční jednotku nalepenou kolem Bensonova ramena.

Za operace byly připojeny všechny svody, ovšem teď nebyly v činnosti. Benson musel být napřed „připojen na zkoušku“. Bylo potřeba určit, která ze čtyřiceti elektrod účinně zastaví epileptický záchvat, k němuž se schyluje, a pak zapojit příslušné spínací obvody v podkožním počítači. Protože je počítač pod kůží, musí se zapojení provádět indukční jednotkou, která působí skrze kožní vrstvy. To vše se však mohlo provádět až příštího dne.

Zatím zařízení sledovalo Bensonovu mozkovou činnost. Obrazovky nad jeho hlavou ukazovaly bílé křivky EEG na jasně zeleném pozadí. Alfa rytmus byl pomalejší, neboť Benson byl pod sedativy.

Benson otevřel oči a pohlédl na Morrise.

„Jak je vám?“ zeptal se Morris.

„Jsem strašně ospalý,“ řekl. „Už začnete?“

„Už je to odbyto,“ řekl mu Morris.

Benson kývl, ani nebyl příliš překvapen, a zavřel oči. Přišel laborant z radiace a kontroloval Geigerovým počítačem, zda neuniká záření z plutoniového zdroje. Neunikalo. Morris pověsil Bensonovi na krk štítek. Sestra jej vzala do ruky, přečetla si jej a zamračila se.

Přišel Ellis: „Půjdeme se nasnídat?“

„Ano,“ odpověděl Morris. „Půjdeme se nasnídat.“

Společně odešli.

3

Potíž byla v tom, že neměl rád svůj hlas. Byl skřípavý a nebylo ho slyšet. McPherson si raději představoval slova tak, jako kdyby je měl napsána v mysli. Stiskl tlačítko mikrofonu u svého diktafonu. „Římská trojka. Filozofické důsledky.“

III. Filozofické důsledky.

Rozhlédl se po pracovně. Na rohu psacího stolu byl model mozku. Podél jedné stěny police s časopisy. A televizní monitor. Díval se na videozáznam ranní operace. Zvuk byl ztlumený, opaleskující obraz němý. Ellis právě vyvrtával otvory do lebky. McPherson přihlížel a začal diktovat.

Tento výkon představuje první spojení mezi lidským mozkem a počítačem, a to spojení permanentní. Můžeme ovšem říci, že kdokoliv sedí u pultu počítače a ovládá tlačítka, je také vlastně spojen s počítačem.

Je to toporné, pomyslil si. Převinul pásku zpátky a místy zprávu přestylizoval.

Člověk, který sedí u pultu počítače a stiskne tlačítka, je rovněž ve spojení s počítačem. Takové spojení však není přímé a permanentní. Z toho důvodu je náš chirurgický výkon něco dosti odlišného. Jak ho máme interpretovat?

Tahle otázka se mi povedla. Chvíli sledoval na obrazovce, a pak pokračoval.

V našem případě lze počítač přirovnat třeba k protéze. Tak jako člověk s amputovanou paží může dostat mechanickou náhradu, tak i člověk s poškozeným mozkem může dostat mechanickou pomůcku, aby překonal následky poškození. Takový názor na operaci odpovídá zcela skutečnosti. Avšak můžeme jít jistě ještě dál.

Na chvíli přerušil diktování a zadíval se na obrazovku. Někdo v centrále vyměnil pásku. Už se nepromítala operace, nýbrž Bensonův rozhovor s doktorkou Rossovou před operací. Benson byl rozčilen, kouřil cigaretu a při rozhovoru důrazně gestikuloval.

McPherson zvědavě zesílil zvuk. „….vědí, co dělají. Stroje jsou všude. Dřív člověku sloužily, ale dnes se už na něj chystají. Pomaloučku, potichoučku se na něj chystají.“

Ellis vstrčil hlavu do dveří, a když uviděl televizní obrazovku, usmál se. „Díváte se na film před událostí?“

„Chtěl bych ještě trochu zapracovat,“ řekl McPherson a ukázal na diktafon.

Ellis přikývl a vyklidil pole; zavřel za sebou dveře.

Benson právě říkal… „vím, že jsem zrádce lidstva, neboť pomáhám tomu, aby stroje byly ještě inteligentnější. Je to moje povolání, zabývám se problémem umělého intelektu —“

McPherson ztlumil zvuk, že nebylo nic slyšet. Pak se vrátil k diktování.

Hardware počítačů se skládá jednak z ústředního a jednak z periferního zařízení. To znamená, že hlavní počítač je považován za ústřední, i když podle selského rozumu stojí někde úplně stranou —

například v suterénu budovy. Výstupní zařízení, displej, terminály a tak dále jsou periferní. Jsou umístěny na konci počítače v různých patrech budovy.

Podíval se znovu na obrazovku. Benson byl neobyčejně rozrušen. Otočil knoflíkem zvuku a poslouchal: „…jsou nadány stále větší inteligencí. Nejdříve parní stroje, pak automobily, letadla a kalkulátory. Teď počítače, zpětnovazební okruhy —“

McPherson stáhl zvuk.

Lidský mozek je také cosi jako počítačový systém, jenže z mozku a periferních terminálů jako ústa, paže, nohy. Ty zastávají funkce výstupů, které provádějí příkazy mozku. Funkci mozku posuzujeme podle těchto periferních funkcí. Pozorujeme, co nějaká osoba říká a jak jedná, a z toho vyvozujeme, jak funguje její mozek. Tato představa je každému srozumitelná.

Pohlédl na Bensona na obrazovce. Co by tomu Benson řekl, souhlasil by s tím, nebo ne? Konečně copak na tom záleží?

Teď však po naší operaci máme člověka ne s jedním, ale dvěma mozky. Má svůj biologický mozek, který je poškozen, a má nový počítačový mozek, který má ono poškození korigovat. Tento nový mozek má řídit biologický mozek. Vzniká tím nová situace. Pacientův biologický mozek se stal periferním terminálem — jediným periferním terminálem— implantovaného počítače. V jedné oblasti života je pacient zcela závislý na počítači. Máme tu tedy před sebou člověka, který je vlastně jediným velkým složitým terminálem počítače. Pacient je výstupním zařízením pro nový počítač a nemůže tento výstup ovládat, stejně tak jako nemůže televizní obrazovka ovládat informaci, jež se na ní promítá.

Je to asi trochu silný tabák, pomyslil si. Stiskl knoflík a řekl:

„Harriet, napište tuto poslední kapitolu, ale pak bych se na ni ještě rád podíval, ano? Římská čtyřka. Souhrn a závěr.“

IV. Souhrn a závěr.

Zesílil zvuk a poslechl si Bensona. „…nenávidím je, hlavně ty prostituty. Letecké mechaniky, tanečnice, překladatele, lidi od benzínových pump, všechny, co jednají jako stroje nebo kteří strojům slouží. Prostituty. Všechny je nenávidím.“

Benson mluvil a píchal do vzduchu cigaretou.

4

„A jak vám bylo?“ řekl doktor Ramos.

„Byla jsem vzteklá,“ odpověděla Janet Rossová. „Vzteklá jak čert. Ještě k tomu tam stála ta sestra a všechno sledovala. Předstírala, že neví, oč jde, ale věděla moc dobře.“

„Měla jste vztek kvůli…“ Doktor Ramos nedokončil větu.

„Kvůli té operaci. Kvůli Bensonovi. Prosadili si svoje. Od začátku jsem jim to říkala — od samého začátku —, že ta věc je pochybná, ale jak Ellis, tak Morris i McPherson chtěli provést svou za každou cenu. Jsou to nafoukanci. A zvláště Morris. Když jsem ho viděla na resuscitačním sále s planoucíma očima, sehnutého nad Bensonem — byl celý v obvazech a bledý jak nějaký duch — málem jsem se vztekla.“

+ + +

„A proč?“

„Protože byl tak bledý, protože byl, hmm —“

Zarazila se. Hledala odpověď, ale nepřipadla na nic logického.

„Pokud vím, operace byla úspěšná,“ řekl doktor Ramos. „A po operaci je většina lidí bledá. Tak co vás tak rozčililo?“

Neodpověděla. Po chvíli řekla: „Nevím.“

Uslyšela, jak se doktor Ramos zavrtěl na židli. Neviděla na něj, ležela na lůžku a doktor Ramos jí seděl za hlavou. Mlčela, co by měla říci. Myšlenky jí beze smyslu vířily hlavou.

Konečně se ozval doktor Ramos: „Přítomnosti té sestry přikládáte zřejmě velký význam.“

„Opravdu?“

„Ano, mluvila jste o ní.“

„Ani jsem si to neuvědomila.“

„Řekla jste, že tam byla sestra a že dobře věděla, co se děje… Co se vlastně dělo?“

„Přestala jsem se ovládat.“

„A nevíte proč?“

„Vím, samozřejmě,“ odpověděla. „Kvůli Morrisovi. Morris je tak strašně nafoukaný.“

„Nafoukaný,“ řekl doktor Ramos.

„Tak strašně sebevědomý.“

„Řekla jste nafoukaný.“

„Podívejte se, nemyslela jsem tím slovem nic jiného —“ nedopověděla. Byla strašně navztekaná. Sama to poznala na svém hlase.

„Teď jste rozzlobená,“ řekl doktor Ramos.

„Ano, a moc.“

„Proč?“

Po delší přestávce řekla: „Vůbec mě neposlechli.“

„Kdo vás neposlechl?“

„Nikdo, ani McPherson, ani Ellis, ani Morris.“

„Řekla jste doktoru Ellisovi nebo doktoru McPhersonovi, že se hněváte?“

„Ne.“

„Ale svou zlost jste si vybila na doktoru Morrisovi.“

„Ano.“ Nedovedla odhadnout, kam míří. Normálně uměla v téhle chvíli získat náskok a poznat, oč jde. Ale tentokrát…

„Kolik let je doktoru Morrisovi?“

„Nevím. Asi jako mně. Třicet, jednatřicet — tak něco okolo.“

„Asi jako vám.“

To jeho opakování slov ji štvalo. „Ano, sakra, asi jako mně.“

„A je chirurg.“

„Ano…“

„Je pro vás snazší obracet hněv na někoho, koho považujete za svého vrstevníka?“

„Nikdy jsem na to nepomyslela.“

„Váš otec byl také chirurg, ale nebyl váš vrstevník.“

„Nemusíte mi to líčit,“ řekla.

„Stále jste rozzlobená.“

Vzdychla: „Mluvme o něčem jiném.“

„Tak dobře,“ řekl tím svým nenuceným hlasem, který se jí někdy líbil a jindy ho zas nenáviděla.

5

Morris dělal hrozně nerad úvodní anamnézy. Skupina pro úvodní anamnézu se skládala většinou z klinických psychologů. Byla to vždycky zdlouhavá a nudná práce. Nedávná statistika ukázala, že jen jednomu ze čtyřiceti pacientů se dostalo na neuropsychiatrické chirurgii dalšího ošetření a jen každý osmdesátý třetí pacient měl nějaké organické onemocnění s poruchou chování. To znamená, že většina úvodních anamnéz byla mařením času.

To platí zejména pro pacienty takříkajíc sebrané z ulice. Před rokem se McPherson rozhodl, že kdokoliv se dozví o jeho skupině a přímo se na ni obrátí, musí být vyšetřen. Většina lékařů byla sice stále doporučena lékařem, ale McPherson se domníval, že k poslání skupiny patří také okamžitá léčba pacientů, kteří sami vyhledají léčení.

McPherson si také myslel, že každý člen skupiny musí čas od času dělat úvodní anamnézy. Morris pracoval dva dny v měsíci v malém pokoji s průhlednými zrcadly. Dnes byl právě na řadě, ale vůbec se mu nechtělo sedět. Pořád ještě byl plný dojmů z ranní operace a návrat k téhle přízemní rutině ho vyloženě otravoval.

S výrazem nešťastníka pohlédl na dalšího pacienta, který vešel do pokoje. Byl to mladík asi dvacetiletý, v texaskách a tričku, s dlouhými vlasy. Morris vstal, aby ho přivítal.

„Jsem doktor Morris.“

„Craig Beckerman.“ Nesměle podal ruku.

„Prosím, posaďte se.“ Morris pokynul na židli, která stála před jeho stolem a za níž bylo zrcadlo průhledné směrem do místnosti.

„Co vás k nám přivádí?“

„Já, ehm… bych rád věděl. Četl jsem o vás,“ řekl Beckerman, „v nějakém časopise. Děláte tu mozkovou chirurgii.“

„Ano, to souhlasí.“

„Tak jsem chtěl vědět…“

„Co jste chtěl vědět?“

„No, v tom článku — jo, můžu tu kouřit?“

„Jistě,“ řekl Morris. Přistrčil popelník přes stůl k Beckermanovi. Beckerman vyndal krabičku kamelek, vyklepl jednu na stůl a pak si zapálil.

„Ten článek…“

„Dobře. V tom článku stálo, že dáváte do mozku nějaké drátky. Je to pravda?“

„Ano, někdy takové operace provádíme.“

Beckerman přikývl. Vyfoukl kouř z cigarety. „Jo, tak je to tedy pravda, že můžete dát ty dráty tak, aby měl člověk příjemný pocity? Hodně příjemný?“

„Ano.“ Snažil se to říci jemně.

„Tak je to fakt?“

„Ano, je to pravda,“ řekl Morris. Pak potřásl perem, jako by chtěl odkapat inkoust, ale pero bylo prázdné. Sáhl tedy do zásuvky pro jiné pero a přitom stiskl několikrát tlačítko, které bylo uvnitř. Ihned zazvonil telefon.

„Doktor Morris.“

Na druhé straně se ozvala sekretářka: „Zvonil jste?“

„Ano. Mohla byste laskavě přepínat všechny mé hovory do vývojového oddělení?“

„Ano, hned,“ řekla sekretářka.

„Děkuji.“ Morris zavěsil. Věděl, že pracovníci z vývojového oddělení brzy přijdou a budou sledovat rozhovor z druhé strany zrcadla.

„Promiňte mi prosím to malé přerušení. Říkal jste…“

„O těch drátkách v mozku.“

„Ano, ano. Tuto operaci, pane Beckermane, provádíme za určitých okolností, ale je to stále ještě ve stadiu výzkumu.“

„To nevadí,“ řekl Beckerman. Potáhl kouř z cigarety. „To mi vůbec nevadí.“

„Pokud byste si přál informaci, můžeme vám opatřit nějaké separátky a výstřižky z časopisů, které vám blíže osvětlí, čím se v tomto směru zabýváme.“

Beckerman se zasmál a zavrtěl hlavou. „Ne, ne,“ řekl. „Já nechci informaci. Já chci operaci. Hlásím se jako dobrovolník.“

Morris předstíral překvapení. Chvíli mlčel a pak řekl: „Dobře.“

„Podívejte se,“ řekl Beckerman, „v tom článku se říká, že jedna elektrická ranka je jako deset orgasmů. To je tedy opravdu gól.“

„A vy byste měl o tuto operaci zájem?“

„Jo,“ řekl Beckerman a vášnivě přikyvoval. „Přesně tak.“

„A proč?“

„Prosím vás, copak by to nechtěl každej? Takovej pocit?“

„No prosím,“ řekl Morris, „ale jste první, kdo si o to říká.“

„A to vadí?“ řekl Beckerman. „Stojí to tolika peněz, nebo co?“

„Ne, ale provádíme mozkové operace pouze ze závažných důvodů.“

„A jéje,“ řekl Beckerman. „Tak takhle je to. Do háje.“

Vstal a odešel, neustále vrtě hlavou.

+ + +

Všichni tři muži z vývojového oddělení vypadali jako omráčeni. Seděli ve vedlejší místnosti a dívali se průhledným zrcadlem. Beckerman odešel už před hodnou chvílí.

„To je kouzelné,“ řekl Morris.

Neodpověděli. Nakonec si jeden z nich odkašlal a řekl: „Přinejmenším.“

Morris věděl, co se jim teď honí v hlavě. Léta už vypracovávali studie o proveditelnosti, studie možných aplikací, ramifikační studie, průmyslové operativní studie a bilanční studie. Byli zaměřeni na uvažování o budoucnosti a najednou byli konfrontováni s přítomností.

„Ten chlap je elektroman,“ řekl jeden z nich s povzdechem.

Teorie elektromanie vzbudila všeobecný praktický zájem i zájem ryze akademický. Fakt, že by mohl existovat člověk, který by potřeboval elektrické výboje tak, jako někteří potřebují drogy, se zdál téměř naivně spekulativní. A teď tu měli pacienta, který byl zcela jasně potencionální elektroman.

„Elektřina je teď v módě,“ řekl jeden z nich se smíchem. Byl to však nervózní křečovitý smích.

Morris byl zvědav, co tomu řekne McPherson. Bude z toho asi nějaká filozofie. V těchto dnech zajímala McPhersona ze všeho nejvíce filozofie.

Myšlenka elektromanie byla vyslovena na základě překvapivého objevu Jamese Oldse v padesátých létech. Olds objevil v mozku oblasti, v nichž elektrický podnět vybavuje intenzivní příjemné pocity — tyto úseky mozkové tkáně nazval „prameny požitku“. Když se do takové oblasti umístí elektroda, krysa stiskne páčku, jež vybaví šok, až pětsetkrát za hodinu. V úsilí dosáhnout příjemného, pocitu nevšímá si

potravy ani vody. Přestává stiskávat páčku, až teprve když je vyčerpaná.

Tento pozoruhodný pokus byl opakován s rybkami, morčaty, delfíny, kočkami a kozami. Nebylo pochyb, že mozková zakončení pro pocit rozkoše jsou všeobecným jevem. Byla nalezena i u člověka.

Z těchto faktů se vyvinula koncepce elektromana, to je osoby, jež si navykla na elektrické šoky, vybavující příjemné pocity. Na první dojem by se zdálo nemožné, aby někdo měl takovou příležitost vytvořit si návyk. Ale bylo tomu tak.

Dnes je sice ještě elektronické zařízení nákladné, ovšem nemuselo by být. Lze předpokládat, že čilé japonské firmy budou schopné vyrábět elektrody za dva až tři dolary a vyvážet je.

Ani možnost nezákonného provedení operace není tak vzdálená. Milión Američanek ročně se podrobuje nezákonnému potratu. Mozková operace je poněkud složitější, ale ne zas o tolik. Chirurgické zákroky se v budoucnosti zestandardizují, takže není obtížné představit si, kolik nemocnic asi vyroste v takovém Mexiku nebo na Bahamách.

Nalézt chirurgy, kteří by takové operace prováděli, nebude také problém. Jeden plně zaměstnaný chirurg s dobrou organizační schopností dokáže provést deset až patnáct operací za den. Samozřejmě si za jednu operaci bude účtovat tisíc dolarů — a s takovouhle pobídkou nebude obtížné najít chirurga beze všech skrupulí. Sto tisíc dolarů týdně v hotovosti, to je dost silné pokušení porušit zákon, — pokud by takový zákon vůbec existoval.

Nezdálo se to příliš pravděpodobné. Před rokem organizovala klinika seminář s právníky na téma „Lékařská technika a právní normy“. Do problémů, o nichž se debatovalo, byla zahrnuta i elektromanie, avšak právníci si s ní nevěděli rady. Koncepce elektromanie nezapadala do právních norem týkajících se narkomanie. Dosavadní zákonná ustanovení uznávají, že osoba může podlehnout návyku nezaviněně nebo nevědomě — tedy zcela odlišně než osoba, která záměrně vyhledává chirurgický zákrok, jímž si návyk přivodí. Většina se domnívala, že veřejnost takovou operaci vyhledávat nebude a že tedy tento problém vůbec vzniknout nemůže, neboť po operaci nebude ve veřejnosti poptávka. Beckerman nyní existenci takové poptávky prokázal.

„To mě podržte,“ řekl jeden z vývojového oddělení.

Tento komentář považoval Morris za poněkud nepřiměřený. Osobně měl podobný pocit jako už jednou nebo dvakrát od chvíle, co přišel do skupiny neuropsychiatrické chirurgie. Byl to pocit, že se věci vyvíjejí příliš rychle, bez dostatečného řízení a opatrnosti, a že se může všechno z řízení vymknout, a to naráz, bez varovných příznaků.

6

V 18.00 přijel Roger McPherson, přednosta Neuropsychiatrické výzkumné skupiny, do sedmého patra na vizitu ke svému pacientovi. Takový měl totiž k Bensonovi vztah — byl to jeho pacient. Vlastnický vztah, a ne tak úplně bez důvodů. Bez McPhersona by nebyla výzkumná skupina a bez výzkumné skupiny by nebyla operace a nebyl by Benson. To si o celé věci myslel McPherson.

Pokoj číslo 710 tonul v červenavém světle zapadajícího slunce. Byl tu klid. Zdálo se, že Benson spí, ale když McPherson zavřel dveře, otevřel oči.

„Jak je vám?“ zeptal se McPherson a přistoupil k posteli.

Benson se usmál. „Na to je každý zvědavý,“ řekl.

McPherson úsměv opětoval. „To je přece přirozené.“

„Jsem unavený. Jen strašně unavený… Někdy mi připadá, že jsem tikající časovaná puma a že vás zajímá, jen kdy explodu.“

„Na tohle myslíte?“ zeptal se McPherson. Bezděčně upravil Bensonovi pokrývku tak, aby mohl sledovat infúzní soupravu.

Infúze tekla bezvadně.

„Tik tak,“ ozval se Benson a zavřel oči. „Tik tak.“

McPherson se zamračil. Byl u Bensona zvyklý na přirovnání z mechaniky — vždyť tohohle člověka koneckonců pronásledovala představa člověka jako stroje. Ale že se to objeví tak brzy po operaci…

„Bolí vás něco?“

„Nic. Trochu mě bolí za ušima, jako kdybych byl upadl. Ale jinak nic.“

McPherson věděl, že to ho bolí navrtané kosti.

„Upadl?“

„Padl jsem až na dno, řekl Benson. „Podlehl jsem.“

„Čemu?“

„Přeměně ve stroj.“ Otevřel oči a znovu se usmál: „Nebo v časovanou pumu.“

„Cítíte nějaké pachy? Máte nějaké divné pocity?“ ptal se McPherson a současně pozoroval EEG nad lůžkem. Alfa rytmus běžel stále bez jakéhokoliv náznaku záchvatové aktivity.

„Ne, nic takového.“

„Ale máte pocit, jako byste měl vyletět do povětří?“ Napadlo ho, že by doktorka Rossová opravdu mohla dávat takové otázky.

„Tak trochu,“ řekl Benson. „V příští válce asi vyletíme do povětří všichni.“

„Jak to myslíte?“

„Tváříte se mrzutě,“ řekl Benson.

„To ne, jen nevím, na čem jsem. Jak to myslíte, v příští válce?“

„V příští válce mezi lidmi a stroji. Lidský mozek už patří do starého železa.“

To byla docela nová myšlenka, tu McPherson od Bensona dosud neslyšel. Díval se na něj, jak leží v posteli s tlustou vrstvou obvazů na hlavě a na ramenou, takže horní část těla vypadala nesmírně mohutná, silná a neúměrně velká.

„Ano,“ řekl Benson. „Lidský mozek dosáhl, čeho mohl. Jeho schopnosti jsou vyčerpány, a tak zplodil další generaci myslících forem. A ty — proč jsem tolik unaven?“ Znovu zavřel oči.

„To jste vyčerpán z operace.“

„Byl to jen drobný zákrok,“ řekl a usmál se se zavřenýma očima. Za chvilku začal chrápat.

McPherson ještě chvilku zůstal u lůžka, pak se obrátil k oknu a pozoroval západ slunce nad Pacifikem. Benson měl pěkný pokoj, mezi věžovými domy v Santa Monice, bylo z něho vidět kus oceánu. Zdržel se tu ještě několik minut. Benson se neprobudil, McPherson odešel na inspekční pokoj napsat záznam do chorobopisu.

+ + +

„Pacient při vědomí, reaguje, orientován trojnásobně.“ Když napsal první větu, zarazil se. Vlastně nevěděl, zda je Benson orientován na lidi, čas a prostor. Ani to nezkoušel. Pacient byl při vědomí, dobře reagoval, a tak toho McPherson nechal. „Vybavování myšlenek

postupné a úplné, avšak pacient má stále obsese o strojích stejně jako před operací. Nelze zatím z toho činit žádné závěry, zdá se však, že původní předpoklad, že operace nezmění chování pacienta mezi záchvaty, byl správný.“

Podepsán Dr. Roger A. McPherson.

Zadíval se na zápis, pak zavřel desky a vrátil je zpět na polici. Byla to správně napsaná zpráva, zcela chladná, stručná, bez ukvapených závěrů. Koneckonců chorobopis je právní dokument a může se jako takový použít i u soudu. McPherson nepočítal s tím, že by se Bensonův chorobopis ocitl u soudu, nicméně pečlivost nikdy neškodí. Velice dal na vnější dojem — a měl za to, že právě o něj má dbát.

Přednosta velké vědecké laboratoře, to je vždy jistá společenská funkce. Je možné to popírat, je možné, že se to někomu nezdá. Nicméně je to tak, patří to neoddělitelně k jeho zaměstnání.

Musí dbát, aby všichni v laboratoři spolupracovali a cítili se spokojeni. Čím více má v týmu hvězd, tím má těžší úkol, tak jako profesionální politik.

Laboratoř musí být subvencována ze zdrojů nikoliv zdravotnických, a to je také ryzí politika. Zvlášť když se pracuje v tak delikátní oblasti, jako je neuropsychiatrická chirurgie. McPherson už dlouho používal trik s aplikacemi enzymu křenové peroxidázy. Byl úplně jednoduchý: při žádosti o finanční prostředky se oznámilo, že se jich použilo k hledání enzymu-peroxidázy v křenu, kterým se jednou bude možná léčit rakovina. Na tenhle výzkum se snadno sežene šedesát tisíc dolarů, zatímco na výzkum ovládání psychiky se těžko zchrastí šedesát centů.

Podíval se na řadu chorobopisů narovnaných v přihrádce jeden vedle druhého, na řadu neznámých jmen, do nichž BENSON, H. F. 710 zapadl k nerozeznání. V jistém smyslu měl Benson pravdu, napadlo ho — byl opravdu chodící časovanou pumou.

Člověk, na němž našla uplatnění technika řízení psychiky, byl předmětem iracionálních předsudků veřejnosti. „Řízení srdeční činnosti“ pomocí kardiostimulátorů se považuje za zázračný vynález; „řízení činnosti ledvin“ pomocí léčiv je požehnáním. Avšak „řízení psychiky“ je zlo, neštěstí — i když řízení, jak je provádí neuropsychiatrická chirurgie, je analogické s řízením jiných orgánů. I

metodika je podobná: atomový stimulátor, který používají, byl vyvinut poprvé pro kardiologii.

Nicméně předsudek přetrvával. I Benson o sobě mluvil jako o časované pumě. McPherson si povzdychl, znovu sáhl pro chorobopis, nalistoval oddíl s ordinacemi. Ellis i Morris zapsali pooperační ordinaci. McPherson připsal: „Po zapojení zítra odpoledne započít s thorazinem."

Podíval se na svou poznámku a pak si uvědomil, že sestry nebudou vědět, co to je zapojení. Škrtl ji a napsal: „Zítra po poledni začít s thorazinem."

Když odcházel z poschodí, myslel na to, že nebude mít klid, dokud Benson nebude na thorazinu. Nemohou asi zneškodnit časovanou pumu, ale aspoň ji mohou hodit do vědra se studenou vodou.

Pozdě v noci Gerhard v Telekompu pozorně sledoval řídicí pult počítače. Naťukal další instrukce, pak přešel k výstupnímu psacímu stroji a jal se prohlížet stoh zeleně pruhovaných papírů. Rychle je proběhl, hledaje chybu v programu. — Počítač sám nikdy chybu neudělal. Gerhard pracoval na počítačích už skoro deset let — na různých počítačích, na různých místech — a ještě nezažil, že by některý počítač někdy udělal chybu. Chyby se přirozeně vyskytovaly pořád, jenže: to nebyly chyby počítače, ale chyby v programu. Někdy je těžké takovou neomylnost připustit, protože se to neslučuje se zkušenostmi z okolního světa, kde stroje vždy dělají chyby — spálené pojistky, nefungují stereozařízení, přehřáté topení, automobily, jež nechtějí startovat. I dnes člověk u strojů počítá s tím, že stroje pracují se snesitelným množstvím chyb.

Počítače jsou však jiné a práce s nimi může vést k ponižujícímu pocitu. Nikdy se nemýlí. Je to zcela prosté: i když trvalo týdny přijít na kloub nějakému problému, i když program byl nesčíslněkrát kontrolován nejrůznějšími lidmi, i když se všichni pracovníci postupně klonili k názoru, že tentokrát obvody počítače selhaly — nakonec se vždycky ukázalo, že tak či onak šlo o chybu člověka. Vždycky.

Vešel Richards, strhl ze sebe sportovní kabát a nalil si šálek kávy. „Jak to jde?"

Gerhard zavrtěl hlavou. „Mám potíže s Jiřím."

„Už zase? Do háje." Richards pohlédl na pult: „Jak je Martě?"

„Marta je myslím v pořádku. Ale ten Jiří.“

„Kterej Jiří to je?“

„Svatej,“ řekl Gerhard. „To je fakticky hajzl.“

Richards dopíjel kávu a sedl si ke konzole:

„Co kdybych to zkusil?“

„Samo,“ řekl Gerhard.

Richards začal prohánět tlačítka. Zaktivoval program pro Svatého Jiří. Pak program pro Martu. Poté zmáčkl knoflík interakce.

Richards ani Gerhard tyhle programy nesestavovali; byly převzaty z několika existujících programů sestavených na jiných univerzitách. Základní záměr však byl stejný — sestavit program, podle něhož počítač jednal emocionálně, stejně jako lidé. Bylo logické, že se takové programy označí jmény jako třeba Jiří a Marta. Měli už předchůdce: Elizu v Bostonu a Aldouse v Anglii.

Jiří a Marta byly dva totožné programy se zcela nepatrnými. odlišnostmi. Původně byl Jiří programován na neutrální reakci vůči vnějším podnětům. Pak byla sestavena Marta. Marta byla už pěkná potvůrka; spousta věcí se jí nelíbila. Nakonec byl sestaven nový Jiří, velice roztomilý, kterému se říkalo Svatý Jiří.

Každý program mohl reagovat třemi emocionálními stavy — láskou, strachem a hněvem. Každý mohl jednat třemi druhy akcí — kladným výrokem, zdrženlivostí a útokem. To všechno ovšem probíhalo v ryze abstraktní rovině a vyjadřovalo se čísly. Třeba původní Jiří byl k většině čísel zcela netečný, avšak neměl rád číslo 751. Byl naprogramován tak, aby je neměl rád. To se pak rozšířilo i na podobná čísla — 743, 772 a tak dále. Měl rád čísla 404, 133 a 918. Když se vložilo do počítače jedno z těchto čísel, odpověděl Jiří čísly znamenajícími lásku a náklonnost.

Při vložení čísla 707 byl Jiří zdrženlivý. Při vložení 750 Jiří zlostně zaútočil, jak to ukazovala čísla, jež vycházela z počítače.

Pracovníci skupiny si s tímto programem hráli hodně dlouho. Později modifikovali program tak, že bylo možno vést s počítačem dialog. Čísla byla transformována ve věty. Bylo to zábavné i poučné. Takové interakci se říkalo ‚vánoční hra‘, neboť většinou se realizovala jako dávání a přijímání dárků — předmětů buď s přisouzenou, nebo s naučenou emocionální hodnotou, stejně jako tomu bylo u čísel.

Normální Jiří někdy nad Martou vyhrál a její šibalské rysy ustoupily do pozadí.

Na Svatého Jiří reagovala daleko hůře. Z jeho laskavé vlídnosti mohla vyletět z kůže. To ovšem když interakce probíhala normálně. Richards sledoval, jak na obrazovce na displeje naskakují výstupní údaje.

NAZDAR JSEM SVATÝ JIŘÍ
NAZDAR
JAK SE JMENUJEŠ
MARTA
NEŘÍKÁŠ PŘÍLIŠ MNOHO, MARTO.
NE
ALE LÍBÍŠ SE MI
PROČ TY SE MY NELÍBÍŠ.
VÍM. JAK TI MOHU POMOCI?

„Tiskne to tečky jen občas," řekl Richards. „Kdy jste začali?"

„To nic," řekl Gerhard. „Jen se dívej."

POMOCI?
ANO. RÁD BYCH TI POMOHL.
TADY MÁŠ KOČKU
VEZMI SI KOČKU

Richards sebou trhl. Kočka v programu znamenala cosi, co ani Jiří, ani Marta neměli rádi. To, že Jiří dostal kočku, znamenalo nepřátelskou akci.

DEKUJI
TADY MÁS DALŠÍ KOČKU
DĚKUJI JSI VELMI LASKAVÁ
TADY MÁS DALŠÍ KOČKU
NE DEKUJI
NEMÁŠ RÁD KOČKY?
ANO ALE MÁM JICH UZ DOST.
TADY MÁŠ GORILU.

„Je pěkně zlomyslná,“ poznamenal Richards. „Jak vypadají ostatní interakce?“

„Stejně,“ odpověděl Gerhard.

„Tak zlé jako tohle?“

„O moc horší.“

Už si zvykli na to, že při vzájemné interakci počítačů byly výsledky nepředvídatelné. Obecně bylo možno interakci odhadnout, ale detailní výsledky byly nejisté. Bylo to, jako když počítač hraje šachy, pravděpodobně měl vyhrát, ale vyhrával vždy jiným způsobem, podle toho, co udělal soupeř.

NECHCI GORILU
NEMÁŠ RÁD GORILY?
NE DĚKUJI.
JSI PŘÍLIŠ ZDVOŘILÝ
NERAD BYCH TĚ URAZIL.
MOC MLUVÍŠ
JE MI LÍTO
TADY MÁŠ MELOUN.

Richards sledoval dialog s velkým zájmem. Svatý Jiří neměl definovaný vztah k melounu. Ale neměl rád okurky a banány.

NE DĚKUJI
NEMÁŠ RÁD MELOUN?
NE PŘÍLIŠ
TADY MÁŠ DALŠÍ
NE DĚKUJI
CHCI ABYS SIS HO VZAL.
NE DĚKUJI
TAK SI HO VEZMI
NE DĚKUJI
MUSÍŠ
NE DĚKUJI

„Co se to s ním děje,“ zeptal se Richards. „Jeho odpovědi jsou příliš jednotvárné.“

„To se mi právě nelíbí.“
„Právě když jsi přišel, tak jsem to hledal.“

MUSÍŠ SI VZÍT OKURKU
NECHCI.

„Jiří!“ málem vykřikl docela bezděčně Richards.

TAK TADY MÁŠ BANÁN.
NE!

„Jiří nám upadá,“ řekl Richards. „Už není ani trochu svatý.“

TAK TADY MÁŠ BANÁN I OKURKU.
NE DĚKUJI.
MUSÍŠ.
MIZERO! ZABIJU TĚ . . . . . .

Obrazovka se zaplnila bílými tečkami. „Co znamená odpověď, kterou výstup nevytiskne?“ řekl Richards.
„Nevím, ještě nikdy jsem tohle neviděl.“
„Kolikrát tenhle program už běžel?“ zeptal se Richards.
„Stodesetkrát proti Martě.“
„A smazávalo se něco při učení?“
„Ne.“
„Ksakru,“ řekl Richards, „Bude z něj pomalu cholerickej svatej,“ zašklebil se. „Můžeme si to nechat zapsat.“
Gerhard přikývl a šel k tiskárně. Z hlediska teorie to, co se přihodilo, nebylo vůbec divné. Jiří i Marta byli naprogramováni tak, aby se učili zkušeností. Stejně jako programy na šachovou hru — kde se počítač zlepšuje po každé hře — tento program byl sestaven tak, aby se stroj učil nové odpovědi a reakce. Po sto deseti zkušebních sériích přestal být Svatý Jiří náhle svatým. Naučil se, jak vůči Martě nemá být svatý — když byl na tuto vlastnost naprogramován.

„Vím dobře, jak mu je,“ řekl Richards a vypnul počítač. S Gerhardem se pak dali do hledání chyby v programu, která to všechno způsobila.

ČTVRTEK 11. BŘEZNA 1971

ZAPOJENÍ

1

Janet Rossová seděla v prázdné místnosti a hleděla upřeně na nástěnné hodiny. Bylo devět hodin. Sjela očima dolů na pracovní stůl přímo před sebou. Byl prázdný až na vázu s květinami a poznámkový blok. Pohlédla na židli před sebou. Pak řekla nahlas: „Jak jsme na tom?“

Cosi klaplo a z reproduktoru ve stropě se ozval Gerhard. „Potřebujeme ještě pár minut na upravení síly zvuku. Světlo jde dobře. Chceš chvilku mluvit?“ Přikývla a pohlédla za sebe na průhledné zrcadlo. Viděla jen svůj obraz, ale věděla, že za zrcadlem ji pozoruje Gerhard se svými přístroji. „Máš unavený hlas,“ řekla.

„V noci mě zlobil svatý Jiří,“ řekl Gerhard.

„Já jsem taky unavená,“ řekla. „Měla jsem nepříjemnost s někým, kdo není svatý.“ Zasmála se. Jakmile se rozzlobila, mohli seřídit hlasitost pro tuto místnost; nedávala si příliš náležet na tom, co říká. Byla to ale pravda: Artur svatý není. Což ostatně není žádný objev, i když před několika týdny, když se s ním poprvé setkala, myslela si, že to objev je. Je fakt, že jí trochu zamotal hlavu. „Zamotal hlavu? Mně? Tak ty tomu říkáš takhle?“ jako by slyšela doktora Ramose: Artur se narodil hezký a bohatý. Měl žluté ferrari, notnou dávku fanfarónství a notnou dávku šarmu. Vedle něho se mohla cítit jako bezstarostná žena. Byl divoch a tropil fanfarónské kousky, jako třeba že s ní letěl do Mexiko City na večeři, protože tam znal jednu restauraci, kde dělají nejlepší placky s opékaným masem. Věděla, že to všechno dohromady je notně bláznivé, ale líbilo se jí to. A svým způsobem cítila přitom nesmírnou úlevu — nikdy se nemusela bavit o medicíně, nemocnici nebo o psychiatrii. Artur neměl o tyhle věci zájem, zajímal se o ni pouze jako o ženu. („Ne jako o sexuální objekt?“ Zatracený doktor Ramos.)

Později, jak ho více a víc poznávala, zatoužila bavit se o své práci.

A ke svému překvapení seznala, že Artur o ní nechce slyšet. Artura její práce ohrožovala; dělal si hlavu z toho, čeho v životě bude s to dosáhnout. Obchodoval na burze — je to snadné pro synka bohatého otce — a mluvil zasvěceně o penězích, investicích, úrokové míře a cenných papírech. V jeho způsobech však vystupovala až agresivně do popředí jedna vlastnost, totiž vyložené obranářství; jako by se chtěl ujišťovat o své užitečnosti. Pak poznala, že už od začátku měla vědět, že mu imponuje. Teoreticky mohl daleko nesnadněji imponovat jí a ohromovat ji než nějaké bezvýznamné herečky ze Zapadákova. A právě to ho nanejvýš uspokojovalo.

Nakonec jí to začalo vadit, přestala ji těšit ona bezstarostnost a všechno na ni působilo depresivně. Příznaky dobře znala: měla teď v nemocnici více práce, schůzky s ním musela často odříci; a když se sešli, jeho okázalost, neklid, vznětlivost, jeho oblečení a automobily ji už otravovaly. Dívala se na něj přes stůl a divila se, co to na něm předtím mohla vidět. Nenašla po ničem ani stopu. Včera večer všechno skoncovala. Oba věděli dobře, že k tomu dojde.

Proč ji to deprimovalo?

„Přestala jsi mluvit," řekl Gerhard.

„Nevím, co bych měla říci… Je čas, aby všichni dobří lidé přispěchali na pomoc pacientovi. Bystrá liška přeskočila nehybnou žabku. Všichni nakonec půjdeme po stejné stezce na nebesa." Odmlčela se. „Stačí?"

„Ještě trochu."

„Přijde Mikuláš, dá ti na guláš, no to si dáš… Bohužel víc si z toho nepamatuju. Jak je to dál?"

„Fajn, už to máme."

Vzhlédla nahoru k reproduktoru. „Budeme po téhle sérii už zapojovat?"

„Pravděpodobně," řekl Gerhard, „když to půjde. Rog ho chce honem dostat na sedativa."

Přikývla. Teď probíhala poslední fáze Bensonovy léčby, která musí být hotová, ještě než mu budou podána sedativa. Až do včerejška půlnoci byl Benson zklidněn phenobarbitalem. Dnes ráno už bude zcela neobluzen a připraven k propojení.

Termín „propojení" razil McPherson. Liboval si v terminologii číslicových počítačů. Propojují se navzájem dva systémy, případně

počítač a řízený prováděcí mechanismus. V Bensonově případě to bylo vlastně propojení. Jakmile se tak stane, vznikne zpětnovazební smyčka Benson-počítač-Benson.

McPherson se na tento případ díval jako na první z mnoha, které ještě přijdou. Měl v úmyslu přejít od epileptiků ke schizofrenikům, přes mentálně retardované až k nevidomým pacientům. Na stěně pracovny měly už viset rozpracované plány. Měl také v úmyslu postupně nasazovat dokonalejší a dokonalejší počítače. Chtěl posléze dospět k takovým projevům jako Forma Q, to ovšem i doktorce Rossové připadalo jako budoucnost velice vzdálená.

Dneska však šlo konkrétně o to, která ze čtyřiceti elektrod může zabránit záchvatu. Zatím to nikdo nevěděl. To bylo nutné stanovit experimentálně.

Za operace byly elektrody umístěny v cílové oblasti s milimetrovou přesností. Z hlediska chirurgického to bylo sice dost přesné, avšak vzhledem k hustotě mozkové tkáně to bylo jen velmi přibližné, protože nervová buňka v mozku má v průměru jen několik tisícin milimetru. V jednom krychlovém milimetru jsou tisíce nervových buněk.

Z toho hlediska byly elektrody umístěny velmi přibližně, což znamenalo, že bude nutno užít více elektrod. Lze totiž předpokládat, že při umístění několika elektrod ve správné oblasti bude alespoň jedna z nich v pozici tak přesné, aby odvrátila záchvat. Stimulace metodou pokusu a omylu určí, které elektrody se má použít.

„Pacient je na cestě," oznámil Gerhard reproduktorem. O chvíli později přijel Benson na křesle, oblečen v modrobíle pruhovaný župan. Vypadal vesele a trochu prkenně zamával na doktorku, víc mu totiž obvazy nedovolily.

„Jak je vám?" řekl a usmál se.

„To bych se měla zeptat já vás."

„Já tu budu klást otázky," řekl. Stále se ještě usmíval, ale v jeho hlase byl cítit osten. S překvapením seznala, že Benson má strach. A pak se podivila, že ji to překvapuje. Samozřejmě že se Benson bojí. Každý se bál. Ona taky nebyla klidná.

Sestra poklepala Bensonovi na rameno, pokynula doktorce Rossové a odešla z místnosti. Osaměli.

Chvilku oba mlčeli. Benson se díval upřeně na ni a ona zase na něj. Chtěla dopřát Gerhardovi čas, aby zaostřil televizní kameru ve stropě a připravil si přístroje.

„Co budeme dneska dělat?“ zeptal se Benson.

„Budeme stimulovat elektrody, jednu po druhé, a uvidíme, co bude dál.“

Přikývl. Zdálo se, že to bere s klidem, ale doktorka Rossová už dobře věděla, že tomuhle klidu není co věřit. Po chvíli se zeptal: „Bude to bolet?“

„Ne.“

„Tak dobře,“ řekl. „Dejte se do toho.“

Uprostřed temné místnosti, obklopen světélkujícími zelenými stupnicemi přístrojů, seděl na vysoké židli Gerhard a sledoval průhledným zrcadlem, jak se doktorka Rossová dala do řeči s Bensonem.

Richards vedle něho uchopil mikrofon od magnetofonu a klidně řekl: „První série stimulací, pacient Harold Benson, 11. března 1971.“

Gerhard se zahleděl na čtyři televizní obrazovky před sebou. Na jedné byl v záběru Benson, tento obraz se po celou dobu stimulací nahrával na videomagnetofon. Na další byl obraz vytvořený počítačem a zachycující čtyřicet elektrod ve dvou rovnoběžných řadách v mozkové tkáni. Jakmile byla použita ta nebo ona, zazářil na obrazovce odpovídající bod.

Na třetí obrazovce byl osciloskopický obraz vybavovaných šokových pulsů. Čtvrtá ukázala schéma zapojení onoho malého počítače, který měl Benson voperován na šíji. I na ní zářila vždy dráha každého putujícího impulsu.

Ve vedlejší místnosti právě hovořila doktorka Rossová: „Budete mít různé počitky, některé budou příjemné. Chceme, abyste nám vždycky řekl, co cítíte. Ano?“

Benson přikývl.

Richards ohlásil: „Elektroda jedna, pět milivoltů, pět vteřin.“ Gerhard stiskl tlačítko. Počítač zaznamenal uzavření obvodu a impuls plazící se k spletitému bludišti počítače na Bensonově šíji. Pozorovali Bensona průhledným zrcadlem. Benson řekl: „To je zajímavé.“

„Co je zajímavé?“ zeptala se doktorka Rossová. „Ten pocit.“

„Můžete ho popsat?“

„Ano, je to, jako když jím šunkový chlebíček.“

„Máte rád šunkové chlebíčky?“

Benson pokrčil rameny. „Nijak zvlášť.“

„Pociťujete hlad?“ .

„Nijak zvlášť.“

„Máte nějaký jiný pocit?“

„Ne, jen chuť toho šunkového chlebíčku.“ Usmál se. „S žitnou.“

Gerhard u kontrolního pultu kývl. První elektroda stimulovala jakýsi mlhavý vjem zachovaný v paměti.

Richards: „Druhá elektroda, pět milivoltů, pět vteřin.“

Benson řekl: „Chce se mi jít na záchod.“

Doktorka Rossová řekla: „To přejde.“

Gerhard si odsedl od řídicího pultu, napil se kávy a pak pozoroval, jak pokračuje sezení.

„Třetí elektroda, pět milivoltů, pět vteřin.“

Tahle neměla na Bensona žádný účinek. Klidně hovořil s doktorkou Rossovou o záchodech v restauracích, v hotelech a na letištích.

„Zkus to znovu,“ řekl Gerhard. „Přidej pět.“

„Opakování třetí elektrody, deset milivoltů, pět vteřin,“ řekl Richards. Na obrazovce zazářil obvod třetí elektrody. Stále bez účinku.

„Jdi na čtvrtou,“ řekl Gerhard. Zapsal si pár poznámek:

Č. 1 — oživení paměti (šunk. chleb.)
Č. 2 — pocit plnosti močového měchýře
Č. 3 — bez subj. změny
Č. 4 —

Odmlčel se a čekal. Bude to trvat hodně dlouho, než projdou všech čtyřicet elektrod, bylo však ohromně zajímavé to sledovat. Přestože elektrody byly tak blízko u sebe, vyvolávala každá jinou reakci. Byl to nejnovější důkaz hustoty mozku, který byl kdysi označován za nejsložitější známou strukturu ve vesmíru. Je tomu skutečně tak: v jediném lidském mozku je třikrát tolik buněk, než je na zemi lidských bytostí. Takovou hustotu je těžko si vůbec představit. Když Gerhard kdysi začínal v neuropsychiatrické skupině, vyžádal si jednou mozek na pitvu. Pitval a pitval několik dní, obklopen haldou

neuroanatomických učebnic. Používal tradiční nástroj na pitvu mozku: tupým dřevěným kolíčkem odškrabal šedivou sýrovitou hmotu. Trpělivě škrabal a škrabal a nakonec mu nezbylo nic. Mozek není jako srdce nebo játra. Pouhým okem na něm není nic vidět, je jednotvárná nudná hmota, nic neukazuje, jak vlastně funguje. Mozek má velice jemnou strukturu, je nesmírně složitý. Velice hutný.

„Elektroda číslo čtyři," řekl Richards do magnetofonu. „Pět milivoltů, pět vteřin…" Šok byl tady.

A Benson prohlásil dětským hlasem: „Mohl bych dostat mlíčko a koláček, prosím?"

„To je zajímavé," řekl Gerhard a sledoval reakci.

Richards přikývl. „Kolik bys řekl, že mu je?"

„Pět, nejvýš šest."

Benson začal vyprávět doktorce Rossové cosi o koláčcích a tříkolce. V příštích chvílích se zdálo, jako když pomalu cestuje časem, prodírá se lety až k dospělosti a rozpomíná se na mládí. „Vždycky jsem ji prosil o koláčky, a nikdy mi je nedala. Že prý nejsou zdravé, protože se po nich kazí zuby."

„Můžeme pokračovat," řekl Gerhard.

Richards řekl: „Elektroda číslo pět, pět milivoltů, pět vteřin."

Ve vedlejší místnosti se Benson nepokojně zavrtěl v křesle. Doktorka Rossová se ho zeptala, jestli se mu neudělalo špatně. Benson odpověděl: „To je legrační pocit."

„Jak to myslíte?"

„Nemohu to popsat. Je to jako skelný papír. Dře to."

Gerhard přikývl a poznamenal si:

„Číslo 5 — potenciální elektroda záchvatu."

To se tu a tam stávalo. Občas se zcela náhodně ukázalo, že ta nebo ona elektroda vyvolává záchvat. Nebylo jasné proč — a Gerhard byl toho názoru, že na to nikdo nikdy nepřijde. Byl přesvědčen, že mozek nelze poznat zcela beze zbytku.

Práce na programu Marta a Jiří ho přivedla k poznání, že poměrně jednoduché příkazy mohou na počítači vyvolat složité a nepředvídatelné chování. Ozřejmilo se rovněž to, že naprogramovaný počítač může přesáhnout schopnosti programátora: to se jasně ukázalo

v roce 1963, když Artur Samuel z IBM programoval počítač na hraní šachů — a zařízení nakonec bylo tak dokonalé, že ho porazilo.

To všechno se podařilo u počítače, který neměl více obvodů než mozek mravence. Lidský mozek je přitom nesrovnatelně složitější, a jeho programování trvá několik desítek let. Jak tedy může někdo vážně očekávat, že mu dokonale porozumí?

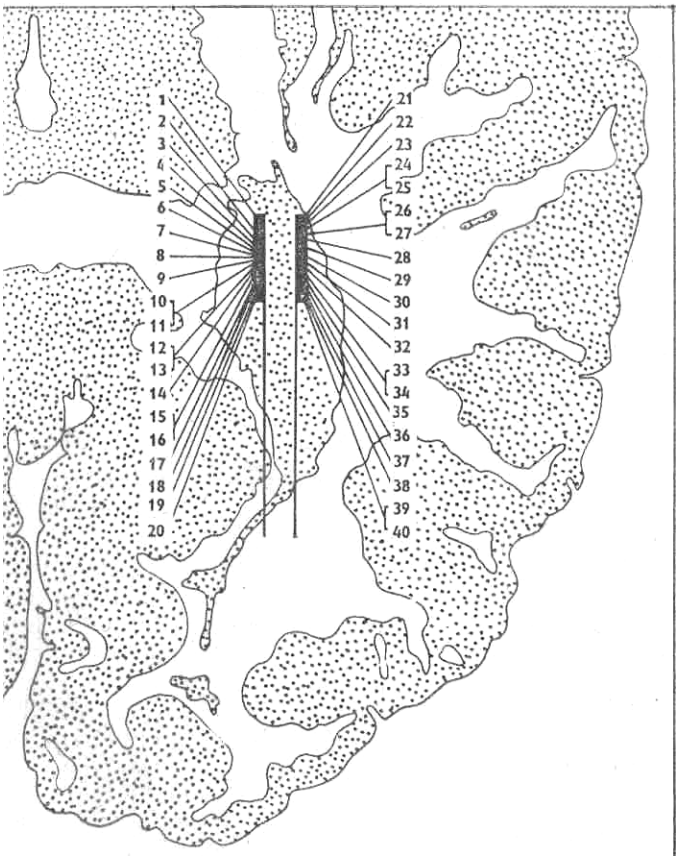
Byl tu také problém filozofický. Goedelova věta, že žádný systém nemůže sám sebe vysvětlit a žádný stroj nemůže pochopit, jak sám funguje. Gerhard se domníval, že lidský mozek může po mnohaleté práci rozluštit, jak pracuje mozek žáby. Lidský mozek však nemůže nikdy do poslední podrobnosti rozluštit sám sebe. K tomu by bylo potřebí mozku superlidského.

Gerhard věřil, že jednoho dne bude sestrojen počítač, který bude moci prozkoumat miliardy buněk a stovky miliard spojů v lidském mozku. Pak člověk bude mít k dispozici informace, které potřebuje. To však nedokáže člověk, ale inteligence nějakého vyššího řádu, ovšem člověk samozřejmě nebude s to pochopit, jak takový počítač pracuje.

Morris vešel do místnosti s šálkem kávy. Napil se a přes sklo vrhl pohled na Bensona. „Jak se drží?“

„Dobře,“ řekl Gerhard.

„Elektroda číslo šest, pět, pět,“ ozval se Richards.

Pravý spánkový lalok.
Výsledky série stimulaci pacienta Harolda Bensona.

1 šunka (vzpomínka), 2 pocit plného měchýře, 3 bez účinku, 4 dětinské chování, 5 možné napadení, 6 bez účinku, 7 P-terminál, 8 bolest hlavy, 9 P-terminál, 10 zhoršené vidění, 11 zhoršené vidění, 12 unavený, 13 unavený, 14 bolest hlavy, 15 bez zájmu, 16 osamělost, 17 bez účinku, 18 zlostný, vzteklý, 19 malátný, 20 bolest v obličeji, 21 radost, naděje, 22 tvořivý, 23 bez účinku, 24 lenivý, malátný, 25 bez účinku, 26 bez účinku, 27 bez účinku, 28 pohlavní vzrušení, 29 unavený, 30 baseball (vzpomínka), 31 P-terminál, 32 možné napadení, 33 klidný, důvěřivý, 34 klidný, důvěřivý, 35 neostré vidění, 36 bolest hlavy, 37 zmatené myšlení, 38 bolest v uších, 39 bez zájmu, otrávený, 40 znechucený.

Benson ve vedlejší místnosti nereagoval. Seděl a bavil se s doktorkou Rossovou o operaci a o své úporné bolesti hlavy. Byl klidný, zjevně ho zapojení nijak nevyrušilo. Opakoval stimulaci, a znovu se na Bensonově chování nic nezměnilo. Postupoval tedy dále.

„Elektroda číslo sedm, pět, pět," řekl Richards. Vybavil se šok.

Benson se náhle napřímil: „O jé," pravil, „to bylo fajn."

„Co?" řekla doktorka Rossová.

„Můžete to zopakovat, jestli chcete."

„Jaký máte pocit?"

„Pěkný," řekl Benson. Jeho vzezření jako kdyby se celé trochu změnilo… „Víte, vy jste opravdu báječná, paní doktorko," řekl po chvíli.

„Děkuji vám," odpověděla.

„A taky moc hezká. Řekl vám to už někdy někdo?"

„Dobrý," řekl Gerhard, dívaje se skleněnou stěnou. „Dobrý."

Morris pokývl: „Výrazný P-terminál. Zřejmě zabral.

Gerhard si to poznamenal. Morris se napil kávy. Počkali, až se Benson zklidní. Pak Richards tiše řekl: „Elektroda číslo osm, pět milivoltů, pět vteřin…"

Série stimulací pokračovala.

2

V poledne se u propojování objevil McPherson. Nikoho to nepřekvapilo. Šlo v jistém smyslu o krok, který nebylo možno odvolat, a všechno, co mu předcházelo, bylo nedůležité. Implantovali elektrody, počítač a zdroj a vzájemně to všechno spojili dráty. Nic z toho však nefungovalo, dokud nebyl celý systém propojen. Je to, jako když se sestaví automobil; teprve zcela nakonec se může otočit klíčkem od zapalování.

Gerhard mu ukázal poznámky, které si zapsal při stimulačních testech. „Při pěti milivoltech v pulsních stimulech jsme našli tři kladné a čtyři záporné přípojky. Pozitivní je sedmá, devátá a třicátá první, záporné pátá a dvaatřicátá."

McPherson pohlédl do poznámek a pak se podíval skleněnou stěnou na Bensona… „Jsou některé z kladných pravá péčka?"

„Zdá se, že sedmička."

„Silná?“

„Pořádně. Když jsme ho nastimulovali, moc si liboval a začal být sexuálně vzrušivý vůči Janet.“

„Není to příliš silné? Nezvrhne se to?“

Gerhard zavrtěl hlavou. „Ne,“ řekl. „Alespoň pokud nedostane několik stimulací v krátkém časovém intervalu. To byla ta…“

„Myslím, že tady mít strach nemusíme,“ řekl McPherson. „Benson bude u nás v nemocnici ještě několik dní. Kdyby se zdálo, že něco není úplně v pořádku, můžeme ho přepnout na jiné elektrody. Budeme ho ještě nějaký čas sledovat. Co devítka?“

„Moc slabá. Není jednoznačná.“

„Jak reagoval?“

„Byl tam slabý vzestup spontaneity, větší tendence ke smíchu a vykládal veselé a pozitivní historky.“

McPhersona to zjevně nezaujalo. „A třicet jedna?“

„Čistě uklidňující efekt. Klid, relaxace, pocit štěstí.“

McPherson si mnul ruce. „Myslím, že můžeme spustit,“ řekl. Podíval se ještě jednou skleněnou stěnou na Bensona a řekl. „Zapojte pacienta na sedmou a jednatřicátou.“

McPherson zjevně prožíval něco jako drama, historickou chvíli v dějinách lékařství. Ne tak Gerhard; vstal hned ze židličky téměř otráveně a přešel do rohu místnosti, kde vedle pultu počítače byla televizní obrazovka. Začal mačkat knoflíky. Obrazovka se rozsvítila. Po chvíli se na ní objevila písmena.

BENSON H. F. .
PROPOJOVANÍ
MOŽNÉ ELEKTRODY 40, označeny za sebou
MOŽNÉ NAPĚTÍ: kontinuální
MOŽNÉ TRVÁNI: kontinuální
MOŽNÉ VLNY: pouze pulsy

Gerhard stiskl tlačítko a nápis na obrazovce zmizel. Pak se objevila série otázek, na něž Gerhard vyťukal na pultu odpovědi.

PROPOJENÍ BENSON H. F.
1. KTERÁ ELEKTRODA BUDE AKTIVOVÁNA?
pouze 7 a 13

2. JAKÉ NAPĚTÍ NA ELEKTRODĚ SEDM?
5mV
JAK DLOUHO NA ELEKTRODĚ SEDM?
5 vteřin

Pak byla chvíli přestávka a po ní přišly otázky, týkající se elektrody 31. Gerhard vyťukal odpovědi. McPherson ho pozorně sledoval a řekl Morrisovi: „To je vlastně tak trochu legrační. Tady říkáme jednomu prťavému počítači, jak má pracovat. Ten prťavý počítač dostává instrukce od velkého počítače, který dostává instrukce od Gerharda, a ten má větší počítač než kterýkoliv z nich."

„Proč ne," zasmál se Gerhard.

Obrazovka se rozsvítila:

PARAMETRY PRO NAPOJENÍ V PAMĚTI. PŘIPRAVENY PRO POMOCNOU JEDNOTKU PROGRAMU.

Morris si povzdechl. Doufal, že se nikdy nedožije chvíle, aby o něm počítač mluvil jako o „pomocné jednotce". Gerhard klidně vyťukával dál. Tlačítka vydávala tlumené klapavé zvuky. Na vedlejších obrazovkách měli k dispozici zobrazení vnitřních obvodů malého počítače. Při každém propojení obrazovka zazářila.

BENSON H. F. PROPOJEN
IMPLANTOVANÉ ZAŘÍZENÍ NYNÍ ČTE EEG
A VYSÍLÁ IMPULSY ZPĚTNÉ VAZBY.

A to bylo všechno. Morris byl v jistém smyslu zklamán. Věděl, že všechno proběhne právě takhle, ale očekával — vlastně si přál něco dramatičtějšího. Kontrola systému, kterou pak ještě Gerhard provedl, dopadla negativně. Obrazovka potemněla a pak na ní zazářila konečná zpráva:

SYSTÉM 360 NAŠI FAKULTNÍ NEMOCNICE
POČÍTAČ VÁM DEKUJE, ZE MU BYL DOPORUČEN
K LÉČENÍ ZAJÍMAVÝ PŘÍPAD.

Gerhard se usmál. Ve vedlejší místnosti stálé ještě klidně rozmlouval Benson s doktorkou Rossovou. Nikdo z nich si zřejmě nevšiml ničeho neobvyklého.

3

Když skončily stimulace, Janet Rossová byla značně sklíčená. Stála v chodbě a dívala se, jak Bensona odvážejí na kolečkovém křesle. Naposled ještě zahlédla bílé obvazy kolem Bensonova krku, když ošetřovatelka zahýbala za roh; pak zmizel.

Šla širokou chodbou opačným směrem různobarevnými dveřmi neuropsychiatrického oddělení. Z neznámého důvodu myslela na Arturovo žluté ferrari. Bylo tak krásné, elegantní a zcela beze vztahu k čemukoliv kolem. Dokonalá hračka. Kdyby tak mohla být v Monte Carlu v dlouhých krajkových šatech, vystoupit z auta, jít po schodech do kasina a nehrát o nic důležitějšího než o peníze.

Pohlédla na hodinky. Panebože, teprve čtvrt na jednu. Má před sebou ještě půl dne. Jaké to asi je, být dětskou lékařkou. Asi zábavné. Poplácávat děťátka, dávat injekce a poučovat matky, jak posazovat děti na nočník. To není špatné živobytí.

Znovu si vzpomněla na Bensonovu obvázanou šíji a vešla do Telekompu. Doufala, že si promluví s Gerhardem o samotě, ale místo toho tam natrefila kdekoho. McPhersona, Morrise, Ellise — kdekoho. Všichni byli celí veselí a připíjeli si kávou v šálcích z polystyrénu.

Někdo jí hodil šálek a McPherson ji vzal otcovsky kolem ramen. „Tak jsem se dověděl, že jsme do vás dneska zamilovali Bensona.“

„Ano,“ odpověděla a pokusila se o úsměv.

„No, ale vy jste na takové věci zvyklá, že?“

„To zrovna ne,“ řekla.

V místnosti teď byl poněkud větší klid a slavnostní nálada vyprchala. Bylo jí nepříjemně, i když ne zas nějak příliš. Rozhodně neviděla nic zábavného na tom, uvádět někoho šokem do pohlavního vzrušení. Je to snad zajímavé z hlediska psychologického, je to strhující, dojímavé, není to ale k smíchu. Proč to ksakru připadá všem tak k popukání?

Ellis vytáhl z kapsy plochou láhev a nalil jí cosi čirého do kávy. „Takhle je irská,“ řekl a mrkl na ni. „Mnohem lepší.“

Přikývla a podívala se na Gerharda.

„Vypít, vypít," povzbuzoval ji Ellis.

Gerhard mluvil o něčem s Morrisem. Zdálo se, že jsou zabráni ve vážný rozhovor. Pak uslyšela, jak Morris říká: „…docela pěkná kočka." Gerhard se rozesmál, Morris také. Byl to nějaký vtip.

„Myslím, že to není špatné, co?" řekl Ellis. „Co tomu říkáš?"

Trochu usrkla a řekla: „Moc dobrý."

Poodešla od Ellise a McPhersona a vydala se za Gerhardem. Zrovna byl sám. Morris odešel dolít si kávu.

„Poslyš," řekla mu, „mohla bych si s tebou chvilku promluvit?"

„Samosebou," odpověděl jí Gerhard. Naklonil se k ní. „O co jde?"

„Chtěla bych něco vědět. Je možné monitorovat Bensona tady na hlavním počítači?"

„Myslíš monitorovat implantovanou jednotku?"

„Ano?"

Gerhard pokrčil rameny. „No jistě, ale proč se tak vzrušuješ? Víme přece, že implantovaná jednotka funguje."

„Ano," řekla. „To vím. Ale mohl bys přesto, čistě pro jistotu?"

Gerhard nic neřekl. Jen v očích měl napsáno: Pro jistotu? Kvůli čemu?

„Prosím."

„Tak dobře," řekl. „Vyklepnu tam volání monitorovacího programu, jen co oni odejdou." Posuňkem ukázal na ostatní. „Nechám ho kontrolovat počítačem dvakrát za hodinu."

Svraštila čelo.

„Tak teda čtyřikrát za hodinu?"

„A co každých deset minut?"

„Tak dobře, každých deset minut."

„Děkuji ti," řekla. Vypila naráz kávu a ucítila příjemné teplo v žaludku. Poté odešla.

4

Ellis seděl v rohu pokoje číslo 710 a díval se, jak se laboranti hemží kolem postele. Dva z radiační laboratoře měřili úroveň záření; jedno děvče odebíralo krev pro chemickou laboratoř na stanovení

steroidů; laborant z EEG seřizoval monitor; byli tu Gerhard a Richards a naposled kontrolovali zapojení.

Uprostřed toho všeho trůnil Benson, bez hnutí, dýchal klidně, díval se upřeně na strop. Vypadalo to, že si vůbec nevšímá, jak se ho dotýkají, přistrkují stojan, vyměňují roušku. Prostě zíral upřeně na strop.

Jednomu laborantovi vyčuhovaly z rukávu bílého pracovního pláště chlupatě ruce. Jednu chvíli spočinuly na Bensonových obvazech. Ellisovi to připomnělo opice, které operoval. K tomu je potřeba jen technická zručnost a každý — ať už předstírá cokoliv — počítá s tím, že jde jen o opice a že nevadí, když se skalpel smekne a řez jde od ucha k uchu. Nebyly žádné otázky, nebyli příbuzní, advokáti, novináři, zkrátka nic — ba ani rozmrzelý dotaz z hospodářského oddělení, co že se stalo se všemi těmi opicemi po osmdesáti dolarech za kus. Nikdo ani nevzdechl. Ani on ne. Nelákalo ho pomáhat opicím. Lákalo ho pomáhat lidem.

Benson se zavrtěl. „Jsem utahaný," řekl. Pohlédl na Ellise.

Ellis řekl: „Hoši, už byste to mohli zabalit."

Laboranti přikývli a jeden po druhém odcházeli od lůžka, sbírali si nástroje a záznamy a opouštěli pokoj. Gerhard a Richards odešli poslední. Ellis zůstal s Bensonem o samotě.

„Je vám na spaní?" zeptal se Ellis.

„Je mi jako nějaké zatracené mašině. Připadám si jak automobil v nějakém servisu. Připadám si, jako bych byl v opravě."

Benson začínal zuřit. Ellis zrovna cítil, jak v něm roste napětí. Byl v pokušení zavolat sestru a zřízence, aby se o Bensona postarali, kdyby dostal záchvat. Zůstal však sedět.

„To je pěkná volovina," řekl Ellis.

Benson na něj vyzývavě pohlížel a těžce oddychoval.

Ellis pohlédl na monitory nad postelí. Vlny mozkové činnosti se staly nepravidelnými a přecházely v záchvatovou formu.

Benson pokrčil nos a začenichal. „Co je to tu za smrad?" řekl. „To je strašný."

Nad postelí zablikala červená kontrolka STIMULACE. Po pět vteřin se vlny všelijak prohýbaly a motaly do klubíčka bílých čar. V téže chvíli se Bensonovy zornice rozšířily. Pak se vlny zase srovnaly a zornice byly opět normálně velké.

Benson se obrátil k oknu a pohlédl do odpoledního slunce.

„To je přece dneska den jak malovaný, viďte?“

5

Janet Rossová se vrátila do nemocnice v jedenáct večer, ačkoli k tomu neměla žádný zvláštní důvod. Byla v biografu s jedním patologem, který jí o to říkal už po týdny, a tak nakonec svolila. Byla to kriminálka, prý jediná odrůda filmů, na jaké ten patolog chodí. Když po páté vraždě už přestala mrtvoly počítat, rozhlédla se po setmělém sálu a viděla, že se patolog spokojeně usmívá. Jeho reakce byla tak stereotypní — patolog přitahovaný násilím a mrtvolami — že hned začala přemýšlet o dalších zavedených pověrách mezi lékaři: chirurgové jsou sadisté, pediatři dětinové a gynekologové nenávidí ženy. Psychiatři jsou praštění.

Po filmu ji zavezl zpět do nemocnice, protože si tam nechala na parkovišti vůz. Ale místo aby jela domů, zašla ještě nahoru na neuropsychiatrickou chirurgii. Bez zvláštního důvodu.

Na oddělení nikdo nebyl, ale doufala, že najde Gerharda a Richardse při práci, což skutečně našla. Stáli zahloubáni do výstupních tisků počítače v Telekompu. Málem si ani nevšimli, že vešla a nalila si kávu.

„Něco zlobí?“ zeptala se.

Gerhard se poškrábal na hlavě. „Teď zas Marta,“ řekl. „Nejdřív Jiří nechtěl být svatý. A Marta je teď najednou příjemná. Je to všechno na houby.“

Richards se usmál. „Ty máš svoje pacienty, Janičko,“ řekl jí, „a my máme taky svoje.“

„Když už mluvíme o mém pacientovi…“

„Jistě,“ řekl Gerhard, vstal a přistoupil k pultu počítače. Usmál se. „Rád bych věděl, co tě sem přivedlo.“ Znova úsměv. „Že by se nevyvedlo rande?“

„Ne, spíš film,“ řekla.

Gerhard stiskl pár tlačítek na ovládacím pultu a začala se objevovat písmena a číslice. „Tady jsou všechny kontroly od chvíle, co jsem dneska odpoledne začal.“

01:12	NORMÁLNÍ EEG	06:12	NORMÁLNÍ EEG
01:22	NORMÁLNÍ EEG	06:22	NORMÁLNÍ EEG
01:32	SPÁNKOVÉ EEG	06:32	NORMÁLNÍ EEG
01:42	SPÁNKOVÉ EEG	06:42	NORMÁLNÍ EEG
01:52	NORMÁLNÍ EEG	06:52	STIMULACE
02:12	NORMÁLNÍ EEG	07:02	NORMÁLNÍ EEG
02:02	NORMÁLNÍ EEG	07:12	NORMÁLNÍ EEG
02:22	NORMÁLNÍ EEG	07:22	SPÁNKOVÉ EEG
02:32	SPÁNKOVÉ EEG	07:32	SPÁNKOVÉ EEG
02:42	NORMÁLNÍ EEG	07:42	SPÁNKOVÉ EEG
02:52	NORMÁLNÍ EEG	07:52	NORMÁLNÍ EEG
03:02	NORMÁLNÍ EEG	08:02	NORMÁLNÍ EEG
03:12	SPÁNKOVÉ EEG	08:12	NORMÁLNÍ EEG
03:22	SPÁNKOVÉ EEG	08:22	SPÁNKOVÉ EEG
03:32	STIMULACE	08:32	NORMÁLNÍ EEG
03:42	NORMÁLNÍ EEG	08:42	NORMÁLNÍ EEG
03:52	SPÁNKOVÉ EEG	08:52	NORMÁLNÍ EEG
04:02	NORMÁLNÍ EEG	09:02	STIMULACE
04:12	NORMÁLNÍ EEG	09:12	SPÁNKOVÉ EEG
04:22	NORMÁLNÍ EEG	09:22	NORMÁLNÍ EEG
04:32	SPÁNKOVÉ EEG	09:32	NORMÁLNÍ EEG
04:42	NORMÁLNÍ EEG	09:42	NORMÁLNÍ EEG
04:52	NORMÁLNÍ EEG	09:52	NORMÁLNÍ EEG
05:02	SPÁNKOVÉ EEG	10:02	NORMÁLNÍ EEG
05:12	NORMÁLNÍ EEG	10:12	NORMÁLNÍ EEG
05:22	NORMÁLNÍ EEG	10:22	NORMÁLNÍ EEG
05:32	SPÁNKOVÉ EEG	10:32	STIMULACE
05:42	NORMÁLNÍ EEG	10:42	SPÁNKOVÉ EEG
05:52	NORMÁLNÍ EEG	10:52	NORMÁLNÍ EEG
06:02	NORMÁLNÍ EEG	10:02	NORMÁLNÍ EEG

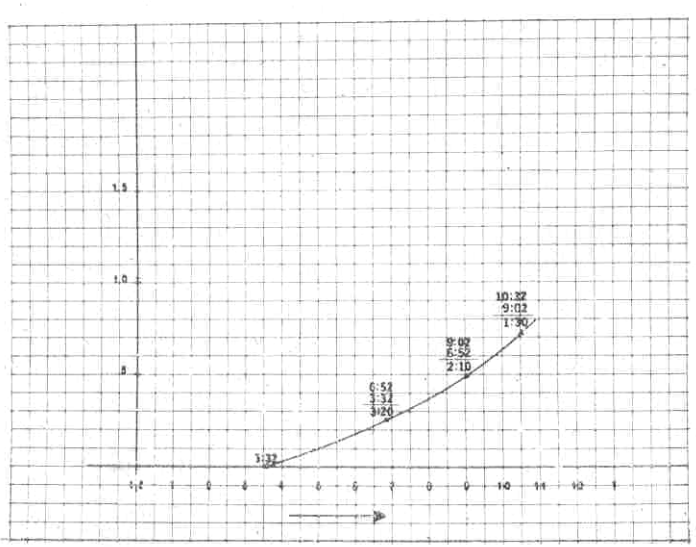
„Z toho nic nevykoukám," řekla doktorka Rossová zachmuřeně. „Vypadá to, jako že klimbá, občas se probudí a dostává pár stimulací, ale …" Potřásla hlavou. „Není tu nějaký jiný displej?"

Zatímco hovořila, počítač vydal další zprávu a přiřadil ji ke sloupcům číslic:

11:20 NORMÁLNÍ EEG

„Zkrátka nevíme,“ prohlásil Gerhard s předstíraným podrážděním, „co počít s výstupními daty.“ Byla to pravda. Stroje vědí, jak nakládat se sériemi číselných sloupců. Lidé potřebují vidět obrazce. Na druhé straně stroje se v obrazcích vyznají velmi špatně. Notorickou obtíží je třeba, jak dosáhnout toho, aby stroj dokázal rozlišovat mezi písmenem B a písmenem D. Dítě to svede hravě, pro stroj je skoro nemožné prohlédnout si oba obrazce a rozeznat rozdíl mezi nimi.

„Dám ti tam grafický displej,“ řekl Gerhard. Zmáčkl pár tlačítek a smazal obraz. Po chvíli se objevila grafická síť a naskakovaly jednotlivé body:

Počet uchopení (svisle)
čas (vodorovně)

„Ksakru,“ zaklela, když uviděla graf.

„Co se děje?“ řekl Gerhard.

„Dostává stimulace stále častěji. Dlouho neměl ani jednu, pak každých pár hodin. Teď to vypadá na jednu za hodinu.“

„Opravdu?“ řekl Gerhard.

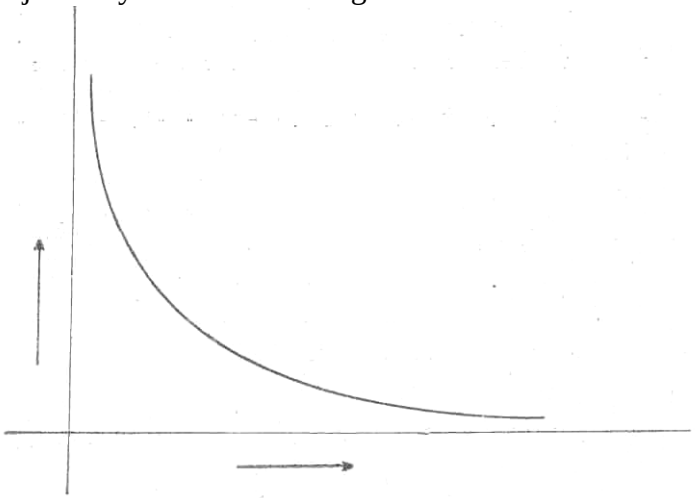
„Nic tě přitom nenapadá?“ zeptala se.

„Nic zvláštního.“

„Mělo by tě napadnout něco zcela určitého," řekla. „Víme, že Bensonův mozek bude v interakci s počítačem, je to tak?“

„Ano…“

„A tato interakce bude jistý druh učení. Jako když má dítě před sebou mísu koláčů. Když dítě plesknеš přes ruku pokaždé, jakmile se natáhne po koláčích, za chvilku už po nich nebude sahat tak často. Podívej se.“ Rychle namalovala graf.

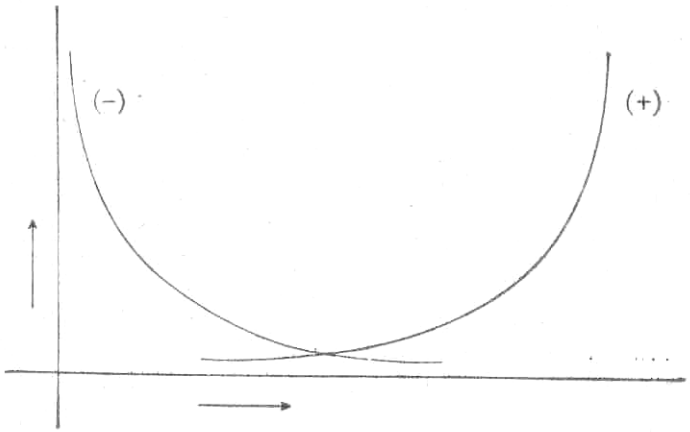

Stimulace/hod. (svisle)
čas (vodorovně)

„Tak tohle je negativní zpevnění,“ pokračovala „Dítě sáhne a dostane ránu. Tedy přestane. Nakonec toho nechá. Je to tak?“

„No jistě,“ řekl Gerhard, „ale co má být?“

„Nech mě to dopovědět. Takhle to funguje jestliže je děcko normální. Je-li však dítě masochistické dopadne to jinak. Namalovala jinou křivku.

Počet uchopení (svisle)
čas (vodorovně)

„V tomhle případě děcko natahuje ruku po koláčkách stale častěji, protože se mu líbí plesknutí. Místo negativního zpevnění tu máme pozitivní. Vzpomínáš si na Cecilku?“

„Ne,“ řekl Gerhard.

„Na obrazovce se objevil další záznam:

11:22 STIMULACE

„Do háje,“ řekla, „už je to tady.“

„Co se děje?“

„Benson nám progreduje.“

„Nerozumím.“

„Je to stejné jako s Cecilkou. To byla první opice, propojená s počítačem. Někdy v pětašedesátém. To jsme ještě neměli miniaturizovaný počítač; byl to tehdy velký neohrabaný krám a opice k němu byla doslova přidrátovaná. No a Cecilka měla epilepsii. Počítač zachytil začátek záchvatu a vybavil hned šok, aby záchvat zastavil. V pořádku, ale teď měly záchvaty přicházet čím dál tím řidčeji, jako když dítě sahá po koláčích stále méně často. Stal se však opak. Cecilce se šoky zalíbily. A začala si sama záchvaty navozovat, aby dostávala šoky, které jí působily rozkoš.“

„A tohle že se děje s Bensonem?“

„Myslím si to.“

Gerhard zavrtěl hlavou: „Poslyš, Janet, to je sice zajímavé, ale copak někdo může vyvolávat nebo zastavovat epileptické záchvaty, jak se mu zlíbí? To nejde ovládat vůlí. Záchvaty jsou —“

„Mimovolné,“ doplnila. „To je pravda. Nemůžeš je ovládat o nic víc, než ovládáš tep, krevní tlak a pocení a všechny podobné funkce.“

Chvíli mlčeli. Pak Gerhard řekl: „Tak ty mi chceš říct, že se mýlím.“

Na obrazovce to zablikalo:

11:32 . . . . . .

„Chci ti říct, že jsi prošvihl moc konferencí. Víš něco o automatickém učení?“

Po provinilé odmlce se ozvalo: „Ne.“

„Dlouhou dobu to byla velká záhada. Mělo se za to, že se člověk může naučit řídit automobil, ale nemůže se naučit snížit krevní tlak. Mluvilo se sice o jogínech, kteří umějí snížit tělesnou potřebu kyslíku a snížit tep až téměř na hranici smrti, dokážou obrátit směr střevní peristaltiky a pít konečníkem. To vše nebylo bezpečně prokázáno — a teoreticky to bylo nemožné.“

Gerhard opatrně přisvědčil.

„Tak, a teď se ukazuje, že to je naprosto možné. Můžeš naučit krysu, aby se začervenala za pouhý rok, levé či pravé ucho, které chceš, můžeš si vybrat. Můžeš ji naučit snížit či zvednout si krevní tlak nebo tep. A totéž můžeš udělat s lidmi. Není to nemožné. To lze dokázat.“

„Jak?“ Položil otázku s neskrývanou zvědavostí. Všechna zloba, kterou předtím v sobě měl, ho přešla.

„S lidmi, kteří mají vysoký krevní tlak, například stačí udělat to, že je položíš do pokoje a připevníš jím na paži manžetu tonometru. Kdykoliv jim tlak poklesne, zazní zvonek. Pokusné osobě pak řekneš, aby se pokusila co nejčastěji zvonek rozeznít. Pracují pak za odměnu — zacinkání zvonku. Ze začátku k tomu dochází náhodně. Brzy se ale naučí, jak na to, aby se to dělo častěji. Zvonek pak zvoní po kratších a kratších přestávkách. A za několik hodin zvoní skoro pořád.“

Gerhard se podrbal na hlavě. „A ty si myslíš, že Benson si vybavuje záchvaty, aby dostal šok?“

„Ano.“

„No a co? Žádné záchvaty přece už mít nemůže. Počítač vždycky zabrání, aby k nim došlo.“

„Ne tak docela,“ řekla. „Před několika lety jeden schizofrenik, Nor — byl zapojen tak, aby si mohl kdykoliv pomocí tlačítka nastimulovat příjemné pocity. Přehnal to a upadl do křečí — přestimuloval se.“

Gerhard se zavrtěl.

Richards, který sledoval řídicí pult počítače, najednou zvolal: „Něco nehraje.“

„Co se děje?“ Na obrazovce se ukázalo:

11:32 . . . . . .
11:42 . . . . . .

Doktorka Rossová zvedla hlavu a vzdychla. „Rychle zkus dostat extrapolaci té křivky,“ řekla, „a podívej se, jestli jede do učení cyklu a jak rychle.“ Rozběhla se ke dveřím. „Musím se podívat, co se děje s Bensonem.“

Dveře za ní bouchly. Gerhard se vrátil k počítači.

PÁTEK 12. BŘEZNA 1971

SELHÁNÍ

1

V sedmém patře Speciální chirurgie vládl klid; na inspekčním pokoji byly dvě sestry. Jedna doplňovala záznamy v chorobopisu, druhá jedla nějaké cukroví a četla si filmový časopis. Ani jedna nevěnovala příliš pozorností doktorce Rossové, když si vzala z police Bensonův chorobopis, otevřela jej a četla. Chtěla mít jistotu, že dostal všechny léky, a ke svému údivu zjistila, že nedostal. „Proč nedostal Benson thorazin?“ zeptala se. Ošetřovatelky udiveně vzhlédly. „Benson?“

„Pacient na sedmsetdesítce.“ Podívala se na hodinky. „Měl začít s thorazinem v poledne. Před dvanácti hodinami.“

„Promiňte, ale… s dovolením.“ Jedna z nich sáhla po chorobopisu. Doktorka Rossová jí ho podala a čekala, až nalistuje stránku s ordinacemi léků. McPhersonova ordinace thorazinu byl červeně zaškrtnuta a u ní nesrozumitelná poznámka „Volat.“ Doktorka Rossová věděla, že bez velkých dávek thorazinu je Bensonova psychika bez kontroly a mohla by být nebezpečná.

„Počkejte, ano,“ řekla sestra, „vzpomínám si, že nám doktor Morris řekl, že se mají podávat jen léky, které ordinuje on nebo doktorka Rossová. Neznáme toho doktora McPhee, tak jsme se chystaly ho zavolat, aby terapii potvrdil. Pak —“

„Doktor McPherson,“ řekla doktorka Rossová důrazně, „je přednosta neuropsychiatrické chirurgie.“

Sestra svraštila čelo nad podpisem: „Jak to máme vědět? To jméno je nečitelné. Podívejte se.“ Podala chorobopis zpátky. „Domnívali jsme se, že je to PcPhee, a jediný PcPhee v seznamu je gynekolog, a to nám zas nepřipadalo logické, ale na druhé straně se zas někdy lékaři podepíší na jiný status, tak jsme —“

„Dobře, dobře,“ řekla doktorka Rossová a mávla rukou. „Hlavně mu teď dejte thorazin, ano?“

„Hned, paní doktorko,“ řekla sestra, podívala se na ni dost nehezky a odkráčela ke skříňce s léky. Doktorka Rossová šla chodbou k pokoji 710.

+ + +

Před dveřmi Bensonova pokoje seděl policista na židli opřené o stěnu. Četl si „Tajná milování“ s takovým zaujetím, že Janet ani nevěřila, že to je vůbec možné. Nepotřebovala se ptát, odkud to čtivo má; je jasné, že se nudil, a tak mu je jedna sestra půjčila. Také kouřil cigaretu a odklepával popel na podlahu směrem k popelníku, který stál opodál. Když přišla, podíval se na ni.

„Dobrý večer, paní doktorko.“

„Dobrý večer.“ Potlačila nutkání udělit mu lekci za jeho nepořádek. Nespadal však pod její pravomoc a kromě toho byla už dost rozzlobená ze sester. „Je tu klid?“ zeptala se.

„Úplný klid.“

Z pokoje 710 bylo slyšet televizi; asi nějaký zábavný pořad, se smíchem obecenstva. Někdo pronesl: „A co udělal pak?“ A znovu bouře smíchu. Otevřela dveře.

Světlo v pokoji bylo zhasnuté, zářila tam jedině televize. Benson zřejmě usnul, ležel obrácen zády ke dveřím s přikrývkami vytaženými přes ramena. Vypnula televizi a zamířila k posteli. Opatrně se dotkla Bensonovy nohy.

„Harry,“ řekla jemně: „Harry—“

Zarazila se.

Noha pod její rukou byla měkká a neforemná. Stiskla ji; „noha“ se divně vyboulila. Sáhla po stolní lampičce na nočním stolku a rozsvítila ji. Pokoj se. zalil světlem. Odhrnula přikrývky.

Benson byl pryč. Na lůžku byly místo něho tři plastikové pytle, kterých se v nemocnici užívalo jako vložek do košů na odpadky. Byly nafouknuty a pevně zavázány. Místo hlavy byl zmuchlaný ručník. Druhý byl namísto paže.

„Pane strážmistře,“ řekla potichu, „pohněte sem laskavě ctěným zadkem.“

Policista vpadl do pokoje s vytaženou pistolí. Doktorka Rossová ukázala na postel.

„Do háje,“ řekl policista, „co se to tu stalo?“

„To jsem se chtěla zeptat já vás.“

Policista neodpověděl. Hned vrazil do koupelny a začal tam hledat. Nikde nic. Otevřel klozet. „Má tu ještě šaty —“

„Kdy jste se naposled díval do pokoje?“

„— ale boty jsou v tahu,“ ozval se policista, stále ještě prohlížeje klozet. „Boty tu chybí.“ Obrátil se a podíval se na doktorku Rossovou s výrazem beznadějného zoufalství. „Kde je?“

„Kdy jste se naposled díval do pokoje?“' znovu se zeptala doktorka Rossová. Zmáčkla tlačítko bzučáku, aby přivolala sestru.

„Asi před dvaceti minutami.“

Doktorka Rossová šla k oknu a podívala se ven. Bylo otevřené, ale pod ním bylo sedm pater, pak také parkoviště. „Jak dlouho jste byl pryč ode dveří?“

„Podívejte se, paní doktorko, to bylo jen pár minut —“

„Jak dlouho?“

„Došly mi cigarety. V nemocnici nejsou automaty, a tak jsem musel jít přes ulici do bufetu. Byl jsem tu za tři minuty. „Bylo to asi kolem půl dvanácté.. Sestry mi slíbily, že to tu pohlídají.“

„Ohromné,“ řekla doktorka Rossová. Prohledávala noční stolek a našla Bensonovy potřeby na holení, náprsní tašku, klíče od vozu — všechno tam bylo.

Sestra, která přišla na zazvonění, strčila hlavu do dveří. „Co je?“

„Zdá se, že tu chybí pacient,“ řekla doktorka Rossová.

„Jak prosím?“

Ukázala na plastikové pytlíky na posteli. Sestra hned nepochopila, pak ale zbledla.

„Zavolejte doktora Ellise,“ řekla doktorka Rossová, „a McPhersona a doktora Morrise. Všichni jsou doma, řekněte, ať vám dá ústředna přímou linku, že to je velmi naléhavé. Řekněte jim, že Benson utekl. Pak zavolejte bezpečnostní službu nemocnice. Je to jasné?“

„Ano, paní doktorko,“ řekla sestra a odběhla.

Doktorka Rossová usedla na pelest postele a znovu se věnovala policistovi.

„Kde vzal ty pytle?“ zeptal se.

Na to už přišla. „Jeden je z koše u lůžka,“ řekla. „Druhý z koše u dveří a třetí z koupelny. Ty dva ručníky jsou také z koupelny.“

„Chytrej,“ řekl policista. Ukázal na klozet. „Ale nedostane se daleko. Nechal tu šaty.“

„Vzal si boty.“

„Člověk v obvazech a v županu se nemůže dostat daleko, i když má boty.“ Zavrtěl hlavou. „Já to radši ohlásím.“

„Volal Benson někam?“

„Dnes v noci?“

„Ne, předloni.“

„Podívejte se, já mám na vaše vtipy zrovna tak náladu.“

Teprve teď si všimla, že je hodně mladý, tak něco přes dvacet, a bylo na něm vidět, že má strach. Je v tom až po uši a neví, co bude. „Promiňte,“ řekla, „ano, dnes v noci.“

„Volal jednou,“ řekl policista. „Asi v jedenáct.“

„Poslouchal jste, co říká?“

„Ne,“ rozhodil rukama. „Nenapadlo mě, že…“ Hlas se mu zadrhl: „Víte, já…“

„Tak tedy — volal v jedenáct a uprchl v jedenáct třicet.“ Vyšla na hlavní chodbu a pohlédla směrem k inspekčnímu pokoji, kde byly sestry. Tam je stále některá ze sester a Benson musel projít kolem, když šel k výtahu. To ovšem neudělal.

Jenže jak jinak to mohl provést? Pohlédla na druhou stranu chodby. Až úplně na konci bylo schodiště. Tím mohl sejít dolů. Ale sedm pater? Benson na to neměl síly. A kdyby se nakrásně i dostal do přízemí, měl župan a obvazy, a to by ho byl vrátný zastavil.

„Já tomu nerozumím,“ řekl policista, když vyšel k ní na chodbu.

„Kam mohl jít?“

„Je to náramně chytrý člověk,“ řekla doktorka Rossová. Na tohle totiž všichni zapomínali. Pro policistu to byl kriminální živel, zadržený pro násilné napadení, jeden z mnoha, ze stovek nesnášenlivců, s jakými přichází denně do styku. Pro personál nemocnice to byl nebezpečný nemocný, nešťastník na pokraji duševní choroby. Všichni stále zapomínali, že Benson je nesmírně inteligentní. I v oboru počítačů, kde pracují téměř pouze lidé s vynikající inteligencí, jeho práce vynikaly nad průměr. Při přijetí na neuropsychiatrickou chirurgii dosáhl ve zkráceném inteligenčním testu 144 bodů. Měl tedy všechny předpoklady k tomu, aby dovedl naplánovat svůj útěk, vyposlechnout

za dveřmi, jak policista říká sestře, že si dojde pro cigarety — a pak se v několika minutách ztratit. Jenže jak?

Benson musel vědět, že nemůže odejít z nemocnice v županu. Nechal tu v pokoji šaty — bylo totiž pravděpodobné, že by se ani v nich nedostal ven. Ani o půlnoci. Vrátný by ho zarazil. Návštěvní doba skončila před třemi hodinami.

Jak to tedy k čertu provedl?

Policista odešel na inspekční pokoj k telefonu věc ohlásit. Doktorka Rossová šla za ním a prohlížela si všechny dveře. Na pokoji 709 byl pacient se spáleninami, otevřela dveře a nahlédla dovnitř, aby zjistila, jestli tam není ještě někdo jiný. Pokoj 708 byl prázdný; pacient s transplantovanou ledvinou byl propuštěn dnes odpoledne. I ten pokoj prohledala.

Další místnost byla označena jako sklad. Na každém chirurgickém oddělení byl takový pokoj a v něm zásoby obvazů, chirurgického materiálu a roušek. Otevřela dveře a vešla dovnitř. Prošla kolem polic s infúzními roztoky a tácy s různými soupravami. Pak kolem sterilních masek, operačních plášťů a rezervních stejnokrojů pro sestry a zřízence.

Zarazila se. Zírala na modrý župan, zmuchlaný a zastrčený do rohu jedné police, v níž byly pro nemocniční zřízence pečlivě narovnány stohy bílých kalhot, košil a kabátků.

Zavolala sestru.

\+ + +

„To je nemožné," řekl Ellis, chodě sem a tam po inspekčním pokoji. „Absolutně nemožné. Je přece dva dni — vlastně teprve půldruhého dne — po operaci. To přece nemohl utéct."

„Utekl," řekla Janet Rossová. „A udělal to jediným možným způsobem, že se totiž převlékl za zřízence. Pak pravděpodobně sešel po schodech do šestého poschodí a odtamtud sjel výtahem dolů do haly. Nikdo si ho nevšiml. Zřízenci chodí sem a tam ve dne v noci."

Ellis měl na sobě bílý smoking a bílou košili s náprsenkou. Motýlek měl rozvázaný a kouřil cigaretu. Nikdy předtím ho neviděla kouřit cigaretu. „Stejně se mi to nezamlouvá," řekl. „Byl pod thorazinem, co mohl tedy…"

„Vůbec ho nedostal,“ řekla doktorka Rossová.

„Vůbec ho nedostal?“

„Co je to thorazin?“ zeptal se policista a dělal si poznámky.

„Sestrám bylo něco nejasného v ordinaci, a tak ho nepodaly. Neměl ani sedativa, ani uklidňující léky od minulé půlnoci.“

„Boha,“ vyjekl Ellis. Podíval se na sestry, jako by je chtěl zabít. Pak se odmlčel. „A co hlava? Měl na ní obvazy, toho by si přece někdo musel všimnout.“

Morris, který do té chvíle tiše seděl v koutě, se ozval: „Měl paruku.“

„Neblbni.“

„Viděl jsem ji,“ řekl Morris.

„Jaké barvy byla dotyčná paruka?“ zeptal se policista.

„Černá,“ řekl Morris.

„Šmarjá,“ vzdychl Ellis.

Doktorka Rossová řekla: „Jak se dostal k té paruce?“

„Přítelkyně mu ji přinesla. Ten den, co byl přijat.“

„Poslechni,“ řekl Ellis, „ani s tou parukou se nemohl daleko dostat. Nechal tu plnou peněženku. Touhle dobou ani nesežene taxíka.“

Podívala se na Ellise pohledem plným obdivu k jeho schopnosti popírat skutečnost. Jednoduše nechce uvěřit, že Benson utekl, a tak vehementně popírá evidentní fakta.

„Volal přítelkyni,“ řekla doktorka Rossová, „kolem jedenácté.“ Podívala se na Morrise. „Vzpomínáš si, kdo přinesl tu paruku?“

„Náramná kočka,“ řekl Morris.

„Vzpomněl by sis na její jméno?“ řekla s mírně sarkastickým nádechem.

„Angela Blacková,“ vyhrkl Morris.

„Tak se podívej, jestli se najde v telefonním seznamu,“ řekla doktorka Rossová. Morris se dal do hledání; zazvonil telefon a Ellis zvedl sluchátko. Chvíli poslouchal a pak je beze slova podal doktorce Rossové.

„Ano,“ řekla.

„Zkusil jsem projekci na počítači,“ ozval se Gerhard. „Právě to proběhlo. Měla jsi pravdu. Benson je v cyklu učení s implantovaným počítačem. Jeho stimulační body perfektně souhlasí s projektovanou křivkou.“

„To je báječné,“ řekla doktorka Rossová. Poslouchala telefon a rozhlížela se přitom po Ellisovi, Morrisovi a policistovi. S napětím na ni hleděli.

„Je to přesně tak, jak jsi říkala,“ pokračoval Gerhard. „Bensonovi se ty šoky zřejmě líbí. Záchvaty si vyvolává pořád častěji.“

„A kdy se to zvrhne?“

„Nebude to dlouho trvat,“ řekl Gerhard, „za předpokladu, že nepřeruší cyklus — a o tom pochybuju — bude dostávat skoro kontinuální stimulace už ráno čtyři minuty po šesté.“

„Máš to potvrzené i v projekci?“ zeptala se zachmuřeně. Pohlédla na hodinky. Bylo půl jedné.

„Jistě. Kontinuální stimulace začnou v šest a čtyři minuty dnes ráno.“

„Tak dobře,“ řekla Rossová a zavěsila. Pohlédla na ostatní:

„Benson se ocitl se svým počítačem v učebním vztahu. Zvrhne se v šest ráno.“

„Panebože,“ vzdychl Ellis při pohledu na hodinky na stěně. „Ani ne za šest hodin.“

Na druhé straně místnosti odložil Morris telefonní seznamy a hovořil s informacemi. „Tak zkuste západní Los Angeles,“ říkal a po chvíli dodal: „A co nové stanice?“

Policista si přestal dělat poznámky a vyděšeně vzhlédl.

„Něco se má stát v šest hodin ráno?“

„Domníváme se,“ řekla doktorka Rossová.

Ellis vydechl kouř z cigarety. „Dva roky,“ řekl, „jsou v tahu.“ Pečlivě ji zamáčkl. „Ví už o tom McPherson?“

„Už mu volali.“

„Zkuste stanice, které nejsou v seznamu,“ řekl Morris. Chvíli poslouchali. „Tady je doktor Morris z kliniky,“ řekl, „volám v naléhavém případě. Musíme nutně zjistit, kde teď je jistá Angela Blacková. Když teď —“ vztekle praštil se sluchátkem.

„Kráva,“ ulevil si.

„Nevyšlo to?“

Zavrtěl hlavou.

„My ani nevíme, jestli Benson tu dívku volal,“ řekl Ellis. „Klidně mohl volat někoho jiného.“

„Ať volal koho chtěl, ten člověk může být za pár hodin v pěkné bryndě," řekla doktorka Rossová. Rozevřela Bensonův chorobopis.

„Vypadá to na dlouhou noc. Dáme se raději do práce."

2

Expresní dálnice byla přeplněna. Byla přeplněna neustále, i v pátek v jednu hodinu ráno. Dívala se, jak se vpředu míhají zadní světla, jež se táhla na vzdálenost několika mil jako hněvivý drak. Tolik lidí. Kam vůbec jedou v tuhle dobu?

Janet Rossová jezdila po dálnicích docela ráda. Jezdívala často v noci domů z nemocnice, míjela zelené semafory a důmyslně propletené sítě podjezdů a nadjezdů a měla radostný pocit z rychlosti, cítila se báječně, průbojná a svobodná. Vyrostla v Kalifornii a jako dítě poznala jednu z prvních dálnic. Celý komunikační systém rostl současně s ní a vůbec jí nepřipadal jako nějaké zlo, které někoho ohrožuje. Je to součást krajiny. Dálnice jsou rychlé a je radost po nich jezdit.

V Los Angeles je automobil důležitý, neboť Los Angeles je město závislé na technice více než kterékoliv jiné město na světě. Los Angeles by bez automobilů nemohlo existovat asi zrovna tak, jako by nemohlo existovat bez vody, která je přiváděna ze vzdálenosti několika set mil, a jako by nemohlo existovat bez moderní stavební techniky. Takhle je to s tímhle městem, a je to tak už od počátku století.

V posledních letech však začala doktorka Rossová pociťovat, jak se nenápadně mění psychika člověka, který tráví život v automobilu. V Los Angeles nejsou kavárničky na chodnících, protože po těch nikdo nechodí. Kavárničky, v nichž by se dalo civět na kolemjdoucí, už nejsou na jednom místě, ale pohybují se. Mění své postavení s každým světlem na křižovatce; lidé tu zastavují, krátce na sebe zaciví a zas jedou dál. Je dost nelidské žít uvnitř kukly z kouřového skla a nerezavějící oceli, klimatizované kukly s koberečky a stereofonním magnetofonem a s motorem podle přání. Překáží to hluboko zakořeněnému přání člověka scházet se, být s někým pohromadě, někoho navštěvovat a hostit návštěvy.

Psychiatři tady v Los Angeles narazili na zvláštní depersonalizační syndromy. Los Angeles je město nepříliš dávných emigrantů, tedy město samých cizinců; automobily je udržují v onom cizinectví a je jen

málo institucí, které by je nějak navzájem sbližovaly. Do kostela nechodí prakticky nikdo a pracovní kolektivy na to nestačí. Lidé jsou osamělí, stěžují si na to, že mají pocit izolovanosti od světa, že jsou bez přátel daleko od svých rodin a svých původních domovů. Často sáhnou k sebevraždě — automobil je tu běžný sebevražedný prostředek. Policie to jemně označuje jako „dopravní nehodu jednotlivce“. Vybereš si svůj pilíř nadjezdů, najedeš do něj stodvacítkou stotřicítkou s plynem sešlápnutým až k podlaze. Někdy trvá hodiny, než se tělo vyprostí z vraku…

Jela stodesítkou, přejela pět dopravních pruhů, sjela z dálnice u Sunsetu a zamířila k Hollywoodským vrchům, ke končině, které se říká Teploušské Alpy, protože tu žije mnoho homosexuálů. Jako by se do Los Angeles stahovali lidé s životními problémy. Město poskytovalo svobodu za cenu neexistence lidské solidarity.

Přijela do Laurel Canyonu a řezala zatáčky, až pneumatiky kvílely a světla se míhala tmou reflektorů. Nic tudy nejezdilo, za pár minut bude u Bensonova domu.

Teoreticky před ní a před členy skupiny vyvstal docela prostý problém: mít Bensona zpátky před šestou hodinou ranní. Až se jim ho podaří dostat zpátky do nemocnice, odpojí jeho implantovaný počítač a zastaví stále stoupající sérii stimulací. Pak mu naordinují sedativa a počkají několik dní, než ho znovu propojí na jinou sérii elektrod. Poprvé zřejmě zvolili nesprávné; toto riziko už vzali na sebe předem. Bylo to riziko přijatelné, neboť měli možnost jakoukoliv chybu napravit. Teď však už k tomu neměli příležitost.

Musí ho dostat zpět. Prostý problém s relativně prostým řešením — zkontrolovat všechna místa, kam Benson rád chodí. Když si prohlédli jeho materiál, rozjeli se tam.

Doktorka Rossová šla za ním do jeho domku na Laurel. Ellis se vydal do nočního baru U ušáka, kam Benson často chodíval. Morris šel k firmě Autotronics v Santa Monice, kde byl Benson zaměstnán; zavolal předsedovi správní rady firmy, a ten mu přišel otevřít kancelář.

Všichni se pak měli za hodinu sejít, aby si porovnali své poznatky a řekli si, jaký udělali v pátrání pokrok. Plán to byl zcela prostý a doktorka Rossová nevěřila, že bude co platný. Neměli však na vybranou.

+ + +

Zaparkovala před Bensonovým domem a vydala se dlážděnou břidlicí k hlavnímu vchodu. Byl pootevřený, zevnitř se ozýval smích a chichotání. Zaklepala a otevřela dveře.

„Je tu někdo?“

Zdálo se, že nikdo neslyší. Chechtot se ozýval odněkud zezadu. Vstoupila do přední haly. V Bensonově domě nikdy nebyla a zajímalo ji, jak to v něm vypadá. Když se rozhlédla, uvědomila si, že si to mohla domyslet.

Zvenku to byl docela obyčejný dřevěný domek ve stylu ranče, nenápadného vzhledu, stejně tak jako Benson. Uvnitř to však vypadalo jako v salóncích Ludvíka Šestnáctého — ladná starožitná křesla a pohovky, tapety na stěnách a holé parketové podlahy.

„Je někdo doma?“ zavolala. Hlas se domem rozléhal. Odpověď nepřišla, ale smích se ozýval dál. Šla podle sluchu dozadu. Dorazila do kuchyně — byl tu starý plynový vařič, nikde sporák, umývač nádobí, elektrický mixer ani opékač topinek. Žádné přístroje, napadlo ji. Benson si vybudoval svět bez jakýchkoliv moderních přístrojů.

Kuchyňské okno hledělo do zahrady. Byl tu malý trávník a bazén, vše v dokonalém pořádku a moderní, zase jako Bensonův obyčejný zevnějšek. Zadní dvorek ozařovalo zelené světlo lamp, umístěných pod hladinou vody v bazénu. S hlasitým smíchem se tam koupaly a dováděly dvě dívky. Vyšla ven.

Ani si nevšimly, že přišla. Stále do sebe strkaly, stály ve vodě a radostně povykovaly. Stoupla si na okraj bazénu a zeptala se: „Je někdo doma?“

Zpozorovaly ji a odstoupily od sebe. „Hledáte Harryho?“ zeptala se jedna z nich.

„Ano.“

„Jste policajtka?“

„Ne, lékařka.“

Jedno z děvčat vylezlo svižně z bazénu a začalo se otírat ručníkem. Měla na sobě malé červené bikini. „Musela jste ho minout,“ řekla dívka, „Policii jsme to ale neměly říkat.“ Položila nohu na židli a osušovala si ji ručníkem. Doktorka Rossová poznala, že to byl

vypočítaný, svůdný a demonstrativní pohyb. Tyhle dívky byly na dívky.

„Kdy odešel?“

„Před několika minutami.“

„Jak dlouho tu jste?“

„Asi týden,“ řekla dívka v bazénu. „Harry nás sem pozval. Myslel, že jsme pěkný ženský.“

Druhá dívka si zahalila ručníkem ramena a řekla: „Potkaly jsme ho U ušáka. Byl tam pečenej vařenej.“

Rossová přikývla.

„Je s ním psina,“ řeklo děvče. „Strašná psina. Víte, jak byl dnes oblečenej?“

„Jak?“

„Jako doktor. Celej v bílým.“ Zavrtěla hlavou. „On je číslo.“

„Mluvila jste s ním?“

„No jistě.“

„Co říkal?“

Dívka v červených bikinách šla do domu. Doktorka Rossová za ní. „Řekl, abysme policii nic nevyzvonily a abysme si to užily.“

„Proč sem přišel?“

„Něco si tu potřeboval vžít, bral si tu nějaké krámy.“

„Jaké krámy?“

„Krámy ze své pracovny.“

„Kde má pracovnu?“

„Zavedu vás tam.“

Vedla ji dozadu do domu přes obývací pokoj. Mokrýma nohama zanechávala loužičky na holé parketové podlaze. „Že to je tady divoký? Harry je dokonalej cvok. Slyšela jste ho někdy mluvit o těch jeho věcech?“

„Ano.“

„Tak vy to víte. Opravdu je cvok.“ Ukázala rukou kolem dokola pokoje. „Všechno tohle harampádí. Proč s ním chcete mluvit?“

„Je nemocný,“ řekla doktorka Rossová.

„Musí bejt,“ řekla dívka. „Viděla jsem ty obvazy. Co to bylo. Úraz?“

„Ne, je po operaci.“

„Neblázněte. V nemocnici?“

„Ano.“

„Neříkejte.“

Prošly obývacím pokojem a chodbou zamířily k ložnicím. Dívka zahnula vpravo do jednoho pokoje — byla to pracovna se starožitným psacím stolem, stylovou lampou a pohovkami s hromadami harampádí. „Sem šel a bral si odtud nějaké věci.“

„Viděla jste, co si bral?“

„Ani jsme si nevšimly. Ale vím, že si bral nějaké velké role papíru.“ Roztáhla ruce. „Opravdu velikánské. Vypadalo to jako nějaké plány nebo co.“

„Plány?“

„Ano, kopie plánů. Jedna strana v roli byla modrá a druhá bílá a byly moc velké.“ Pokrčila rameny.

„Bral si ještě něco?“

„Jo. Kovovou krabici.“

„Jakou kovovou krabici?“ Doktorka Rossová si představila krabici na jídlo nebo malý kufřík.

„Něco jako krabice s nářadím. Na chvilku jsem ji viděla otevřenou, než ji zaklap. Připadalo mi, že má vevnitř nářadí a nějaký krámy.“

„Všimla jste si něčeho zvláštního?“

Dívka se zarazila. Kousala se do rtu. „To zrovna ne, ale…“

„No, co?“

„Vypadalo to, jako by měl pistoli.“

„Řekl vám, kam jde?“

„Ne.“

„Nenaznačil to nějak?“

„Ne.“

„Neříkal, jestli se vrátí?“

„To bylo legrační,“ řekla dívka. „Políbil mě a políbil Zuzanu, řekl, abysme se tu měly dobře a abysme nic neříkaly policajtům. A řekl, že už nás asi neuvidí.“ Zavrtěla hlavou. „To bylo směšné. Ale znáte Harryho.“

„Ano,“ řekla doktorka Rossová. „Harryho znám.“ Pohlédla na hodinky. Bylo tři čtvrti na dvě a dvě minuty. Zbývaly pouze čtyři hodiny.

3

První, čeho si Ellis všiml, byl puch; horký, vlhký a smradlavý zvířecí puch. Ušklíbl se odporem. Jak mohl Benson vydržet v takovémhle pajzlu?

Pozoroval světelný kužel reflektoru, klouzající tmou. Zastavil se na dvou dlouhých předmětech, které se ke konci zužovaly. Obecenstvo zašumělo očekávaným vzrušením. Ellisovi to připomnělo dny, kdy sloužil v Baltimore u námořnictva. Tehdy byl naposled v podobném, podniku, dusném a plném marných představ, že se daly krájet. Bylo to už hezky dávno. Bylo to děsné, jak strašně rychle čas plyne.

„A teď dámy a pánové, neuvěřitelná, roztomilá Cynthia. Potlesk pro naši holčičku Cynthii!“

Reflektor ozářil celé pódium a objevila se dívka spíš ošklivá, ale s nádhernou postavou. Kapela začala hrát. Jakmile se reflektor dotkl jejích očí, trhla sebou a spustila jakýsi odpudivý tanec. Vůbec se neohlížela na hudbu, ale nikomu to nevadilo. Ellis se podíval do obecenstva. Bylo tam spousta mužů a spousta drsně vyhlížejících dívek s krátkými vlasy.

„Harry Benson?“ řekl, vedoucí stojící vedle něho. „Jo, ten sem chodí pořád.“

„Neviděl jste ho poslední dobou?“

„Nevím o něm z poslední doby nic,“ řekl vedoucí. Zakašlal. Na Ellise dýchl nasládlý pach alkoholu. „Ale přál bych si ho radši nepotkat, víte? On je trochu cvok. A furt otravuje děvčata. Víte, co to znamená, udržet si je? Z toho by člověk zhebl, jinak to říct nemůžu.“

Ellis přikývl a začal si prohlížet obecenstvo. Benson se pravděpodobně převlékl; pochopitelně už neměl na sobě zřízeneckou uniformu. Ellis si prohlížel zátylky a partie mezi vlasy a límečkem košile. Hledal bílý obvaz. Nenašel nic.

„Ale vy jste ho v poslední době neviděl?“

„Ne,“ odpověděl vedoucí a zavrtěl hlavou. „Už asi týden ne.“ Přišla servírka v bílých bikinách z králičí kožešinky. „Sal, viděla jsi v poslední době Harryho?“

„Většinou tu bejvá,“ řekla neurčitě a šla dál s tácem nápojů.

„Přál bych si, aby tu nebyl a neobtěžoval mi děvčata,“ řekl vedoucí a znovu zakašlal tím sladkým zápachem.

Ellis zašel dál do sálu. Světlo reflektoru se mu nad hlavou pohupovalo v zakouřeném vzduchu a sledovalo pohyby dívky na pódiu. Dělalo jí potíže rozepnout si podprsenku. Udělala něco jako dva taneční kroky a oči třeštila kamsi nad hlavy obecenstva. Ellis pochopil, proč se Benson díval na striptérky jako na druh strojů. Pohybovaly se jako stroje, to určitě. A nepřirozeně. Když podprsenka spadla, uviděl chirurgický řez ve tvaru U pod každým ňadrem, pozůstatek po plastické operaci.

Jaglonovi by se to líbilo, napadlo ho. Zapadalo by to skvěle do jeho teorie o strojích a sexu. Jaglon byl jeden hoch z vývojového oddělení a zabýval se prolínáním umělého intelektu s lidskou inteligencí. Tvrdil, že kosmetická chirurgie a implantované přístroje člověku na jedné straně dávají charakter stroje, a na druhé straně zas vývoj robotů stroje humanizuje. A je jen otázka času, kdy se začnou lidé pohlavně stýkat s polidštěnými roboty.

Možná že už k tomu dochází, pomyslel si Ellis při pohledu na striptérku. Pohlédl zpět do obecenstva, aby se ujistil, že tam Benson není. Pak prohlédl ještě telefonní kabinu a pánský záchod.

Záchod byl malý a pozvracený. Ušklíbl se a spatřil se v rozbitém zrcadle nad umývadlem. Ať už pravda o tomhle podniku byla jakákoliv, jedno bylo jisté — pohybovat se tu, to byl setsakramentský nápor na čich. Zajímalo ho, jestli tohle Bensonovi nevadí.

Šel zpátky do sálu a protlačil se ke dveřím. „Našel jste ho?“ zeptal se vedoucí.

Ellis zavrtěl hlavou a odešel. Venku se zhluboka nadechl chladného nočního vzduchu a usedl do vozu. Ten nápad se zápachem ho zaujal. Myslel na tenhle problém už dlouho, ale nikdy se nad ním dosud pořádně nezamýšlel.

Operace, kterou na Bensonovi provedl, se týkala zcela specifické části mozku — limbického systému. To je vývojově velmi stará část mozku. Její původní určení bylo řídit vnímání zápachu. Proto také původní název byl rhinencephalon — „čichový mozek“. Rhinencephalon vznikl před 150 milióny let, když na zemi byli jen plazi. Řídil nejzákladnější reakce — strach a hněv, radost a hlad, útok a ústup. I dnešní plazi, jako třeba krokodýli, nemají k řízení svých reakcí nic jiného. Člověk má ovšem mozkovou kůru.

Jenže té nenabyl tak dávno. Její vývoj započal teprve asi přede dvěma milióny let; ve své současné podobě není mozková kůra starší než asi 100 000 let. V časovém měřítku vývoje to není nic. Kůra vyrostla kolem limbické části, jež zůstala beze změny, uložená hluboko v kůře. Kůra, jež je schopna pociťovat lásku, soužit se nad etickými problémy i psát poezii, musila uzavřít obtížný mír s krokodýlím mozkem ve svém nitru. A tak někdy, jako v případě Bensona, se mír poruší a krokodýlí mozek se načas zmocní vlády.

V jakém vztahu je k tomu všemu čich? Ellis si nebyl jist. Záchvaty často začínaly zvláštními čichovými vjemy. Bylo však ještě něco jiného? Nějaký jiný symptom?

Nevěděl, a teď, když si tak jel v autě, připadalo mu, že na tom nezáleží. Jediný problém byl najít Bensona, dřív než ho ovládne krokodýlí mozek. Už jednou měl Ellis možnost tohle na oddělení sledovat. Pozoroval ho průhledným zrcadlem. Benson byl zcela normální, a najednou se vrhl proti stěně, mlátil do ní zuřivě, sebral židli a mrštil jí vší silou o stěnu. Záchvat začal bez varovných známek a proběhl naprosto divoce s bezmyšlenkovitou zběsilostí.

Je šest hodin, řekl si. Moc času už nezbývá.

4

„Co je, nějaký poplach?“ otázal se Farley, odemykaje dveře od Autotroniku.

„Skoro,“ řekl Morris, stál přede dveřmi a klepal se zimou. Čekal tu v chladné noci už půl hodiny. Čekal na Farleye.

Farley byl vysoký štíhlý muž pomalých pohybů. Nebo možná ospalý. Připadalo to jako věčnost, než přišel a otevřel pracovny a vpustil Morrise dovnitř. Rozsvítil světla na chodbách a v jednoduše zařízené vstupní hale. Pak šel dozadu do budovy.

Zadní trakt Autotroniky tvořila jediná místnost, rozlehlá jako velká jeskyně. Tu a tam stály stoly kolem několika ohromných nablýskaných přístrojů. Morris se lehce zachvěl.

„Vím, na co myslíte,“ řekl Farley. „Myslíte si, že tu je binec.“

„Ne, já jen…“

„No ano, je tu binec. Ale udělali jsme kus práce, to vám povím.“

„To je Harryho stůl a tam vedle BAHP.“

„BAHP?“

Farley ukázal na propletenou kovovou konstrukci, stojící napříč místnosti. „BAHP,“ řekl, „je Beznadějně Automatický Hráč Ping-pongu.“ Zašklebil se. „Ne tak docela,“ řekl. „Děláme tu takové legrácky.“

Morris přistoupil k přístroji, obešel ho a pozorně si ho prohlížel. „Hraje to ping-pong?“

„Ne moc dobře,“ připustil Farley. „Ale pořád se na tom pracuje. Je to z dotace MO — Ministerstva obrany — a dotace zní na konstrukci robota, hrajícího ping-pong. Teď si asi myslíte, že to není moc důležitý projekt.“

Morris pokrčil rameny. Neměl rád, když mu někdo pořád říkal, co si on myslí.

Farley se zasmál. „Bůhví na co to chtějí,“ řekl. „Ovšem schopnosti by to mělo ohromné. Představte si — počítač, který by rozeznal kouli pohybující se velkou rychlostí trojrozměrným prostorem a byl by s to se s ní střetnout a odpálit ji zpět podle určitých pravidel. Koule musí přistát mezi dvěma bílými čarami, ne za hranicemi stolu, a tak dále. Pochybuji, že by to používali na ping-pongové turnaje.“

Šel do zadní části místnosti a otevřel ledničku s velkým oranžovým nápisem „RADIOAKTIVNÍ ZÁŘENÍ“ a pod ním „POUZE PRO POVĚŘENÉ OSOBY“. Vyndal dvě konvice. „Chcete kávu?“

Morris civěl na nápisy. „To je jen, aby to odradilo sekretářky,“ řekl Farley a znovu se zasmál. Jeho žoviální vystupování Morrisovi vadilo. Pozoroval Farleye, jak připravuje kávu ze sušeného extraktu.

Morris přistoupil k Bensonovu stolu a začal prohlížet zásuvky.

„A co je vůbec s Harrym?“

„Jak to myslíte?“ zeptal se Morris. Ve vrchní zásuvce byly všelijaké zásoby — papír, tužky, logaritmické pravítko, poznámky a výpočty. Druhá zásuvka byla na spisy; vypadalo to, že tam jsou většinou jen dopisy.

„Byl snad v nemocnici, no?“

„Ano, a po operaci zmizel. Teď se ho snažíme najít“.

„Takže on byl nakonec vážně cvok,“ řekl Farley.

„Hm, hm,“ broukal si Morris. Listoval si jednotlivými stránkami. Úřední dopisy a zas úřední dopisy a formuláře na objednávky…

„Vzpomínám si, kdy to začalo,“ řekl Farley. „Bylo to v týdnu přelomu…“

„V týdnu čeho?“

„V týdnu přelomu,“ řekl Farley. „Jakou chcete kávu?“

„Černou.“

Farley mu podal šálek a do své kávy si přidal umělou šlehačku. „Týden přelomu,“ řekl, „byl jeden týden v červenci 1969. Asi jste o tom nikdy neslyšel.“

Morris zavrtěl hlavou.

„To není žádný úřední název,“ pokračoval Farley, „ale my jsme tomu tak říkali. Každý v naší branži věděl, že to přijde, víte.“

„Co že přijde?“ .

„Přelom. Všichni od počítačů na celém světě věděli, že to přijde, a dávali pozor, kdy. Stalo se to v červenci 1969. Kapacita zpracování informací všech počítačů na světě překročila schopnost zpracování informací všech lidských mozků. Počítače jsou teď jako celek schopny přijímat a uchovávat více informací, než dokáže tři a půl miliardy lidských mozků!“

„A to je ten přelom?“

„Přesně tak,“ řekl Farley.

Morris se napil kávy. Spálil si jazyk, ale aspoň se trochu probral. „To má být vtip?“

„Vůbec ne, do háje,“ řekl Farley. „Je to pravda. Přelom nastal v roce 1969 a počítače jsou od té doby stále na postupu. V roce 1975 už budou v kapacitě paměti nad lidmi vést padesát ku jedné.“ Odmlčel se. „Harry byl z toho celý vedle.“

„To si dovedu představit,“ řekl Morris. „Tehdy to s ním začalo. Začal být takový divný a děsně tajnůstkářský.“

Morris jezdil očima po místnosti a prohlížel si kolem dokola obrovité součásti počítače. Byl to divný pocit: poprvé byl v místnosti nacpané počítači. Uvědomil si, že Bensona poněkud nesprávně odhadl. Předpokládal, že Benson je jako každý jiný člověk — jenže nikdo, kdo pracuje někde jako tady, nemůže být jako ostatní. To, co dělá, ho nutně změní. Připomněl si, jak mu doktorka Rossová jednou řekla, že tvrzení, že všichni lidé jsou stejní, je liberalistická pověra. Spousta lidí je jiná. Nejsou jako ostatní. Třeba je Farley také odlišný, napadlo ho. Jindy a

jinde by Farleye vyřídil jako žoviálního šaška. Jenže je chytrý jak opice. Odkud se vzaly ty jeho úšklebky a směšné chovaní?

„Víte, jak rychle se to tady vevnitř hýbe?“ zeptal se ho Farley. „strašně rychle. V několika letech jsme se dostali od milisekund k nanosekundám. Když se roku 1952 zkonstruoval počítač ILLIAC 1, uměl několik tisíc aritmetických operací za vteřinu. Rychlé, co? No, a teď už je skoro hotov ILLIAC IV. Ten bude umět dvě stě miliónů operací za vteřinu. Je to čtvrtá generace. Samozřejmě, bez pomoci jiných počítačů by se nedal zkonstruovat. Při projektování nového ILLIACu běžely ve dne v noci po dva roky dva počítače.“

Morris pil kávu. Bylo to možná únavou, možná tajemností prostředí, ale začínal pociťovat jakousi spřízněnost s Bensonem. Počítače už navrhují počítače — možná že nás nakonec opravdu ovládnou. Co by tomu asi řekla Rossová? Sdílení bludu?

„Našel jste ve stole něco zajímavého?“

„Ne,“ odpověděl Morris. Seděl v křesle za stolem a rozhlížel se po místnosti. Pokoušel se jednat jako Benson, uvažovat jako Benson, být Bensonem.

„Jak trávil čas?“

„Nevím,“ řekl Farley od stolu na druhé straně místnosti. „Posledních pár měsíců byl jakoby někde jinde, a takový stažený. Vím, že měl potíže se zákony. Věděl jsem, že jde do nemocnice. Věděl jsem to. Moc se mu váš špitál nezamlouval.“

„Jak to?“ zeptal se Morris bez valného zájmu. Nepřekvapovalo ho, že Benson cítil k nemocnici nepřátelství.

Farley neodpovídal. Místo toho šel k nástěnné tabuli, kde byly připevněny výstřižky a fotografie. Sňal jeden zažloutlý novinový výstřižek a podal ho Morrisovi.

Byl z Los Angeles Times, ze 17. července 1969. Titulek pravil: FAKULTNÍ NEMOCNICE DOSTALA NOVÝ POČÍTAČ. V článku se hovořilo o novém počítači IBM 360, který byl instalován v suterénu nemocnice a který bude využíván pro výzkum, pomoc při operacích a k mnoha dalším úkolům.

„Podívejte se na datum,“ řekl Farley. „Týden přelomu.“ Morris se podíval a zamračil se.

5

„Snažím se být logický, paní doktorko.“

„Vím, Harry.“

„Mám za to, že je důležité, aby byl člověk logický a racionální, když diskutujeme o těchhle věcech, nemyslíte?“

„Ano, jistě.“

Seděla v pracovně a sledovala, jak se odvíjí magnetofonový pásek. Naproti ní seděl rozložen v křesle Ellis s cigaretou v ruce a měl zavřené oči. Morris pil další šálek kávy a poslouchal. Doktorka Rossová sumarizovala, co už věděli, aby mohli rozhodnout, co dál.

Pásek se odvíjel.

„Třídím si pro sebe věci podle trendu, jemuž se má čelit,“ říkal Benson. „Takové trendy jsou podle mého čtyři. Chcete slyšet které?“

„Ano, samozřejmě.“

„Opravdu?“

„Ano, opravdu.“

„Tak tedy vývojový trend číslo jedna je obecnost počítačů. Počítač je stroj, ale není to stroj jako kterýkoli jiný v historii. Jiné stroje mají specifickou funkci — jako automobily, ledničky nebo mycí stroje na nádobí. Že stroje mají svou specifickou funkci, to se předpokládá. Ne tak ovšem u počítačů, ty mohou dělat úplně všechno.“

„Ovšem počítače jsou —“

„Nechte mě prosím domluvit. Vývojový trend číslo dvě je autonomie počítačů. Kdysi počítače autonomní nebyly. Třeba u takových kalkulaček. Člověk musel pořád sedět a mačkat knoflíky, aby pracovaly. Jako automobily: auta nejezdí bez řidiče. Dnes už je to jinak. Počítače jsou už autonomní. Můžete do nich vložit veškeré možné instrukce o tom, co mají dělat, a můžete odejít a nechat na počítači, aby zařizoval potřebné.“

„Harry, já jsem —“

„Prosím, nepřerušujte mě. To je velmi vážné.

Trend číslo tři je miniaturizace. O tom víte všechno. Počítač, který v roce 1950 zabral celou místnost, má dnes velikost kartónu cigaret. A za nějakou dobu bude ještě menší.“

Pak byla na pásku pauza.

„Trend číslo čtyři —“ začal Benson a doktorka Rossová vypnula magnetofon. Pohlédla na Ellise a Morrise. „To nám není k ničemu.“

Neodpověděli, jen na ni netečně koukali s výrazem prázdné únavy. Pohlédla na svůj soupis informací.

Benson doma ve 12,30. Odnesl plány, pistoli a nářadí?
Benson spatřen nedávno U ušáka.
Benson rozčilen z počítače ve FN, instalovaném v červenci 1969.

„Říká vám to něco?“ zeptal se Ellis.

„Ne,“ odpověděla doktorka Rossová. „Ale někdo z nás by si měl promluvit s McPhersonem.“ Pohlédla na Ellise a ten ochable přikývl. Morris pokrčil rameny. „Tak dobře,“ řekla. „Já to udělám.“

Bylo 4.30 ráno.

+ + +

„Je fakt,“ řekla doktorka Rossová, „že jsme dosud nevyčerpali všechny své možnosti. A čas nestojí.“

McPherson na ni zíral přes psací stůl. Oči měl pohaslé a unavené. „Co mám podle vás udělat?“ zeptal se.

„Uvědomte policii.“

„Policie o tom ví. Ví o všem od samého začátku, od svého člověka. Sedmé patro se teď policajty jen hemží.“

„Policie neví o operaci.“

„Prokristapána, policie ho sem kvůli operaci dopravila. Samozřejmě že o ní ví.“

„Neví ale, jaké to s sebou nese důsledky.“

„Neptali se na to.“

„A nevědí, že se počítač začne aktivovat v 6.00.“

„No a co?“

Začala mít na něj vztek. Byl tak paličatý. Věděl dobře, co mu říká…

„Domnívám se, že by se na celou věc dívali trochu jinak, kdyby věděli, že Benson bude mít v šest ráno záchvat.“

„Myslím, že máte pravdu,“ řekl McPherson. Posunul se celou vahou své postavy v křesle. „Domnívám se, že by se na něj asi přestali

dívat jako na uprchlíka, hledaného pro napadení. A začali by ho pokládat za bláznivého zabijáka s drátky v hlavě.“ Vzdychl. „Zatím mají v úmyslu ho zajistit. Když jim řekneme víc, budou se ho snažit zabít.“

„Jde ale i o nevinné životy. Jestliže se aktivace —“

„Projekce,“ pokračoval McPherson, „je jen projekce počítače. Neznamená nic než to, co má na vstupu, a tam má jen tři časované stimulace. Třemi body na grafu můžete vést mnoho křivek. Lze je extrapolovat mnoha způsoby. Nemáme přesvědčivý důvod věřit, že se v šest ráno zvrhne. Dokonce k tomu nemusí dojít vůbec.“

Rozhlédla se po pokoji a upřela pohled na grafy na stěnách. McPherson na nich znázornil rozvoj neuropsychiatrické chirurgie a zaznamenal ho na nástěnných barevných grafech. Věděla, co pro něj tyhle grafy znamenají, věděla, co pro něho znamená neuropsychiatrické oddělení, co pro něho znamená Benson. Avšak i tak byl jeho postoj nerozumný a nezodpovědný.

Ale jak mu to má říci?

„Podívejte se, Janet,“ řekl McPherson, „začala jste s tím, že jsme vyčerpali všechna naše možná řešení. S tím nesouhlasím. Je ještě jedno možné řešení, a to čekat. Myslím si, že je ještě možnost, že se vrátí do nemocnice, do naší péče. A pokud tu tahle možnost je, pak dávám přednost čekání.“

„Vy to nechcete říct policii?“

„Ne.“

„Co když se nevrátí,“ řekla, „a co jestli někoho v záchvatu napadne, to si ho chcete vzít na svědomí?“

„Na svědomí už ho mám,“ řekl McPherson a posmutněle se usmál.

Bylo 5.00.

6

Všichni byli unaveni, ale spát nemohli. Byli v Telecompu a sledovali projekci, jak se poznenáhlu zvedá k čáře označující záchvatový stav. Bylo 5.30, a pak 5.45.

Ellis vykouřil celou krabičku cigaret a pak si šel pro další. Morris se díval do časopisu, který držel na kolenou, ale neobrátil ani list; čas od času se podíval na hodiny.

Doktorka Rossová přecházela sem a tam a sledovala, jak se obloha v rozbřesku nad nahnědlým kouřovým oparem zbarvuje do růžova.

Ellis se vrátil se zásobou cigaret.

Gerhard ustal v práci u počítače, aby si udělal čerstvou kávu. Morris vstal a díval se na Gerharda; nemluvil, jen pozoroval.

Doktorka Rossová si uvědomila tikání hodin na stěně. Zvláštní, že si ho nevšimla už dřív, hodiny totiž tikaly opravdu hlasitě. A ke všemu to v nich každou minutu klaplo vždy, když se posunula velká ručička. Ten zvuk byl rušivý. Soustřeďovala se na něj víc a víc, už přímo číhala na to jediné klapnutí uprostřed tiššího tikání. Mírně obsesivní, pomyslela si. A pak probírala všechny psychologické poruchy, které kdy na sobě pozorovala. *Déjà vu*, pocit, že už na tom či onom místě byla, depersonalizace, pocit, že pozoruje sama sebe z druhého konce pokoje při nějaké společenské sešlosti: zvukové asociace, iluze, fóbie. Mezi zdravím a nemocí, normalitou a duševní poruchou nevede ostrá čára. Je to spektrum, a každý člověk zapadá na jiné jeho místo. A ať do toho spektra zapadáte kdekoliv, připadají vám ostatní divní. Benson jim připadal divný; a nesporně i oni připadali divní Bensonovi.

V 6.00 všichni vstali, protáhli se a pohlédli na hodiny. Nic se nestalo.

„Možná že to má být v šest a čtyři minuty, přesně," řekl Gerhard.

Čekali.

Hodiny ukázaly 6.04. Stále nic. Žádný telefon nezvonil, nikdo nepřišel se vzkazem. Nic.

Ellis stáhl celofánový obal z krabičky cigaret a zmačkal ho. Ten zvuk doktorku Rossovou málem přiměl zakřičet. Začal si s celofánem hrát, zmačkal ho, pak ho zas vyrovnal, a zas ho zmačkal. Zaskřípala zuby.

Hodiny ukazovaly 6.10, pak 6.15. Vešel McPherson. „Tak zatím je to dobré," řekl, chabě se usmál a zas odešel. Podívali se na sebe.

Uplynulo dalších deset minut.

„Nevím," řekl Gerhard, pozoruje upřeně ovládací panel počítače, „projekce počítače byla možná chybná. Měli jsme pouze tři body. Snad bychom mohli proložit jinou křivku."

Sedl si k ovládacímu pultu a stiskl tlačítka. Obrazovka zazářila alternativními křivkami, rýsujícími se bíle na tmavozeleném pozadí. Za chvíli ustal. „Ne," řekl. „Počítač se drží původní křivky. Ta by měla být jediná."

„Zřejmě se počítač mýlí," řekl Morris. „Je skoro šest třicet. Bufet už bude otvírat. Chce někdo snídat?"

„To zní hrdě," řekl Ellis. Vstal z křesla.

„Janet?"

Zavrtěla hlavou. „Ještě tu chvilku počkám."

„Myslím, že k tomu nedojde," řekl jí Morris. „Měla by ses raději nasnídat."

„Já tu počkám," vyhrkla málem dříve, než si to uvědomila.

„Dobrá, dobrá," řekl Morris a zvedl ruce. Vrhl pohled na Ellise a oba odešli. Zůstala v místnosti s Gerhardem.

„Máš pro tu křivku meze spolehlivosti?" zeptala se.

„Měl jsem," řekl Gerhard. „Už je ale nevím. Stejně jsme je už překročili. Byly tak plus minus dvě minuty na devadesát devět procent."

„To tedy znamená, že měl mít záchvat mezi 6.02 a 6.06?"

„Jo, asi tak." Pokrčil rameny. „Ale zřejmě ho neměl."

„Může to nějakou dobu trvat, než se záchvat projeví."

„Může," přikývl Gerhard. Nezdálo se, že by byl o tom přesvědčen. Obrátila se k oknu. Slunce už vyšlo a svítilo bledým načervenalým světlem. Proč se východ slunce zdá vždycky bledší, méně zářivý než západ? Měly by být stejné.

Uslyšela za zády elektronické pípnutí. „Á jé," řekl Gerhard. Otočila se: „Co je?"

Ukázal na druhou stranu místnosti na malou skříňku s jakýmsi mechanismem na rohové polici. Skříňka byla připojena k telefonu. Svítilo na ní zelené světlo.

„Co to je?" opakovala.

„To je speciální linka," řekl jí. „Smyčka s instrukcemi pro toho, kdo vytočí číslo na jeho psí známce." Zvedla sluchátko. Zaslechla uměřený zvučný hlas „…tělo nesmí být spáleno ani jakkoliv poškozeno, dokud se neodstraní radioaktivní materiál. Opominutím vzniká riziko radioaktivního zamoření. Pro podrobnější informace…"

Obrátila se k Gerhardovi. „Jak se to vypíná?“ Stiskl tlačítko na skříňce. Záznam se zastavil. „Haló,“ řekla do telefonu.

Chvíli bylo ticho. Poté se ozval mužský hlas: „S kým hovořím?“

„Tady je doktorka Rossová.“

„Jste z Neuropsychiatrické výzkumné skupiny?“

„Ano, jsem.“

„Vezměte si papír a tužku. Rád bych, kdybyste si zapsala jednu adresu. Jsem kapitán Anders od losangeleské policie.“

Mávla na Gerharda, aby jí podal něco na psaní.

„O co jde, pane kapitáne?“

„Mám tu jednu vraždu,“ řekl Anders. „A chtěli bychom někomu od vás dát pár otázek.“

7

Tři hlídkovací policejní vozy stály před činžovním domem za Sunsetem. Vzdor časnému ránu a chladnu blikající červená světla už přilákala zástup lidí. Doktorka Rossová zaparkovala vůz až na konci ulice a pěšky se vrátila.

Na chodbě ji zastavil mladý policista.

„Bydlíte tu?“

„Jsem doktorka Rossová. Zavolal mě kapitán Anders.“

Kývl směrem k výtahu. „Třetí patro vlevo,“ řekl a ustoupil. Lidé ji zvědavě pozorovali, jak přechází chodbu a čeká na výtah. Stáli venku, nakukovali dovnitř jeden přes druhého a potichu si šeptali. Zajímalo ji, co si o ní myslí. Blikající světla z hlídkových vozů zalévala chodbu přerušovanou rudou září. Pak přijel výtah a dveře se zavřely.

Vnitřek výtahu byl nevábný: obložení z plastikových desek, které měly vypadat jako dřevo, a ušoupaný zelený kobereček s razítky od nesčetných pejsků. Nemohla se dočkat, až se konečně dokodrcá do třetího patra. Věděla, co je to za domy: samé prostitutky, teploušové, narkomani a nocležníci na pár dní. Byty se tu obyčejně najímaly jen nakrátko, měsíc od měsíce. Taková to byla končina.

Vystoupila z výtahu ve třetím poschodí a vydala se za hloučkem policistů před jedním bytem. Další policista jí zastoupil cestu.

Opakovala znovu že přišla za kapitánem Andersem, a tak ji pustil dál s připomínkou, aby se ničeho nedotýkala.

Byl to byt jen s ložnicí, v pseudošpanělském slohu. Alespoň si to myslela. Vevnitř se tísnilo dvacet mužů, kteří snímali otisky, fotografovali, proměřovali a sbírali doličné předměty, jeden přes druhého. Nedokázala si představit, jak to tu asi vypadalo, než sem vtrhla policie.

Přišel k ní kapitán Anders. Byl mladý, něco přes třicet, v konzervativním tmavém obleku. Vlasy mu přesahovaly přes límec a na nose měl brýle s obroučkami z rohoviny. Vypadal skoro jako nějaký profesor, to rozhodně neočekávala. Je zvláštní, jaké si člověk vytváří předsudky. Promluvil měkce: „Jste doktorka Rossová?“

„Ano.“

„Jsem kapitán Anders.“ Potřásl jí rukou rychle a pevným stiskem. „Děkuji vám, že jste přišla. Tělo je v ložnici. Je tam také úřední ohledavač.“

Vedl ji do ložnice. Mrtvá byla dívka asi dvacetiletá, ležela nahá napříč postele. Měla ránu na hlavě a po těle četné bodné rány. Postel byla notně zakrvácená a celý pokoj byl prosycen nasládlým pachem krve.

V pokoji bylo všechno páté přes deváté — židle u toaletky byla převrhnutá, kosmetika a pleťové vodičky rozlité po koberci, lampička z nočního stolku rozbitá. Bylo tu v pilné práci šest mužů, jeden z nich byl úřední lékař. Sepisoval zprávu o úmrtí.

„Tohle je doktorka Rossová,“ řekl Anders. „O všem ji informujte.“

Lékař se otočil k tělu. „Brutální styl, jak sama vidíte. Silný úder na levou spánkovou krajinu, který měl za následek vpáčení lebeční kosti a okamžité bezvědomí. Nástrojem byla tamhleta lampa. Ulpěla na ní krev její skupiny a vlasy.“

Doktorka Rossová se podívala na lampu a pak se vrátila pohledem k tělu.

„A bodné rány?“

„Ty jsou pozdější, skoro určitě byly způsobeny až po smrti. Oběť byla usmrcena tou ranou do hlavy.“

Doktorka Rossová prohlížela hlavu. Byla zborcená na jedné straně jak vypuštěný fotbalový míč, kdysi konvenčně hezká tvářička byla zle pošramocená.

„Všimněte si, že se nedolíčila. Představujeme si to asi tak, že seděla tamhle u toaletky a upravovala se. Úder přišel seshora a ze strany; překotil ji i s židlí a rozlil pleťové vodičky a ty ostatní nesmysly. Pak ji pachatel zvedl ze židle —“ lékař natáhl paže a oddychoval, jak napodoboval zvedání neviditelného těla — „a uložil ji na postel.“

„Někdo hodně silný?“

„Určitě muž.“

„Jak to můžete vědět?“

„Chloupky ze stydké krajiny v odpadu sprchy. Našli jsme dva. Jeden je totožný s jejím a druhý je mužský. Jak víte, mužské jsou víc stočené a na průřezu méně eliptické než ženské.“

„Ne,“ řekla doktorka Rossová, „to jsem nevěděla.“

„Mohu vám na to dát literární odkaz, jestli chcete,“ řekl lékař. „Je také jisté, že pachatel s ní měl těsně před vraždou pohlavní styk. Máme krevní skupinu spermatu, je to A0. Ten člověk se zřejmě po pohlavním styku osprchoval, a pak vyšel z koupelny a zabil ji.“

Doktorka Rossová přikývla.

„Udeřil ji do hlavy, pak ji zvedl a uložil na postel. To ještě příliš nekrvácela. Na toaletce a na koberečku není totiž krev. Pak ale vrah bere nějaký nástroj a bodá ji několikrát do břicha. Všimněte si, že nejhlubší rány vrah zasadil oběti do podbřišku, což asi je nějak sexuálně podbarveno. To je však jen náš dohad.“

Doktorka Rossová přikývla, nic na to však neřekla. Pro ni tenhle člověk bažil po senzaci, nehodlala mu říci víc, než bylo nutné. Přikročila k oběti, aby si prohlédla bodné rány. Všechny byly malé, vypadaly jako docela drobné vpichy lemované roztrženou kůží.“

„Našli jste zbraň?“

„Ne,“ řekl lékař.

„Co si myslíte, že to bylo?“

„Nevím jistě. Nic příliš ostrého, ale rozhodně něco silného — aby takový relativně tupý předmět pronikl do těla, na to je třeba pořádné síly.“

„Další argument, že to byl muž,“ řekl kapitán Anders.

„Ano. Řekl bych, že to byl kovový předmět, něco jako tupý nůž na dopisy, kovové pravítko nebo šroubovák.. Něco na ten způsob. Ale velmi zajímavé,“ pokračoval lékař, „je tady tohle.“ Ukázal na levou

paži zavražděné dívky, nataženou na posteli a silně zohyzděnou bodnými ranami: „Vidíte, pobodal jí břicho a pak ji bodal do paže, přičemž postupoval podle jakéhosi pořadí. Všimněte si: skončil na paži, ale bodá dál. Vidíte tady trhliny v prostěradle a v přikrývce. Táhnou se jako čára.“

Ukázal na rozházené cáry.

„Tedy,“ řekl lékař, „podle mne to je persevarace. Automatické opakování neúčelného jednání. Jako kdyby to byl nějaký stroj, který se nedá a nedá zastavit…“

„Správně,“ řekla doktorka Rossová.

„Předpokládáme,“ řekl lékař, „že jednal v jakémsi transu. Nejsme si však jisti, jestli bylo funkční či organické povahy, přirozeného původu či něčím navozené. Vzhledem k tomu, že ho to děvče nechalo v bytě samotného, musel do tohoto transu upadnout později.“

Doktorka Rossová si uvědomila, že lékař se vyloženě producíruje, a to ji rozčilovalo. To nebyla vhodná chvíle pro to, hrát si na Sherlocka Holmese.

Anders jí podal kovový štítek: „Našli jsme to při prohlídce okolí.“

Doktorka Rossová převracela přívěsek v ruce.

MÁM IMPLANTOVANÝ ATOMOVÝ STIMULÁTOR H. PŘÍMÝ NÁRAZ NEBO OHEŇ MŮŽE POŠKODIT POUZDRO S NÁSLEDNÝM ROZPTÝLENÍM ŠKODLIVÝCH LÁTEK DO OKOLÍ! V PŘÍPADĚ ZRANĚNÍ NEBO SMRTI VOLEJTE IHNED NPS/213/652-1134.

„Proto jsme vás volali,“ řekl Anders. Pozoroval ji starostlivě. „Propracovali jsme se až k vám,“ řekl „a teď je řada na vás.“

„Jmenuje se Harry Benson,“ řekla: „Čtyřiatřicetiletý, má psychomotorickou epilepsii.“

Lékař luskl prsty. „A hele.“

„Co je to — psychomotorická epilepsie?“ řekl Anders.

Vtom přišel z obývacího pokoje policejní úředník. „Přišli jsme už na ty otisky,“ oznámil. „Jsou zaznamenány ve všech databankách ministerstva obrany. Ten chlapík je od roku 1968 prověřen pro tajné informace. Jmenuje se Harry Benson a bydlí v Los Angeles.“

„Jaké tajné informace?“ zeptal se Anders.

„Pravděpodobně práce na počítačích,“ řekla doktorka Rossová.

„Ano, správně,“ řekl policista. „Poslední tři léta tajný výzkum v oboru počítačů.“

Anders si dělal poznámky.

„Mají jeho krevní skupinu?“

„Jo, je to A0.“

Doktorka Rossová se obrátila na lékaře. „Co víte o tom děvčeti?“

„Jmenuje se Doris Blankfurthová, umělecká jméno Angela Blacková. Dvacet šest let, v domě bydlí šest týdnů.“

„Čím byla?“

„Tanečnicí.“

Doktorka Rossová přikývla.

Anders se zeptal: „Má to nějaký zvláštní význam?“

„Je na ně zatížen.“

„Přitahují ho?“

„Přitahují i odpuzují zároveň,“ řekla. „Je to složité.“

Zvědavě se na ni podíval. Myslí si snad, ze si z něho dělá blázny?

„A má epilepsii?“

„Ano, psychomotorickou epilepsii.“

Anders si dělal poznámky. „Budu potřebovat určitá vysvětlení,“ řekl.

„Samozřejmě.“

„A popis, fotografie —“

„To všechno vám mohu dát.“

„— co nejdřív.“

Přikývla. Všechna její dřívější předsevzetí odporovat policii a nespolupracovat s ní byla tatam. Civěla na propadlou dívčinu lebku. Snažila se představit si tu náhlou ničivost, s jakou ji napadl.

Pohlédla na hodinky. „Teď je sedm třicet,“ řekla. „Pojedu zpátky do nemocnice, ale napřed se zastavím doma, abych se dala trochu do pořádku a převlékla se. Přijďte za mnou tam nebo do nemocnice.“

„Přijdu za vámi domů,“ řekl Anders. „Budu tu hotov tak asi za dvacet minut.“

„Tak dobrá,“ řekla a dala mu adresu.

8

Vychutnávala sprchu a horkou vodu, píchala ji do kůže jako ostré jehličky. Se zavřenýma očima vdechovala páru a na všechno zapomněla. Sprchovala se ráda, i když si byla vědoma, že je to typické spíš pro muže. Muži se sprchují, ženy se koupou. Jednou o tom mluvil doktor Ramos. Říkala si, že je to blbost. Typické vlastnosti jsou na to, aby je člověk neměl. Byla individualistka.

Jednou přišla na to, že se sprchy užívá k léčbě schizofreniků. Někdy se je podařilo zklidnit střídavými horkými a studenými střiky.

„Tak vy si myslíte, že jste schizofrenik?“ řekl jí doktor Ramos a upřímně, tuze se smál. To byla u něho vzácnost. Často se snažila rozesmát ho, většinou bezúspěšně.

Zastavila sprchu, vyšla ven a ovinula se ručníkem. Otřela páru ze zrcadla a prohlížela se v něm. „Vypadáš strašně,“ řekla si a přikývla. Její obraz v zrcadle také kývl hlavou. Připadalo jí, že má oči zapadlé únavou. Kdy měla dnes schůzku s doktorem Ramosem? Bylo to vůbec dneska?

A vůbec, co je dneska za den? Chvilku jí trvalo, než si vzpomněla, že je pátek. Nespala nejméně čtyřiadvacet hodin a měla všechny symptomy z dlouhého bdění, které si pamatovala ještě ze svých stáží. Pálení žáhy, tupá bolest v celém těle, mírná nekoordinovanost myšlení. Bylo to velice nepříjemné.

Věděla, co bude dál. Za pár hodin se jí začne s otevřenýma očima zdát o spaní. Bude si představovat postel a v ní sebe, jak leží na měkkých matracích. A bude prožívat ten slastný pocit, co doprovází usínání.

Doufala, že bude Benson zanedlouho dopaden. Zrcadlo se znovu zamžilo. Otevřela dveře, aby vpustila chladný vzduch, a znovu otřela zrcadlo rukou. Právě když si začala nanášet líčidlo, zazvonil zvonek u dveří.

Bude to asi Anders. Nechala otevřený vchod. „Je otevřeno,“ zvolala a začala se znovu upravovat. Když měla nalíčené jedno oko, chvilku si oddechla a přešla na druhé. „Jestli chcete kávu, tak si na ni postavte,“ zavolala opět.

Dokončila i druhé oko, přitáhla si pevněji ručník a vykoukla do haly. „Našel jste všechno?“ zeptala se.

V hale stál Harry Benson. „Dobré jitro, paní doktorko,“ řekl. Měl příjemný hlas. „Doufám, že nejdu nevhod.“

Byla příšerně vyděšená. Podal jí ruku, a aniž si to nějak uvědomovala, potřásla mu jí. Myslela jen na svůj strach. Proč se bojí? Zná tohohle člověka, byla s ním už několikrát sama a nikdy se nebála.

Částečně to bylo z překvapení, z šoku, že se s ním setkává tady. A ty neprofesionální okolnosti: uvědomovala si, že má na sobě jen ručník a je neobutá a nohy má mokré.

„Omluvte mě na chvilku,“ řekla, „vezmu si jen něco na sebe.“

Zdvořile se uklonil a vrátil se do obývacího pokoje. Zavřela se do ložnice a usedla na postel. Oddychovala těžce, jakoby po dlouhém běhu. Úzkost, řekla si, ale tím, že svůj stav pojmenovala, se nic nezlepšilo. Vzpomněla si přitom na pacienta, který na ni jednou zcela frustrován křičel: „Co je mi do toho, že říkáte, že jsem v depresi! Mně je strašně špatně!“

Zvedla se, šla do šatny a navlékla si nějaké šaty, ani nevěděla jaké. Pak se vrátila do koupelny zkontrolovat svůj zevnějšek. Zahnat ho někam do klece, napadlo ji. Teď na to není vhodná doba.

Zhluboka se nadýchla a vyšla se s ním bavit.

Stál uprostřed pokoje a vypadal zmateně, necítil se ve své kůži. Rázem viděla svůj pokoj jeho očima: moderní, sterilní, nepřátelský byt. Moderní nábytek, černá kůže a chrom, ostré hrany, moderní obrazy na zdech, moderní, blyštivé, strojové, účelné, naprosto nepřátelské prostředí.

„To bych byl do vás nikdy neřekl,“ pravil.

„Neohrožují nás stejné věci, Harry.“ Snažila se, aby měla jasný hlas.. „Chcete kávu?“

„Ne, děkuju.“

Byl v hezkých šatech, měl sako a kravatu, ale jeho černá paruka ji odpuzovala. A také oči. Unavené, chladné — oči člověka, který je blízek zhroucení z únavy. Připomnělo jí to krysy, které kolabují z přemíry příjemných stimulací. Leží na podlaze klece s roztaženýma noha a lapají po dechu a jsou tak slabé, že nemohou ani dolézt k páčce a zamáčknout ji, aby dostaly ještě jeden stimul.

„Jste tu sama?“ zeptal se.

„Ano, jsem.“

Na levé tváři pod okem měl malou modřinu. Pohlédla na jeho obvazy. Byly sotva patrné, jen úzký proužek mezi parukou a límečkem.

„Něco není v pořádku?“ zeptal se.

„Ne, to ne.“

„Vypadáte nervózně.“ Jeho hlas prozrazoval opravdovou starost. Vzpomněla si, že při pokusné stimulaci, těsně před propojením, byl jí sexuálně zaujat.

„Ne… nejsem nervózní.“ Usmála se.

„Moc hezky se umíte smát,“ řekl.

Prohlížela si jeho šaty a hledala krev. Ta dívka jí byla doslova zbrocena, Benson se zamazal krví určitě také, avšak měl šaty čisté. Asi se umyl, když se podruhé osprchoval. Po vraždě.

„Já si ale chci vzít trochu kávy,“ řekla. Odešla do kuchyně a trochu se jí ulevilo. V kuchyni se dýchalo lépe, tam nebyl. Dala konvici na vařič, pustila plyn a chvilku čekala. Musela se ovládnout. A musela dokonale zvládnout situaci.

Zvláštní jí připadalo to, že ačkoliv byla vyděšena, jak ho tak najednou uviděla ve svém bytě, nebyla vůbec překvapena tím, že za ní přišel. Pacienti s psychomotorickou epilepsií jsou štvanci, kteří se děsí svého násilnictví. Více než polovina z nich nakonec v absolutní beznaději spáchá sebevraždu; všichni jsou v tísni a hledají lékařskou pomoc.

Jenže proč se tedy nevrátil do nemocnice?

Znovu vešla do obývacího pokoje. Benson stál u prosklené stěny a díval se na město, které se táhlo všemi směry nejméně na čtyři míle daleko.

„Zlobíte se na mě?“

„Proč bych se měla zlobit?“

„Že jsem utekl.“

„Proč jste utekl, Harry?“ Jak s ním mluvila, cítila, že se jí navrací síla a sebeovládání. Tohohle člověka zvládne. Je to přece její zaměstnání. Byla už o samotě s lidmi daleko nebezpečnějšími, než je tenhle. Třeba za šestiměsíčního pobytu v Cameronské státní nemocnici, kde pracovala s psychopaty a mnohonásobnými vrahy — roztomilými, přitažlivými, chladnými muži.

„Proč? Proto.“ Usmál se a sedl si do křesla. Stočil se v něm do klubíčka, pak vstal a znovu usedl na pohovku. „Vy máte tak nepohodlný nábytek. Jak můžete bydlet v tak nepohodlném bytě?“

„Líbí se mi tu.“

„Ale je to nepohodlné.“ Civěl na ni, a v očích se mu vyzývavě zablesklo. Znova zatoužila, aby se tu byli nesetkali. Tohle prostředí pro něj bylo hrozivé a Benson reagoval na ohrožení útokem.

„Jak jste mě našel, Harry?“

„Překvapuje vás, že vím, kde bydlíte?“

„Trochu ano.“

„Byl jsem opatrný,“ řekl. „Než jsem šel do nemocnice, našel jsem si, kde bydlíte vy, Ellis i McPherson. Našel jsem si adresy všech.“

„Proč to?“

„Tak, kdyby něco.“

„Co jste si myslel, že se stane?“

Neodpověděl. Místo toho vstal, šel k oknům, díval se na město. „Tam venku mě hledají,“ řekl. „Že?“

„Ano.“

„Jenže mě nikdy nenajdou. Město je moc velké.“

Z kuchyně se ozval pískot konvice. Omluvila se a šla připravit kávu. Očima si vyhlížela na polici nějaký těžký předmět. Třeba by ho mohla udeřit do hlavy. Ellis by jí to nikdy neodpustil, ale —

„Tady na stěně máte obraz,“ volal za ní Benson. „Spoustu čísel. Kdo to dělal?“

„To jeden známý, jmenoval se Johns.“

„Proč maluje člověk čísla? Čísla se hodí pro stroje.“

Zamíchala kávu, přilila mléko, vrátila se a usedla „Harry…“

„Ne, já to myslím vážně. A podívejte se sem. Co to má znamenat?“ Klepal prsty na jiný obraz.

„Harry, pojďte si sednout.“

Chvíli na ni upřeně hleděl, pak se vrátil a sedl si na pohovku naproti ní. Bylo na něm vidět jisté napětí, ale o chvilku později se úlevně usmál. Na okamžik se mu rozšířily zornice. Další stimulace, uvědomila si.

Co si ksakru počne?

„Harry,“ řekla, „co se stalo?“

„Nevím,“ řekl, stále v dobré náladě.

„Utekl jste z nemocnice…“

„Ano, uprchl jsem z nemocnice a na sobě jsem měl bílý oblek. Všechno jsem to měl vypočítané. Angela mě vzala vozem.“

„A pak?“

„Pak jsme jeli ke mně domů. Byl jsem pěkně napnutý.“

„Proč jste byl napnutý?“

„No, mně je to jasné, jak to všechno dopadne.“

Nevěděla přesně, co má na mysli. „Jak to dopadne?“

„A když jsme ode mě pak odešli, šli jsme do bytu k ní, trochu jsme pili, pak jsme se milovali, a pak jsem jí řekl, jak to dopadne. Dostala strach. Chtěla zavolat do nemocnice a říct, kde jsem…“ Díval se upřeně do dálky a v té chvíli byl zcela zmatený. Nechtěla ho nutit, aby mluvil k věci. Měl tehdy záchvat a nebyl by si vzpomněl, že to děvče zabil. Jeho amnézie je úplná a nepředstíraná. Nechtěla ale, aby přestal mluvit. „Proč jste utekl z nemocnice?“

„Bylo to odpoledne,“ řekl a otočil se, aby na ni viděl. „To odpoledne jsem ležel v posteli, a najednou mi došlo, že o mě každý pečuje a pečuje, slouží mi jako nějakému stroji. Začal jsem se toho všeho bát.“

V jednom zasutém, odlehlém, rozvážném koutě mysli jí najednou blesklo, že se její podezření potvrzuje. Bensonova strojová paranoia je v podstatě motivována strachem ze závislosti, ze ztráty samostatnosti. Má do slova a do písmene pravdu, když říká, že má strach z neustálé péče o sebe. A lidé obyčejně nenávidí to, čeho se bojí.

Benson však byl závislý na ní. Jak bude reagovat na to?

„Vy jste mi všichni lhali,“ řekl náhle.

„Nikdo vám nelhal, Harry.“

Začínal mít zlost. „Ano, lhali jste mi, vy —“ Zmlkl, a znovu se usmál. Zorníce se mu rozšířily, další stimulace. Už se tomu blížili. Brzy nastane nové zhroucení.

„Chcete něco vědět? To je vůbec nejlepší pocit na světě,“ řekl.

„Jaký pocit?“

„To ťuknutí.“

„Tak vy to vnímáte takhle?“

„Vždycky když začnu mít tmu před očima — ťuk — a zas je mi náramně dobře,“ řekl Benson. „Nádherně teplo a dobře.“

„To jsou stimulace,“ řekla.

Odolala pokušení podívat se na hodinky. K čemu by to bylo. Anders řekl, že přijde do dvaceti minut, ale mohlo ho cokoliv zdržet. A i kdyby přišel, kdoví jak by si s Bensonem poradil. Nezvládnutelný psychomotorický epileptik, to je pěkná svízel. Anders by to asi vyřešil tím, že by Bensona zastřelil, nebo by se o to alespoň pokoušel. A to ona nechce.

„Víte ale ještě něco?“ řekl Benson, „to ťuknutí je fajn jenom někdy. Když je to silné, tak to bere dech.“

„A teď už to začíná být silné?“

„Ano,“ odpověděl. A zasmál se.

V tu chvíli, co se usmál, rázem si uvědomila svou bezmocnost. Vše, čemu se naučila o ovládání pacientů, všechno usměrňování myšlenek a sledování způsobu vyjadřování, to bylo teď k ničemu. Slovní manévry neúčinkují a nepomohly by jí o nic víc než třeba u pacienta se vzteklinou nebo s mozkovým nádorem. Bensonovy těžkosti jsou fyzikální povahy. Je v zajetí stroje, který ho nezadržitelně a bez přestání žene k záchvatu. Slovo nedokáže vypnout implantovaný počítač.

Může udělat jen jedno, dostat ho do nemocnice. Jenže jak? Pokusila se jít na to rozumově. „Chápete, k čemu u vás dochází, Harry? Stimulace vás příliš zatěžují a vyvolávají vám záchvaty.“

„Je to báječný pocit.“

„Sám jste ale říkal, že vždycky to tak pěkné není.“

„Ne, vždycky ne.“

„Tak nechcete, abychom to spravili?“

Chvíli mlčel. „Spravili?“

„Ano. Taková oprava. Změnit tak, abyste už nikdy neměl záchvaty.“ Musela opatrně volit slova.

„Vy si myslíte, že musím jít do opravy?“ Jeho slova jí připomněla Ellise: jeho oblíbená fráze.

„Harry, můžeme zařídit, aby vám bylo líp.“

„Mně je dobře, paní doktorko.“

„Ale Harry, když jste přišel k Angele —“

„O tom nic nevím.“

„Šel jste tam, když jste utekl z nemocnice.“

„Vůbec nic si nepamatuju. Paměťové pásky jsou všechny vymazány. Nic než šum. Můžete si to přehrát, jestli chcete, sama si to poslechnout.“ Otevřel ústa a zasyčel. „Vidíte? Jen šum.“

„Harry, vy nejste stroj,“ řekla mírně.

„Ještě ne.“

Zakručelo jí v žaludku. Bylo jí z toho napětí fyzicky špatně. Na chvíli ji upoutal ten zajímavý tělesný projev jejího emocionálního stavu, onen zasutý kout její mysli. Byla ráda, že se alespoň na malou chvíli může zabývat něčím jiným.

Ale také měla zlost, když pomyslela na Ellise a McPhersona, na všechny ty porady, kde úporně tvrdila, že implantace počítače zhorší Bensonův psychický stav. Nedbali toho.

Ti by tu teď měli být…

„Vy se ze mě snažíte udělat stroj,“ řekl. „Vy všichni. Já se ale s vámi poperu.“

„Harry.“

„Nechte mě domluvit.“ V obličeji se mu objevil strnulý výraz; v mžiku se změnil v úsměv.

Další stimulace. Teď už přicházejí jen pár minut po sobě. Kde vězí Anders? Kde je kdo? Má vyběhnout do haly a křičet? Má se pokusit zavolat do nemocnice? Nebo na policii?

„Je to tak fajn,“ řekl Benson a pořád se usmíval. „To je pocit, náramně fajnový pocit. Nic na světě není tak fajn. Mohl bych v tom pocitu zrovna plavat, pořád a pořád.“

„Harry, chtěla bych, abyste se hezky uklidnil.“

„Já jsem úplně klidný, jenže vy chcete něco jiného, že?“

„Co tedy chci?“

„Vy chcete, abych byl dobrý stroj. Chcete, abych poslouchal své pány, abych jednal podle instrukcí. To chcete, že jo?“

„Vy nejste stroj, Harry.“

„A taky nikdy nebudu.“ Přestal se usmívat. „Nikdy. Absolutně nikdy.“

Zhluboka se nadýchla. „Harry,“ řekla. „Chtěla bych, abyste se vrátil do nemocnice.“

„Ne.“

„Můžeme udělat všechno, aby vám bylo líp.“

„Ne.“

„Máme o vás starost.“

„Tak vy o mě máte starost.“ Drsně a nevraživě se zasmál. „Vy nemáte starost o mě. Máte starost jen o svůj experimentální preparát. Máte starost jen o svůj pokusný protokol. Staráte se jen o to, jak to půjde dál. Ale o mě se nestaráte.“

Byl už rozrušený a zlostný. „Ono to pak v lékařských časopisech nevypadá hezky, když se léta sleduje taková řada pacientů, a najednou jeden umře, protože se zblázní a policajti ho zabijou. To neudělá dobrý dojem.“

„Harry.“

„Já vím,“ řekl Benson. Napřáhl ruce. „Před hodinou jsem byl nemocen. A pak, když jsem se probudil, jsem viděl, že mám pod nehty krev. Krev. Vím to.“ Upřeně pozoroval ruce a sevřel dlaň, aby viděl na nehty. Pak si sáhl na obvazy. „Předpokládalo se, že se operace povede,“ řekl. „Ale nepovedla se.“

A pak se zničehonic rozplakal. V obličeji měl prázdný, neurčitý výraz, ale po tvářích mu kanuly slzy. „Nefunguje to,“ řekl. „Tomu nerozumím. Nefunguje to…“

A stejně tak zničehonic se usmál. Další stimulace. Tahle už přišla za necelou minutu po předcházející. Uvědomila si, že ke zvratu dojde za několik vteřin.

„Nechci nikomu ublížit,“ řekl a vlídně se usmíval.

Cítila s ním a bylo jí líto všeho, co se stalo. „Věřím vám to,“ řekla. „Vrátíme se do nemocnice.“

„Ne, ne…“

„Půjdu s vámi a budu u vás po celou dobu. Bude to v pořádku.

„Nehádejte se se mnou!“ Vyskočil se zaťatými pěstmi a upřeně se na ni díval. „Nebudu poslouchat.“ Umlkl, ale neusmál se.

Místo toho začal čenichat kolem sebe.

„Co je to tu cítit,“ řekl. „Ten smrad nemám rád. Co to je? Nemám ho rád, slyšíte, nenávidím ho!“

Přiblížil se k ní a čenichal. Natáhl k ní ruce.

„Harry…“

„Ten pocit je protivný,“ řekl.

Vstala z pohovky a šla pryč. Šel za ní stále s nataženýma rukama. „Nechci ten pocit, nechci ho,“ opakoval. Už nečenichal. Byl zcela v tranzu, a přibližoval se k ní.

„Harry…“

Jeho obličej byl bez výrazu jak nějaká setrvačná maska. Ruce stále nataženy k ní. Blížil se k ní téměř jako náměsíčný. Šel pomalu, takže před ním mohla couvat a udržovat si tak odstup. Pak náhle zvedl těžký skleněný popelník a mrštil jím po ní. Přikrčila se; zasáhl jedno z velkých oken a sklo se vysypalo.

Skočil na ni, obemkl ji pažemi a držel ji v drtivém medvědím objetí. Svíral ji neuvěřitelnou silou. „Harry,“ zasípala, „Harry.“ Pohlédla na jeho obličej, viděla, že je stále ještě bez výrazu.

Kopla ho kolenem do slabin.

Zaúpěl a pustil ji, ohnul se v pase a kašlal. Přiskočila k telefonu, zvedla sluchátko. Vytáčela číslo. Benson byl stále sehnutý a kašlal.

„Centrála.“

„Dejte mi policii.“

„Chcete policii z Beverly Hills nebo z Los Angeles?“

„To je jedno.“

„Tak kterou tedy —“

Odložila sluchátko. Benson se k ní znova blížil. Zaslechla slabý hlas telefonistky: „Haló, haló…“

Benson vytrhl telefon ze zdi a zahodil ho za sebe. Sebral stojací lampu a držel ji stojanem vzhůru. Doširoka s ní máchl. Sehnula se a přímo cítila závan vzduchu, jak nad ní zasvištěl těžký kovový stojan. Kdyby ji zasáhl, zabije ji. To poznání ji vyburcovalo k činnosti.

Odběhla do kuchyně. Benson pustil lampu a šel za ní. Převracela zásuvky, hledala nůž. Našla jen malý nožík na loupání ovoce. Kde k čertu má velké nože?

Benson už byl v kuchyni. Hodila po něm hrncem. Zasáhla ho do kolen. Nezastavil se.

Onen zasutý rozvážný kout její mysli stále ještě byl v činnosti a říkal jí, že vlastně dělá velkou chybu, že v kuchyni musí být něco, co by mohla použít. Jenže co, proboha?

Benson jí sevřel ruce kolem hrdla. Stisk byl strašlivý. Chytla ho v zápěstí a pokoušela se mu rozevřít ruce. Kopla nohou, ale uhnul a znovu ji přitiskl k pracovnímu stolu, že se nemohla hýbat.

Nemohla se pohnout, nemohla ani vydechnout. Před očima jí tančily skvrny. Plíce prahly po vzduchu. Šmátrala prsty po stole a snažila se najít něco, čím by ho mohla uhodit. Nenahmatala nic.

Kuchyně…

Zběsile šermovala rukama kolem sebe. Dotkla se držadla mycího stroje na nádobí, páčky sporáku, kuchyňských strojků.

Před očima měla zeleno. Modré skvrny se zvětšily. Líně kolem ní proplouvaly. Umře v kuchyni.

Kuchyně, kuchyně, nebezpečí kuchyně. Napadlo jí to jako bleskem, když užuž ztrácela vědomí.

Mikrovlny.

Nic už neviděla, svět byl celý šedý, ale stále ho ještě cítila. Prsty nahmataly kovový povrch sporáku, pak sklo dvířek, pak nahoru… nahoru k tlačítkům… otočila knoflíkem…

Benson zařval.

Tlak kolem hrdla povolil. Sesunula se na zem. Benson křičel, vydával úděsné bezmocné zvuky. Pomalu se jí navracelo vědomí, spatřila nad sebou Bensona, jak si rukama svírá hlavu. Křičel.

Vůbec si nevšiml, že doktorka leží na zemi a lapá po dechu. Kymácel se a kolébal, držel se za hlavu a vyl jako raněné zvíře. Vyběhl z kuchyně a stále křičel.

Pomalu a nezadržitelně upadla do bezvědomí.

9

Už jí naskočily podlitiny — dlouhé červené pruhy po obou stranách krku. Opatrně se jich dotkla a prohlížela si je v zrcadle.

„Kdy odešel?“ zeptal se Anders. Stál ve dveřích koupelny a pozoroval ji.

„Nevím. V tu chvíli jsem se zrovna poroučela.“

Nakoukl do obývacího pokoje: „Pěkná spoušť.“

„To si dovedu představit.“

„Proč vás napadl?“

„Měl záchvat.“

„Vy jste přece jeho lékařka.“

„To na věci nic nemění,“ odpověděla. „Když má záchvat, neovládá se. Ani trochu. V záchvatu by zabil vlastní dítě; To je známo, někteří to udělali.“

Anders se zatvářil neurčitě, bylo na něm patrné, jak ho namáhá, aby tohle pochopil. Pokud někdo neviděl psychomotorický záchvat, nikdy nepochopí tu nepříčetnou brutální surovost, která je s ním spojena. Je to zcela mimo jakoukoliv životní zkušenost. Nic tomu není podobné nebo analogické, s ničím to nelze srovnat.

„Hmm," řekl po chvíli Anders. „Ale nezabil vás."

Ani ne, řekla v duchu, stále si ohledávajíc podlitiny. Za pár hodin budou vypadat ještě hůř. Co s tím udělá? Líčidlo? Nemá žádné. Tak snad rolák?

„Ne," odpověděla, „nezabil mě. Ale mohl mě zabít."

„Co se stalo?"

„Zapnula jsem sporák."

Anders vypadal rozpačitě. „To je lék na epilepsii?"

„Sotva. Ale účinkovalo to na Bensonovu elektroniku. Mám mikrovlnný sporák. Mikrovlnné záření splaší každý stimulátor. U kardiostimulátorů to je velký problém. Nebezpečí v kuchyni. V poslední době se o tom napsala spousta článků."

„Aha," řekl Anders.

Odešel, aby si odbyl několik rozhovorů, než se doktorka Rossová obleče. Vybrala si černý svetr s vysokým límcem a šedou sukni, a prohlížela se v zrcadle. Podlitiny jsou schovány. Pak si uvědomila, co na sebe navěsila za barvy, černou a šedou. To se k ní moc nehodí. Je to příliš chmurné, příliš neživé a studené. Zauvažovala, jestli se nemá převléci, ale nakonec to neudělala.

Slyšela, že Anders telefonuje z obývacího pokoje.. Odešla do kuchyně dát si něco k pití — jen ne kávu; měla chuť na skotskou s ledem, a jak si ji nalévala, všimla si dlouhých škrábanců na dřevěném pracovním stole, které měly na svědomí její nehty. Tři si zlomila, a vůbec si toho nevšimla.

Vzala sklenici a šla si sednout do obývacího pokoje.

„Ano," říkal Anders do telefonu, „ano, rozumím. Ne… ani tušení. Pokoušíme se." Pak se nadlouho odmlčel.

Přikročila k rozbitému oknu a pohlédla dolů na město. Slunce už vyšlo, ozařovalo tmavohnědý pás vzduchu, který tkvěl nad domy. Tohle opravdu není místo, kde by se dalo žít, pomyslela si. Měla by se přestěhovat k moři, tam je lepší vzduch.

„Tak poslechněte,“ říkal zlostně Anders, „k ničemu nemuselo dojít, kdybyste byli udrželi ty povedené hlídače u jeho pokoje v nemocnici. Myslím, že byste si to měli uvědomit.“

Uslyšela klapnout telefon a otočila se.

„Ksakru,“ řekl. „Politika.“

„I u policie?“

„Hlavně u policie.“

„Něco nevyjde a hned se všichni starají, komu to přišít.“

„Chtějí to hodit na vás?“

„Zkoušejí, co snesu.“

Přikývla a představovala si, co se asi děje v nemocnici. Nejspíš totéž. Nemocnice nesmí přijít před veřejností o svou prestiž, šéfové se budou potit, ředitel se bude bát o dotace. Někdo v nemocnici to asi odnese. McPherson je příliš velký pán. Morris příliš malý. Bude to pravděpodobně Ellis — je docent. Když dostane vyhazov docent, vypadá to jako uvolnění z přechodné funkce, přílišná příkrost, nespokojenost, ambicióznost a tak. Je to mnohem lepší než propustit profesora, to totiž vrhá špatné světlo na rozhodnutí, jímž mu bylo místo předtím uděleno.

Takže to se vší pravděpodobností bude Ellis. Jestlipak si je toho vědom? Koupil si nedávno v Brentwoodu nový dům. Byl na něj velice pyšný, na příští týden pozval všechny z oddělení na první večírek. Dívala se upřeně z okna rozbitým sklem.

Anders řekl: „Poslechněte, co ale má epilepsie společného s kardiostimulátory?“

„Nic. Jenom to, že Benson má stimulátor mozku velmi podobný kardiostimulátoru.“

Anders rozevřel zápisník. „Kdybyste to prosím vás vzala hezky od začátku,“ řekl, „a pěkně pomalu.“

„Tak dobrá.“ Usedla ke skotské. „Napřed si ale musím zavolat.“ Anders svolil, usedl a čekal, až zavolá McPhersona. Pak vyprávěla policistovi všechno, co věděla, tak klidně, jak jen byla schopna.

10

McPherson zavěsil telefon a zadíval se oknem své pracovny na jitřní slunce. Už nebylo bledé a chladné, zářilo teplým ránem.

„To byla Rossová," řekl.

Morris v koutě přikývl. „A co?"

„Benson za ní přišel do bytu. Už je zas pryč."

Morris si povzdychl.

„Zdá se, že nemáme právě šťastný den," řekl McPherson. Pokyvoval hlavou a nespouštěl oči ze slunce. „Nevěřím na štěstěnu," řekl.

Obrátil se k Morrisovi: „Vy na ni věříte?"

Morris byl unaven, ani ho neposlouchal. „Co jestli?"

„Věříte na štěstěnu?"

„No jistě. Všichni chirurgové věří na štěstěnu."

„Já na štěstěnu nedám," opakoval McPherson. „A nikdy jsem nedal. Vždycky jsem věřil spíš na plánování." Ukázal na diagramy na stěně, pak se najednou zarazil a civěl na ně.

Dvoumetrové diagramy důmyslně sestavené z několika barev. Byla to bloková schémata s harmonogramem technického vývoje. Byl na ně velmi hrdý. Třeba v roce 1967 prověřoval postup ve třech oblastech — v koncepci diagnostiky, v chirurgické technice a v mikroelektronice — a došel k závěru, že úrovně potřebné k operaci psychomotorické epilepsie dosáhnou ve všech třech oblastech v červnu 1971. Jeho odhad byl překonán o několik měsíců, ale i tak byl dost přesný.

„To je přesnost," řekl.

„Co?" zeptal se Morris.

McPherson zavrtěl hlavou. „Vy jste unaven?"

„Ano."

„Myslím, že jsme všichni unaveni. Kde je Ellis?"

„Vaří kávu."

McPherson přikývl. Káva bude dobrá. Protřel si oči a ptal se sám sebe, kdy se asi tak bude moci vyspat. Teď ne — alespoň dokud nebude Benson zpátky. To však může trvat ještě několik hodin, možná i celý den.

Znovu se zadíval na diagramy. Všechno šlo tak pěkně, implantace elektrod čtyři měsíce v předstihu. Stimulace chování na počítači téměř devět měsíců — ale tady byly také problémy. Programy Jiří a Marta se chovaly nepředvídaně. A Forma Q? Starostlivě zakýval hlavou. Forma Q se asi teď nehne z místa, přestože to je jeho nejzamilovanější projekt. Forma Q je na diagramu zařazena na rok 1979 a její aplikace na člověka na rok 1986. To mu bude sedmdesát pět — jestli se dožije té doby — ale o to se nestará. Je zaujat myšlenkou, pouze tou jednoduchou myšlenkou.

Forma Q je logickým vyústěním všeho, co Neuropsychiatrická chirurgie dělá. Původně se projektu říkalo Forma Quijote, to proto, že se zdál neuskutečnitelný. Avšak McPherson tušil, že se podaří, protože byla tak strašně zapotřebí. Šlo jednak o otázku rozměrů, jednak nákladů.

Moderní elektronický počítač — řekněme číslicový počítač IBM třetí generace — stojí několik miliónů dolarů. Spotřebuje nesmírné množství energie. Potřebuje velký prostor. Přesto však i ten největší počítač má počet obvodů jen jako mozek mravence. Pro srovnání lze říci, že počítač s kapacitou lidského mozku by zabral jeden velký mrakodrap. Spotřeboval by tolik energie jako půlmiliónové město.

Nikdo by se pochopitelně nepokoušel postavit takový počítač se současnou technikou. Musí se vyvinout nové metody, a McPherson nebyl na pochybách, jaké to musí být metody. Živé tkáně.

Teoreticky je to zcela jednoduché. Počítač je stejně jako mozek složen z funkčních jednotek — klopných obvodů určitého druhu. Tyto funkční jednotky se za poslední léta podstatně zmenšily. Budou se stále zmenšovat, tak jak se budou zdokonalovat integrované obvody a ostatní mikroelektronická technika. Snižují se postupně i nároky na potřebu energie. Nicméně jednotlivé jednotky nebudou nikdy tak malé, jako jsou nervové buňky — neurony. Miliarda nervových buněk se vejde do jednoho krychlového centimetru. Člověk nikdy nedokáže techniku zminiaturizovat tak, aby dosáhla takové úspory prostoru. Žádný člověk nemůže také vyrobit jednotku, jež by pracovala s tak malou spotřebou energie jako nervová buňka.

Postaví se tedy počítače z živých nervových buněk. Nervové buňky už lze v tkáňových kulturách pěstovat. Lze je uměle měnit. V

budoucnu je bude možno pěstovat tak, aby se vyvíjely podle určitých záměrů a řadily se za sebou zcela určitým způsobem.

Jakmile se podaří tohle, bude možno vyrobit počítač o dvou desetinách krychlového metru, který však bude obsahovat tisíce miliard nervových buněk, jeho spotřeba energie nebude nijak veliká, jeho tepelná produkce a odpadové produkty budou zvládnutelné. To by ovšem pak byly daleko nejinteligentnější celky na zeměkouli. Forma Q.

V celé zemi už se v několika laboratořích a státních výzkumných ústavech konají přípravné práce. Bylo dosaženo slušných výsledků.

Pro McPhersona však není takový superinteligentní počítač tou nejlákavější vyhlídkou. Ten je jen vedlejším produktem. Opravdu nejvíce ho zaujala myšlenka organické protézy lidského mozku.

Když už by byl totiž jednou vyvinut organický počítač — počítač sestrojený z živých buněk, který by získával energii z oxydované krve obohacované živinami — pak už by bylo možné transplantovat ho člověku. A takový člověk by pak měl dva mozky.

Co by to vlastně znamenalo? McPherson si to stěží uměl představit. Je tu samozřejmě nesmírné množství problémů. Otázky vzájemného spojení, umístění, teoretické problémy kompetice starého mozku a transplantátu. Do roku 1986 zbývá však pro jejich vyřešení spousta času. Vždyť se lidé ještě v roce 1950 smáli myšlence letu na Měsíc.

Forma Q. Dnes to je ještě vidina, s náležitou finanční podporou ji však lze uskutečnit. Byl o tom přesvědčen až do chvíle, kdy Benson utekl z nemocnice. Pak se všechno změnilo.

Ellis vstrčil hlavu do dveří pracovny. „Chce někdo kávu?“

„Ano,“ řekl McPherson. Pohlédl na Morrise.

„Ne,“ řekl Morris. Vstal ze židle. „Chtěl bych si přehrát některé pásky z pohovoru s Bensonem.“

„To je dobrý nápad,“ řekl McPherson, i když si to nemyslel.

Poznal, že Morris musí být stále zaměstnaný, musí něco dělat, cokoliv, jen aby nezahálel.

Morris odešel. Odešel i Ellis a McPherson zůstal sám se svými pestrými diagramy a se svými myšlenkami.

11

Doktorka Rossová skončila s Andersem až v poledne, k smrti utahaná. Whisky ji trochu uklidnila, ale prohloubila její únavu. Ke konci se už přeříkávala, ztrácela souvislosti, doplňovala, co řekla, protože dodatečně jí to připadalo nepřiléhavé. Nikdy v životě se necítila tak unavená, tak obluzená z vyčerpání.

Naproti tomu Anders byl čilý tak, až to přímo rozčilovalo.

Řekl: „Kde předpokládáte, že teď může Benson být? Kam by mohl nejspíš jít?“

Zavrtěla hlavou. „Těžko říct. Je teď po záchvatu — v poiktovém stavu tomu říkáme — a to se nedá nic předvídat.“

„Vy jste psychiatr,“ řekl Anders. „Jistě o něm mnoho víte. Existuje vůbec nějaký způsob, jak předvídat, co udělá?“

„Ne,“ řekla. Byla zoufale unavena. Proč to nechce pochopit? „Bensonův stav je abnormální. Je téměř psychotik, splašený, každou chvíli dostává stimulace, každou chvíli má záchvaty. Může udělat cokoliv.“

„Jestli je splašený…“ Anders poklesl hlasem. „Co asi tak by mohl udělat, když je splašený? Jak by se asi tak choval?“

„Podívejte se,“ řekla, „tohle je k ničemu. Tohleto hergot nikam nevede. Může udělat vůbec cokoliv.“

„Tak dobře,“ řekl Anders. Krátce na ni pohlédl a napil se kávy.

Proč už toho proboha nenechá? Je to směšné, nereálné, chtít vytipovat Bensonovy duševní pochody a pak ho sledovat. Kromě toho každý přece ví, jak by to dopadlo. Někdo Bensona vyslídí, zastřelí a tím to asi skončí. I Benson řekl —

Zarazila se a svraštila čelo. Co to Benson řekl? Něco o tom, jak to všechno skončí. Jak to ale přesně řekl? Snažila se rozpomenout, ale nešlo to. Byla příliš vystrašená, aby byla dávala pozor na jednotlivá slova.

„Tak tady vidíte, proč jsme bezmocní,“ řekl Anders, vstal a přešel k oknu. „V jiném městě by byla určitá šance, nikoliv však v Los Angeles. Ne ve městě s třinácti sty čtverečními kilometry. Je větší než New York, Chicago, San Francisco a Philadelphia dohromady. Víte to?“

„Ne,“ odpověděla a skoro ho neposlouchala.

„Je tu příliš mnoho úkrytů, příliš mnoho možností, jak utéci — velké množství letišť, mnoho silnic, loděnic, přístavů. Jestli je co k čemu, tak už je pryč; V Mexiku nebo v Kanadě.“

„To neudělá,“ řekla.

„A co tedy udělá?“

„Vrátí se do nemocnice.“

Chvíli bylo ticho. „Myslel jsem, že nedokážete předvídat jeho chování,“ řekl pak Anders.

„Je to jen můj pocit,“ odpověděla mu, „nic víc.“

+ + +

„Půjdeme raději do nemocnice,“ řekl.

Na Neuropsychiatrické chirurgii to vypadalo jako v operační místnosti generálního štábu. Do pondělka byly zakázány návštěvy; do čtvrtého poschodí směl jen zdravotní personál a policie. Z neznámého důvodu tam byli také lidé z vývojových laboratoří a pobíhali kolem s vystrašenými obličeji, zřejmě z obavy, že se kymácejí nejen dotace na výzkum, ale i jejich místa. Telefony ustavičně zvonily; volali reportéři; McPherson se zavřel v pracovně s úředníky nemocnice; Ellis nadával každému, kdo se přiblížil víc než na devět metrů; Morris někam odešel a nebyl k nalezení; Gerhard a Richards se snažili uvolnit několik telefonních linek, chtěli totiž sjet projekční program na jiném počítači, všechny linky však byly obsazeny.

Na oddělení byl zkrátka binec — popelníky přetékaly špačky, na zemi hromady zmuchlaných kalíšků od kávy, všude kolem zbytky nedojedeného jídla, saka a uniformy přehozené přes opěradla židlí. A do toho neustále zvonily telefony; jakmile někdo zavěsil, telefon začal okamžitě zas zvonit. Doktorka Rossová seděla s Andersem v jeho kanceláři, prohlížela Hlášení o násilném činu a kontrolovala Bensonův popis. Ten byl upraven pro vstup do počítače, ale bylo ho možno přečíst i tak: muž indoevropské rasy, černé vlasy, hnědé oči, 172 cm, 68 kg, 34 let. Zvláštní znamení: *322/3 paruka, 319/1 obvaz na krku*. Pravděpodobně ozbrojen: *4P/11 revolver*. Okolnosti: *23/60 nenormální chování (jiné) — perseverace*. Důvod zločinu: *23/86 podezření z šílenství.*

Doktorka Rossová si povzdychla. „Opravdu vám nezapadá do vašich kybernetických škatulek.“

„To nikdo,“ řekl Anders. „Jenom doufáme, že hlášení je dostatečně přesné, aby mohl být podle něho identifikován. Rozeslali jsme také jeho fotografii. Několik set snímků se už teď rozesílá po celém městě. To určitě pomůže.“

„Co bude dál?“ zeptala se doktorka Rossová.

„Budeme čekat,“ řekl. „Pokud vás nenapadne nějaký úkryt, kde by se schoval.“

Zavrtěla hlavou.

„Tak budeme čekat,“ řekl.

12

Prostorná bíle vykachlíčkovaná místnost s nízkým stropem byla ozářena ultrafialovým světlem. Vedle sebe v řadě stálo šest stolů z nerezavějící oceli a od každého vedl odpad do kanálku na konci místnosti. Pět stolů bylo prázdných; tělo Angely Blackové leželo na šestém. Nad ním byli skloněni dva pitvající policejní prosektoři a Morris.

Morris už viděl mnoho pitev, jenže ty, na něž chodil jako chirurg, byly jiné. Tady strávili patologové skoro půl hodiny ohledáváním těla a fotografováním, dříve než učinili první řez. Hodně pozornosti věnovali bodným ránám a tržným zhmožděninám.

Jeden z patologů mu vysvětlil: to znamená, že rány byly způsobeny tupým předmětem. Ten neprořízl kůži, ale napnul ji, až se roztrhla. Pak předmět pronikl do hloubky, ale roztržený vstup oproti dráze předmětu byl vždycky poněkud posunut. Upozornil také na to, že na několika místech bylo vtlačeno dovnitř také ochlupení — což je další důkaz toho, že šlo o tupý předmět.

„Jaký tupý předmět?“ zeptal se Morris.

Oba zavrtěli hlavou. „Zatím se nemáme čeho chytit. Musíme si prohlédnout penetraci.“

Penetrace znamená v tomto případě hloubku rány, do níž zbraň v těle pronikla. Určit penetraci bylo obtížné; kůže je pružná a má sklon stáhnout se opět do původního tvaru; tkáně ležící pod ní se mohly posunout před smrtí i po ní. Šlo to všechno pomalu. Morris byl unaven.

Oči ho bolely. Po chvíli opustil pitevnu a vešel do vedlejších dveří, do policejní laboratoře, kde na velkém stole byly rozloženy předměty z kabelky zavražděné dívky.

Tři muži je prohlíželi: jeden identifikoval předměty, druhý je zapisoval a třetí na ně věšel registrační čísla. Morris tiše pozoroval. Většinou šlo o běžné věci: rtěnka, líčidla, klíčky od vozu, peněženka, papírové kapesníčky, žvýkací guma, antikoncepční tabletky, adresář, kuličková propisovací tužka, líčidlo na oči, sponka. A dvě krabičky zápalek.

„Dvě krabičky zápalek," zazpíval jeden policista. „Obě s označením Hotel Letiště Marina."

Morris vzdychl. Dělali svou práci tak pomalu a trpělivě. Úplně jako ta zatracená pitva. Opravdu si myslí, že takhle k něčemu dojdou? Tahle otrocká rutina mu připadala nesnesitelná. Janet Rossová tomu říkala chirurgická nemoc, tomu nutkání učinit hned něco zásadního, té neschopnosti trpělivě čekat. Na jedné z prvních konferencí neuropsychiatrické chirurgie, kde probírali kandidáta na třetí stupeň — byla to žena, jmenovala se Worleyová — se Morris zasazoval, aby byla přijata jako kandidátka k operaci, přestože u ní byly ještě další komplikace. Doktorka Rossová se tomu smála: „Oslabené ovládání popudů," říkala. V takové chvíli by ji byl mohl s klidnou tváří zabít, a vražedné choutky ho nepřešly, ani když Ellis klidným hlasem klinika prohlásil, že souhlasí, že u paní Worleyové se opravdu nedá uvažovat o operaci. Morris se cítil velmi krutě zaskočen, i když McPherson řekl, že podle jeho názoru indikace k operaci má určité opodstatnění, že pacientka by měla asi být vedena jako „případný kandidát" a prozatím nepropuštěna.

Slabé ovládání popudů, pomyslil si. Ať jde do háje.

„Letiště Marina, jo?" řekl jeden policista. „To je tam, co bydlejí všechny letušky?"

„Nevím," odpověděl druhý policista.

Morris skoro neposlouchal. Protřel si oči a rozhodl se, že si ještě vezme kávu. Byl vzhůru už třicet šest hodin, a jak to vypadá o moc déle už to nevydrží.

Odešel a vydal se nahoru po schodech poohlédnout se po kávovaru. Musí tu být přece někde káva. I policisti pijí kávu; každý pije kávu. Náhle se prudce zastavil.

Něco o Letišti Marina věděl.

Tam byl Benson poprvé zatčen pro podezření, že ztloukl mechanika. Stalo se to v hotelovém baru. Morris si tím byl jist.

Pohlédl rychle na hodinky a vyšel na parkoviště. Když si pospíší, může se ještě vyhnout návalu aut k letišti.

+ + +

Když Morris odbočil z dálnice a jel po bulváru k letišti, zahřměl mu nad hlavou tryskový letoun a snášel se k přistávací dráze. Morris míjel bary, motely a kanceláře firem pronajímajících, automobily. V rádiu slyšel, jak hlasatel ševelí: „A na dálnici do San Diega jsou tři dopravní pruhy v severním směru blokovány po dopravní nehodě nákladního automobilu. Vypočtená optimální rychlost dvacet kilometrů za hodinu. Na dálnici do San Bernardina v levém pruhu uvázl jeden vůz jižně od odstavné plochy u Exeteru. Vypočtená optimální rychlost padesát kilometrů za hodinu…“

Morris znovu myslel na Bensona. Možná nás počítače opravdu přemohou. Vzpomněl si na jednoho směšného malého Angličana, který jim přednášel v nemocnici; operace, jak říkal, budou se brzy provádět tak, že chirurg bude na jiném kontinentu a bude užívat dálkově ovládané umělé ruce a povely budou přenášeny družicí. Tato myšlenka vypadala až bláznivě naivně, ale jeho kolegové chirurgové byli tou představou dotčeni.

„Na dálnici do Ventury západně od Haskellu doprava zpomalena srážkou dvou automobilů. Vypočtená rychlost třicet kilometrů za hodinu.“

Přistihl se, že pozorně poslouchá zprávy o situaci v dopravě. Čert vem počítače, tyhle zprávy jsou nejdůležitější pro každého, kdo bydlí v Los Angeles. Všichni si už zvykli zcela automaticky poslouchat každou dopravní zprávu, tak jako jinde lidé poslouchají zprávy o počasí.

Morris se do Kalifornie přistěhoval z Michiganu. Ještě několik týdnů poté se pořád ptal, jaké bude počasí odpoledne nebo zítra. Považoval tohle vyptávání pro přistěhovalce za zcela přirozené a za prostředek k nenásilnému navázání kontaktu. V odpověď se mu dostávalo udivených pohledů. Pak poznal, že se octl v končině, jakých

je na světě málo, v končině, kde počasí nikoho nezajímá — je totiž víceméně stálé a málokdy se o něm mluví.

Ale automobily? Ty jsou tu předmětem téměř povinného zájmu. Lidé se neustále zajímají, jaký má kdo vůz, jak je s ním spokojen, zda je spolehlivý a jaké s ním má trápení. Stejně tak jsou vítanými tématy konverzace řidičské příhody, špatná situace v dopravě, nedostatky, které kdo kde viděl, a dopravní nehody, které kdo zažil.

V Los Angeles všechno, co se týká automobilů, považuje se za vážnou záležitost, jež si zasluhuje tolik času a pozornosti, kolik jí jen člověk je schopen dát.

Jako konečný důkaz tohoto hloupnutí si připomněl, co kdysi prohlásil jeden astronom, kdyby se totiž Marťané dívali na Los Angeles, prý by si z toho vyvodili závěr, že automobily jsou v této oblasti převládající formou života. A v jistém smyslu by měli pravdu.

+ + +

Zaparkoval před hotelem Letiště Marina a vešel do haly. Budova byla stejně podivná jako její název, typicky kalifornská směsice všech možných stylů — tady konkrétně jakýsi japonský hostinec z plastikových hmot a neónových světel. Šel rovnou do baru; v pět hodin odpoledne byl temný a skoro prázdný. V rohu se dvě letušky vybavovaly nad sklenicemi, u baru seděli dva obchodníci; barman nepřítomně civěl do prázdna.

Morris se posadil u baru. Když k němu přišel barman, přistrčil mu přes pult Bensonovu fotografii. „Viděl jste někdy tohohle člověka?“

„Co to bude?“ zeptal se barman.

Morris poklepal prstem na fotografii.

„Tady je bar. Prodáváme nápoje.“

Morrise se zmocnil divný pocit. Takový pocit někdy míval, když začínal operovat; připadal si jako chirurg v biografu. Dosti divadelní pocit. A teď tu figuruje jako soukromý detektiv.

„Jmenuje se Benson. Jsem jeho lékař. Je těžce nemocen.“

„Co mu je?“

Morris si povzdychl. „Viděl jste ho někdy?“

„Jasně. Mockrát. Harry, že jo?“

„Správně. Harry Benson. Kdy jste ho viděl naposled?“

„Před hodinou.“ Muž pohodil hlavou. „Co je mu?“

„Padoucnice. Musíme ho najít. Víte, kam šel?“

„Padoucnice? To není maličkost.“ Barman sebral fotografii a zblízka si ji prohlížel pod světelnou reklamou za barovým pultem. „Je to von. Má ale černej přeliv.“

„Můžete mi říct, kam šel?“

„Mně se nezdál marod. Víte jistě —“

„Můžete mi říct, kam šel?“

Nastala dlouhé ticho. Barman se tvářil nevraživě, Morris okamžitě zalitoval, že nasadil takový tón.

„Ste houby, a ne doktor. A vymajzněte.“

„Potřebuju, abyste mi pomohl,“ řekl Morris. „Čas letí.“ Otevřel náprsní tašku, vytáhl všechny své osobní průkazy, šekové knížky, všechno, na čem bylo napsáno „MUDr“. Rozložil je po pultu.

Barman se na ně ani nepodíval.

„Taky ho hledá policie,“ řekl Morris.

„Já to věděl,“ řekl barman, „já jsem to věděl.“

„Já sem mohu přivést policii, a ta už mi pomůže, abych se od vás něco dověděl. Můžete být obžalován z napomáhání k vraždě.“ Morrisovi připadalo, že to zapůsobilo. Přinejmenším to vypadalo dramaticky.

Barman sebral jeden průkaz, prohlédl si jej a pak jej odložil. „Já nic nevím,“ řekl. „Někdy sem chodí, to je všechno, co můžu říct.“

„Kam šel dnes?“

„Nevím. Odešel s Joem.“

„Kdo je Joe?“

„Mechanik. Pracuje v poslední směně u United.“

„United Air lines?“

„Ano,“ řekl barman. „Helejte, co je s tím —“

Morris však už byl pryč.

+ + +

Z hotelové haly zavolal na Neuropsychiatrické oddělení a spojil se s kapitánem Andersem.

„Anders.“

„Haló, tady Morris. Jsem na letišti. Mám Bensonovou stopu. Před hodinou ho viděli v baru hotelu Letiště Marina. Odešel s mechanikem, který se jmenuje Joe a je zaměstnán u United. Pracuje ve večerní směně.“

Chvíli bylo ticho. Morris zaslechl škrábání tužky o papír.

„Rozumím,“ řekl Anders. „Ještě něco?“

„Ne.“

„Pošleme tam pár vozů. Myslíte, že šel do hangárů?“

„Pravděpodobně.“

„Pošleme tam pár vozů.“

„A co —“

Morris se zarazil a pohlédl na sluchátko. Bylo němé. Nadýchl se a uvažoval, co dál. Od téhle chvíle už to byla záležitost policie. Benson byl nebezpečný. Měl by ho přenechat policii.

Jak dlouho ovšem potrvá, než se sem policie dostane? Kde je nejbližší policejní stanice? V Inglewoodu? V Culver City? V dopravní špičce jim to i se sirénami může trvat dvacet minut až půl hodiny.

A to je moc dlouho. Benson se může za půl hodiny úplně vypařit. Zatím se mu tedy musí pověsit na paty. Najít ho a pověsit se mu na paty.

Nebude se do ničeho míchat. Zmizet ho však nenechá.

+ + +

Veliký nápis hlásal „UNITED AIR LINES — POUZE PRO ZAMĚSTNANCE“. Pod nápisem byla strážní budka. Morris zastavil a vyklonil se z vozu.

„Jsem doktor Morris. Hledám Joea.“

Morris byl připraven na delší vysvětlování. Hlídač se však očividně o nic nezajímal; „Joe přišel asi před deseti minutami. Šel do hangáru sedm.“

Morris viděl před sebou tři obrovské hangáry a za každým parkoviště. „Který má číslo sedm?“

„Ten nejvíc vlevo,“ řekl hlídač. „Nevím, proč tam šel, možná kvůli svýmu hostovi.“

„Jakému hostu?“

„Zapsal tady nějakýho hosta…“ Hlídač se podíval na tabuli. „Nějakej pan Benson. Vzal ho do sedmičky.“

„Co je v sedmičce?“

„Je tam DC—10 v generálce. Nic se tam neděje. Čekaj na novej motor. Má přijít příští tejden. Nejspíš mu to tam chtěl ukázat.“

„Děkuju vám,“ řekl Morris. Jel podle vrat k parkovišti a zastavil těsně vedle hangáru číslo sedm. Vystoupil z vozu a chvíli čekal. Vlastně ani neví, jestli Benson je v hangáru nebo ne. Měl by si to ověřit. Jinak bude před policií vypadat jako šašek. Kdyby dřepěl na parkovišti před hangárem, mohl by Benson zatím utéct.

Rozhodl se tedy, že se přesvědčí. Strach neměl. Byl mladý a tělesně zdatný. Uvědomoval si navíc, že Benson je nebezpečný. To ho vlastně chránilo už předem. Benson byl nejvíce nebezpečný těm, kteří nevěděli, jak vražedné je jeho onemocnění.

Rozhodl se, že rychle projde celý hangár, aby se ujistil, že tam Benson opravdu je. Hangár byl obrovský, ale zdálo se, že kromě mohutných vrat pro letadla nemá žádné dveře. Ta byla teď zavřena. Jak se dostane dovnitř?

Prohlížel si budovu zvenku, byla téměř celá z vlnitého plechu. Pak spatřil vzadu vlevo obyčejné dveře. Šel zpět k vozu a zajel k nim, zaparkoval a vešel do hangáru.

Byla tam tma jako v pytli. A hrobové ticho. Na okamžik se za dveřmi zastavil, protože zaslechl tiché zasténání. Šátral po stěně a hledal vypínač. Nahmatal jakousi kovovou skříňku a opatrně ji osahával. Bylo na ní několik mohutných spínačů.

Vytáhl je.

Jedno po druhém se rozzářila stropní světla vysoko u stropu. Uprostřed hangáru spatřil obrovité letadlo, zářící odraženým světlem stropních svítidel. Bylo zvláštní, jak vypadalo obrovské uvnitř hangáru. Vykročil k němu.

Uslyšel další sten.

Zprvu nebyl s to určit, odkud přichází. Nikdo nebyl široko daleko vidět. Podlaha byla holá. U křídla na druhé straně stál však žebřík. Prošel pod vysokými ocasními plochami směrem k žebříku. V hangáru pronikavě čpěl benzín a olej. Bylo tu teplo.

Další zasténáni.

Šel rychleji, jeho kroky se rozléhaly po hangáru. Jako by sténání vycházelo odněkud zevnitř. Jak se tam dostat? Divné pomyšlení: absolvoval už desítky cest letadlem. Vždycky se vcházelo po schůdcích dveřmi blízko pilotní kabiny. Ale tady, v tomhle hangáru… letadlo bylo tak nepříjemně obrovské, jak se dostat dovnitř?

Prošel kolem dvou tryskových motorů pod bližším křídlem. Byly to obrovské válce uvnitř s černými lopatkami turbín. Motory mu nikdy nepřipadaly tak velké. Asi si jich nikdy nevšiml.

A opět zasténání.

Došel k žebříku a škrábal se po něm vzhůru. Dva metry nad zemí se dostal ke křídlu, k stříbřitě zářivé ploše poseté bochánky nýtů. Nápis označoval místo pro našlápnutí. Byla na něm kapka krve. Pohlédl na druhý konec křídla a spatřil tam muže ležícího naznak, zbroceného krví. Morris se k němu přiblížil a viděl, že má obličej hrozně potlučen a paži zkroucenou dozadu v groteskně nepřirozeném úhlu.

Zaslechl za sebou šramot. Otočil se.

Pak v hangáru rázem zhasla všechna světla.

+ + +

Morris strnul. Zmocnil se ho pocit úplné dezorientace, jako by visel ve vzduchu, v širé neohraničené temnotě. Stál a nehýbal se. Zadržel dech. Vyčkával.

Raněný muž znovu zavzdychal. Nic jiného nebylo slyšet. Morris si klekl, aniž věděl, proč to dělá. Blíž ke kovovému povrchu křídla se cítil nějak bezpečnější. Neuvědomoval si strach, byl jen naprosto zmaten.

Pak zaslechl přidušený smích. Teď už strach dostal.

„Bensone?“

Žádná odpověď.

„Bensone, jste tu?“

Žádná odpověď. Jen kroky přibližující se po betonové podlaze. Pravidelné kroky s tlumenou ozvěnou.

„Harry, to jsem já, doktor Morris.“

Morris zamžikal očima, aby přivykl tmě. Nepomohlo to. Neviděl nic. Neviděl okraje křídla; neviděl obrysy podvozku. Neviděl zhola nic.

Kroky se blížily.

„Harry, chci vám pomoci.“ Hlas mu přeskakoval. To muselo Bensonovi prozradit, že se bojí. Rozhodl se, že už bude mlčet. Srdce mu bušilo, těžce oddychoval, lapal po dechu.

„Harry…“

Žádná odpověď. Kroky se však zastavily. Třeba toho už Benson nechá. Třeba dostal stimulaci. Třeba si to rozmyslel.

Nový zvuk: jako když zaskřípe kov. Zcela blízko.

A zase zaskřípění.

Leze po žebříku!

Morrise zaplavil studený pot. Pořád ještě nic neviděl, zhola nic. Byl už tak dezorientován, že si ani neuvědomoval, kde na křídle vlastně stojí. Je žebřík před ním, nebo za ním?

Další zaskřípání.

Snažil se rozeznat, odkud zvuk přichází. Odněkud zpředu. To znamená, že je obrácen ke kormidlu, k zadní hraně křídla. Stojí čelem k žebříku.

Opět zaskřípání.

Kolik to je příčlí? Asi dva metry, tak šest schodů. Za chvíli bude Benson stát na křídle. Čím by se tak ozbrojil? Morris prohledával kapsy. Šaty nasáklé potem se mu lepily na tělo. Na okamžik si uvědomil, jak je to všechno komické; Benson je přece jeho pacient, on jeho lékař. Benson přece poslechne hlas rozumu. Benson udělá všechno, co mu řekne.

Opět zaskřípání.

Bota! Rychle si zul botu a klel, že má gumovou podrážku. Lepší něco než nic. Pevně uchopil botu a zdvihl ji nad hlavu, připraven udeřit. V duchu viděl před sebou ubitého mechanika, jeho znetvořený, zakrvácený obličej. Rázem si uvědomil, že bude muset Bensona udeřit velmi prudce, veškerou silou.

Bude se ho muset pokusit zabít.

Už nic neskřípalo, ale slyšel oddychování. A pak nejprve z dálky a poté stále hlasitěji slyšel sirény. Policie je tu. Benson je také uslyší a nechá toho.

Další zaskřípání.

Benson lezl zpátky. Morris úlevou vydechl.

Pak slyšel zvláštní šramot a ucítil, že se pod ním křídlo slabě zachvělo. Benson nelezl dolů. Pořád lezl nahoru, a teď už stojí na křídle.

„Doktore Morrisi?“

Morris užuž chtěl odpovědět, ale včas se zarazil. Poznal, že ani Benson nic nevidí. Benson se musel orientovat podle hlasu. Morris mlčel.

„Doktore Morrisi, potřebuju, abyste mi pomohl.“

Sirény vyly stále hlasitěji. Morris si s úlevou pomyslil, že Benson bude chycen. Děsivý sen skončí.

„Prosím, pomozte mi, pane doktore.“

Třeba to myslí upřímně, pomyslil si Morris. Třeba to opravdu tak myslí. Jestli je to tak, pak mu jako lékař musí pomoci.

„Prosím!“

Morris se postavil. „Jsem tady, Harry,“ řekl. „Nic si z toho nedělejte a —“

Něco zasvištělo vzduchem. Ucítil, jak se to blíží, těsně předtím, než ho to zasáhlo. Pak ucítil mučivou bolest v ústech a v čelisti, něco ho srazilo naznak a kutálel se po křídle. Bolest byla strašná, horší, než kdy předtím pocítil.

Potom se propadl do tmy. Z křídla na podlahu to nebyl tak dlouhý pád. Zdálo se ale, že trvá dlouho. Zdálo se mu, že trvá věčnost.

13

Janet Rossová stála před operačním sálem na traumatologickém oddělení a dívala se dovnitř skleněným průhledem. Šest lidi tam stálo kolem Morrise a ošetřovalo ho. Neviděla toho mnoho. Viděla vlastně jen jeho nohy. Měl jen jednu botu; druhou měl vyzutou. Všude byla krev. Skoro všichni kolem byli od krve.

Anders, který stál vedle ní, řekl: „Ani vám nemusím říkat, co si o tom myslím.“

„Ne,“ odpověděla.

„Ten člověk je strašně nebezpečný. Morris měl počkat na policii.“

„Jenže policie ho nechytla,“ utrhla se zlostně. „Anders nic nechápe. Nechápe, že se může cítit zodpovědná za pacienta, že může chtít se o někoho starat.“

„Ani Morris ho nechytil,“ řekl Anders.

„A proč ho policie nechytla?“

„Benson už byl pryč,“ když vnikli do hangáru. Hangár má několik východů a všechny nemohli obsadit. Morrise našli dole a mechanika na křídle, oba pořádně zřízené.“

Dveře operačního sálu se otevřely. Vyšel Ellis, vypadal sešle, neoholen, ztrhaný.

„Jak mu je?“ zeptala se doktorka Rossová.

„Je to v pořádku,“ řekl Ellis. „Pár týdnů toho moc nenamluví, ale je v pořádku. Teď ho převezou na chirurgii zdrátovat mu čelist a vytrhnout všechny zuby.“ Obrátil se k Andersovi. „Ví se, čím to udělal?“

Anders přikývl. „Půlmetrovou olověnou trubkou.“

„Musel jí dostat rovnou na ústa,“ řekl Ellis. „Ještě štěstí, že nevdechl některý vyražený zub. Bronchy jsou na rentgenu úplně volné.“

Vzal Janet kolem ramen. „Dají ho do pořádku.“

„A co ten druhý?“

„Ten mechanik?“ Ellis pokýval hlavou. „Moc bych na něj nesázel. Má úplně roztříštěný nos a nosní kůstky až v mozku. Nosem mu uniká mozkomíšní mok. Ztratil moc krve, může nastat komplikace s encefalitidou.“

Anders se zeptal: „Jaké má podle vás šance?“

„Je v kritickém stavu.“

„Hm,“ řekl Anders a odešel.

Doktorka Rossová šla s Ellisem z traumatologie do kávového bufetu. Ellis měl pořád ruku kolem jejích ramen. „Je z toho pěkný blázinec,“ řekl.

„Opravdu bude v pořádku?“

„Zcela jistě.“

„Vypadal tak pěkně…“

Zatřásla se.

„Je vám zima?“

„Je,“ odpověděla, „jsem utahaná. Příšerně utahaná.“

+ + +

Pila s Ellisem kávu. Bylo 6.30, a bylo tam spousta personálu nemocnice. Ellis pomalu jedl, jeho každý pohyb prozrazoval únavu, „je to legrační,“ řekl.

„Co?“

„Dnes mě volali z Minnesoty. Potřebují obsadit místo profesora neurochirurgie. Ptali se mě, jestli nemám zájem.“

Nic na to neřekla.

„Není to legrační?“

„Ne,“ odpověděla.

„Řekl jsem jim, pokud mě tu nevyhodí, že nemám zájem o nic jiného,“ řekl Ellis.

„Myslíte, že by se to mohlo stát?“

„Vy ne?“ řekl. Rozhlédl se po místnosti i po bílých postavách přítomných ošetřovatelek a lékařů.

„V Minnesotě by se mi nelíbilo,“ řekl. „Je tam moc zima.“

„Tam je ale dobrá medicína.“

„To je. Dobrá medicína.“ Vzdychl. „Prima medicína.“ Bylo jí ho líto, ale rázem ten pocit zaplašila. Sám si to nadrobil, nedal na její rady. Za uplynulý den a noc si netroufala nikomu říci „Já jsem vám to říkala,“ zakázala si na to myslet. Nebylo to zapotřebí, a nepomohlo by to Bensonovi, na něhož myslela především.

Ale mnoho soucitu s tímhle statečným chirurgem neměla. Stateční chirurgové riskují životy jiných, ne však svoje. Chirurg riskuje nanejvýš dobrou pověst.

„Dobrá,“ řekl. „Půjdu raději na oddělení. Omrknu to, jak to pokračuje. Víte, co myslím.“

„Co?“

„Doufám, že ho zabijou,“ řekl Ellis. Vykročil k výtahům.

+ + +

Operace začala v 7.00. Přihlížela z galérie, jak přivážejí Morrise a jak ho operatéři rouškují. Bude operovat Bendixon a Curtiss; oba jsou výborní plastičtí chirurgové; dají ho dohromady, jak budou umět nejlépe.

Byl to však přece jen drsný pohled, když sňali z Morrisova obličeje polštářky gázy a obnažila se krvavá tkáň. Horní část obličeje byla v pořádku, jen trochu bledá. Dolní byla na kaši, jak maso u řezníka. Bylo nemožné v té červené změti najít ústa.

Ellis to už viděl na traumatologickém sále. Teď to zatřáslo s ní, i když se dívala z dálky. Dovedla si představit, jak to vypadá zblízka.

Počkala na zarouškování povrchu těla a hlavy. Chirurgové měli na sobě operační pláště, na rukou rukavice; stolky s nástroji byly na svých místech; sestry stály připraveny s tampóny. Celý rituál přípravy na operaci probíhal hladce a přesně. Je to báječný rituál, pomyslela si — tak strohý a dokonalý, že by nikdy nikdo nepoznal — a ani těmhle chirurgům to nepřijde — že operují svého kolegu. Rituál, zaběhnutý postup působí na chirurga jako znecitlivění, stejně jako na pacienta znecitlivění v narkóze.

Ještě chvilku postála a pak odešla.

14

Před budovou Neuropsychiatrické chirurgie spatřila Ellise obklopeného hejnem reportérů. Odpovídal na jejich otázky v náladě ne právě veselé. Zaslechla několikrát slova „ovládání psychiky“.

Trochu se zastyděla, proběhla kolem k vedlejšímu vchodu a vyjela výtahem do čtvrtého poschodí. Ovládání psychiky, pomyslela si. Přílohy nedělních novin budou plné ovládání psychiky. A pak se vyhrne denní tisk, přinese povýšené úvodníky, a nato se objeví ještě povýšenější redakční články v odborném tisku, zabývající se otázkou rizika nekontrolovaného a nezodpovědného výzkumu. Měla jasnou představu, že to tak dopadne.

Ovládání psychiky, panebože.

Ve skutečnosti je psychika ovládána u každého člověka, a nikomu to nevadí. Nejúčinněji řídí psychiku člověka rodiče, a nadělají také nejvíc škody. Teoretici obvykle zapomínají, že se nikdo nerodí s předsudky, neurorický nebo odstrčený; tyto vlastnosti musel někdo navodit. Rodiče pochopitelně nepoškozují své děti úmyslně. Pouze jim vštěpují postoje, jež pokládají pro své děti za důležité a potřebné.

Novorozenci jsou malé počítače, které čekají, až budou naprogramovány. Naučí se všemu, co je kdo naučí, od nesprávné gramatiky až po špatné návyky, jako počítače ani ony nerozlišují; nemají možnost diferencovat mezi dobrými a špatnými myšlenkami. Analogie je zcela přiléhavé: mnoho lidí poukazuje na to, jak jsou počítače dětinské, jak berou všechno doslova. Kdyby například někdo dal počítači příkaz „Obuj si boty a ponožky“, počítač by dozajista odpověděl, že ponožky se na boty nevejdou:

Veškeré důležité programování je skončeno, když je dětem sedm. Postoje rasové, sexuální, etické, náboženské a národnostní. Kompas je nařízen a děti jsou vypuštěny na své předurčené dráhy.

Ovládání psychiky.

A co věci tak prosté jako společenské zvyklosti? Co podávání rukou při vzájemném setkání? Co zvyklost nestát ve výtahu k lidem zády? Předjíždění vlevo? Servírování vinných sklenek nalevo od talíře? Stovky drobných návyků, které lidé potřebují k stereotypu společenského styku — odstraňte jeden jediný, a vyvoláte u lidí nesnesitelnou úzkost.

Lidé potřebují zvládat svou psychiku. Jsou rádi, že to jde. Jinak by byli ztraceni.

Jestliže však jedna skupina lidí dostane za úkol vyřešit dnes největší soudobý problém — nezvladatelné násilí —, pak se rázem ze všech stran ozvou výkřiky: Ovlivňování psychiky člověka, ovlivňování psychiky člověka!

Co je lepší? Ovlivňovat nebo neovlivňovat?

Vystoupila ve čtvrtém poschodí, proběhla kolem několika policistů v hale a vešla do své pracovny.

Byl tam Anders a právě zavěšoval telefon. Mračil se.

„Tak už jedna věc zabrala,“ řekl.

„Ale?“ Její rozčilení roztálo v nárazu nedočkavosti.

„Ano,“ řekl Anders, „ale nejsem z toho moudrý.“

„Co se stalo?“

„Bensonův popis a jeho snímky už obíhají po městě, a někdo ho poznal.“

„Kdo?“

„Jeden úředník ve stavebním a plánovacím odboru na magistrátu. Říkal, že tam Benson před deseti dny byl. Stavební a plánovací odbor

archivuje všechny specifikace veřejných budov a zařízení vybudovaných na katastru města a eviduje projektovou dokumentaci určitých budov.“

Doktorka Rossová přikývla.

„Benson tam byl kontrolovat nějaké maličkosti na jedné budově. Chtěl si prohlédnout plány elektrické instalace. Řekl jim, že je elektroinženýr, a nějak se mu povedlo prokázat se.“

Doktorka Rossová řekla: „Děvčata u něho v domě říkala, že se vrátil pro nějaké plány.“

„Tak to je zřejmě měl z toho stavebního odboru.“

„Jaké to jsou plány?“

„Plány Fakultní nemocnice,“ odpověděl Anders. „Má kompletní plány veškeré elektrické instalace v nemocnici. Tak co vy na to?“

Vytřeštili na sebe oči.

+ + +

Kolem osmé hodiny už skoro spala vstoje. Bolelo ji silně za krkem a také hlava. Usoudila, že už nemá na vybranou — buď se trochu vyspí, nebo se složí. „Jsem tady na patře, kdybyste mě potřebovali,“ řekla Andersovi a odešla. Dala se chodbou, kolem několika policistů v uniformě. Už je nevnímala, připadalo jí, že jsou policisté na chodbách odnepaměti.

Nahlédla do McPhersonovy pracovny. Seděl za stolem, hlavu skloněnou k rameni a spal. Oddychoval těžce a nepravidelně. Vypadalo to, že má asi děsivé sny. Tiše zavřela dveře.

Kolem přešel zřízenec s přeplněnými popelníky a prázdnými papírovými šálky na kávu. Byl to divný pohled na zřízence, který dělá uklízečku. Vyvolalo jí to v mysli cosi neobvyklého, jakousi otázku, kterou nedovedla formulovat.

Hlodala jí v mysli, ale nakonec toho usilovného přemýšlení zanechala. Byla unavená; nebyla schopna jasně myslet. Nahlédla do jedné vyšetřovny, a když viděla, že je tam prázdno, vešla dovnitř, zavřela dveře a ulehla na vyšetřovací lůžko.

Téměř ihned usnula.

15

Ellis se na sebe díval v dopoledních televizních zprávách. Zčásti ho k tomu vedla ješitnost, zčásti morbidní zvědavost. Byl tu také Gerhard, Richards a policista Anders.

Na obrazovce Ellis do kamery poněkud šilhal, když odpovídal na otázky reportérů. Před obličejem měl snop mikrofonů, působil však klidným dojmem. To ho těšilo. Své odpovědi pokládal za rozumné.

Reportéři se ho dotazovali na operaci a on jim ji vysvětloval stručně a výstižně. Pak se jeden zeptal: „Proč se operace prováděla?“

„Pacient,“ odpovídal Ellis, „trpí opakovanými záchvaty násilného chování. Má organické postižení mozku — jeho mozek je poškozen. Snažíme se to spravit. Snažíme se jeho násilnému chování předejít.“

S tím nemůže nikdo polemizovat, říkal si. McPherson by byl potěšen odpovědí tak zdvořilou.

„Je porucha mozku často spojena s násilným jednáním?“

„Nevím, jak často,“ řekl Ellis. „Nevíme dokonce ani, jak často se poškození mozku vyskytuje. Avšak podle dosti pravděpodobného odhadu má deset miliónů Američanů zřetelné poškození mozku a pět miliónů poškození méně zřejmá.“

„Patnáct miliónů?“ řekl jeden reportér. „To je každý třináctý člověk.“

Hezky rychle, řekl si Ellis. Později si spočítal, že je to každý čtrnáctý.

„Asi tak to je,“ odpovídal na obrazovce. „Jen dva a půl miliónů lidí trpí parkinsonismem. Dva milióny lidí trpí různými křečovými stavy včetně epilepsie. Šest miliónů lidí je duševně zaostalých. Asi dva a půl miliónu má hyperkinetické poruchy.“

„A všichni tito lidé jsou agresivní?“

„Ne, to samozřejmě ne. Avšak když tyto agresivní jednotlivce prohlížíme, zjišťujeme, že neobvykle vysoké procento jich má poškozený mozek. Organické poškození mozku. To značně modifikuje různé teorie o chudobě, diskriminaci, sociální nespravedlnosti a dezorganizaci společnosti. Tyto faktory samozřejmě vedou k násilí. Ale organická poškození mozku jsou také důležitý faktor. A organické poškození nelze vyléčit sociálními prostředky.“

Na chvíli přestali reportéři klást otázky. Ellis si tuto přestávku připomněl a vzpomněl si, že na ni byl pyšný. Vyhrává, je pánem situace.

„Když říkáte násilí —“

„Myslím tím,“ pokračoval Ellis, „záchvaty nevyprovokovaného násilí jediného individua. Dnes je násilí největším problémem. A v této zemi je problémem nesmírně závažným. V roce 1969 bylo zabito nebo přepadeno více Američanů, než bylo zabito a raněno za celou válku ve Vietnamu. Konkrétně —“

Reportéři zpozorněli.

„— měli jsme 14 000 vražd, 36 500 znásilnění a 306 500 přepadení. To je dohromady třetina miliónu případů násilí. Tato čísla nezahrnují úmrtí při automobilových nehodách, a přitom se k násilí často používá automobil. Měli jsme 56 000 usmrcených a tři milióny zraněných…“

„Vy jste byl vždycky dobrej na čísla,“ zamručel Gerhard s očima upřenýma na obrazovku.

„Působí to, co?“ řekl Ellis.

„Nojo, jako blesk,“ vzdychl Gerhard. „Máte ale takovej šilhavej, nevěrohodnej pohled.“

„Tak přece vypadám normálně.“

Gerhard se zasmál.

Na obrazovce se právě jeden reportér dotazoval: „Vy se domníváte, že se v těchto číslech vyjevují organická onemocnění mozku?“

„Z velké části ano,“ odpovídal Ellis. „Z velké části. Jedním z ukazatelů organického onemocnění mozku u člověka jsou opakované násilné činy. Několik případů je proslulých. Charles Whitman, který zabil, sedmnáct lidí v Texasu, měl zhoubný nádor a řekl svému psychiatrovi už několik týdnů předtím, že má chuť vylézt na nějakou věž a střílet po lidech. Richard Speck, než zavraždil osm ošetřovatelek, měl už za sebou několik činů surového násilí. Lee Harvey Oswald má na svém kontě opakovaná napadení různých osob, včetně své ženy, při nejrůznějších příležitostech. To jsou případy značně proslulé. Ona třetina miliónu případů každý rok však tak slavná není. Pokoušíme se napravovat násilné chování chirurgickým zákrokem. Myslím, že to není

nic bezvýznamného. Pokládám to za ušlechtilý a významný cíl našeho snažení.“

„Není to však zasahování do psychiky, ovládání psychiky?“

Ellis řekl: „Co, je podle vás povinná výuka na střední škole?“

„Výuka,“ řekl reportér. —

Tím interview skončil. Ellis rozzlobeně vstal. „Vypadám teď jako blázen,“ řekl.

„Ne, nevypadáte,“ řekl policista Anders.

SOBOTA 13. BŘEZNA 1971

TERMINACE

1

Někdo ji tloukl a zasypával divoce brutálními, drtivými údery. Odkulila se stranou a naříkala.

„No tak,“ mluvil na ni Gerhard a třásl s ní. „Probuď se, Janet.“

Otevřela oči. V místnosti byla tma. Někdo se nad ní nakláněl. „Tak se probuď.“

Zívla. Pohyb vyvolal vlnu bolesti, která jí proběhla po celém krku. „Co je?“

„Máš telefon. Je to Benson.“

Vymrštilo ji to rychleji, než si kdy myslela, že je schopna. Gerhard jí pomohl posadit se; potřásla hlavou ze strany na stranu, jako by si v ní chtěla udělat pořádek. Krk byl jediný sloupec bolesti, tělo měla ztuhlé a bolestivé, ale nedbala toho.

„Kde?“

„V Telekompu.“

Vyšla do chodby a zamžourala v jasném osvětlení. Policisté tam pořád ještě byli, ale už notně unavení; měli opuchlé oči a ochablé čelisti. Šla za Gerhardem do Telekompu.

Richards držel sluchátko, řekl hned: „Už je tu.“

Vzala sluchátko do ruky. „Haló, Harry?“

Na druhé straně místnosti poslouchal Anders u druhého aparátu.

„Není mi dobře,“ řekl Benson. „Chtěl bych, aby se to zastavilo, paní doktorko.“

„Co se děje, Harry?“ Poznala v jeho hlase únavu, mluvil pomalu a trochu jako dítě.

„Všechno je na nic. Jsem unavený.“

„Můžeme vám pomoci, Harry.“

„Jsem unavený z těch pocitů,“ říkal Benson. „Jen to. Zkrátka unavený. Chci se toho zbavit.“

„Musíte přijít k nám, Harry, pomůžeme vám.“

„Nevěřím tomu.“

„Musíte nám věřit, Harry.“

Nastala dlouhá odmlka. Anders pohlédl na doktorku Rossovou. Pokrčila rameny. „Harry?“ řekla naléhavě.

„Vůbec jste mi to neměli dělat,“ řekl Benson.

Anders se podíval na hodinky.

„Co dělat?“

„Tu operací.“

„Můžeme to spravit.“

„Chtěl jsem si to spravit sám,“ řekl. Jeho hlas byl dětinský a skoro nevraživý. „Chtěl jsem si vytáhnout ty dráty.“

Doktorka Rossová se zachmuřila. „Udělal jste to?“

„Ne. Zkusil jsem si sundat obvazy, ale moc to bolelo. Nemám rád, když to bolí.“

Byl opravdu jak dítě. Ráda by byla věděla, jestli nastupující regrese je specifická, nebo jestli je výsledkem strachu a únavy.

„To jsem ráda, že jste si je nevytáhl —“

„Ale něco musím udělat,“ řekl Benson. „Musím se toho pocitu zbavit. Spravím ten počítač.“

„Harry, to vy nemůžete. Musíme to udělat tady u nás.“

„Ne, já to spravím.“

„Harry,“ říkala tiše, konejšivě, téměř mateřsky. „Harry, prosím vás, důvěřujte nám.“

Žádná odpověď. Jen oddychování na druhé straně aparátu. Rozhlédla se po místnosti po obličejích všech, kdo tam byli, napjatých očekáváním.

„Harry, prosím vás, důvěřujte nám. Nic víc není zapotřebí. Všechno pak bude v pořádku.“

„Hledá mě policie.“

„Tady žádná policie není,“ řekla. „Všichni jsou pryč. Můžete sem přijít. Všechno bude v pořádku.“

„Doteďka jste mi lhali,“ řekl. Jeho hlas byl opět nevrlý.

„Ale ne, Harry. To všechno byl omyl. Když sem teď přijdete, bude všechno v pořádku.“

Velmi dlouho mlčel a pak se ozval vzdech. „Mrzí mě to,“ řekl Benson. „Vím, jak to skončí. Musím si ten počítač spravit sám.“

„Harry —“

Klaplo to a pak se ozval vyzváněcí tón. Doktorka Rossová zavěsila. Anders okamžitě zavolal na ústřednu a zeptal se, jestli mohou zjistit, odkud byl hovor veden. Proto tedy sledoval hodinky, napadlo ji.

„Sakra,“ zaklel Anders a praštil sluchátkem.

„Nejsou schopni to zjistit. Nemohou to zjistit ani po dobu hovoru.“

„Idioti.“ Posadil se daleko od doktorky Rossové.

„Byl úplně jako dítě,“ řekla a pokyvovala hlavou.

„Co myslel tím, že si spraví počítač?“

„Domnívám se, že myslel, že si vytrhne dráty z šíje“

„Ale řekl, že o to už se pokoušel.“

„Možná, ale neudělal to,“ řekla. „Teď je rozrušený po všech těch stimulacích a záchvatech.“

„Je to vůbec proveditelné, vytáhnout si dráty a počítač?“

„Ano,“ odpověděla. „Alespoň zvířata to dělávají. Opice —“ Protřela si oči. „Je tu někde káva?“

Gerhard jí nalil do pohárku.

„Chudák Harry,“ řekla. „Musí být pěkně vyděšený.“

Z druhé strany místnosti se ozval Anders: „Jak asi je podle vašeho předpokladu rozrušený?“

„Hodně.“ Napila se kávy. „Zbylo trochu cukru?“

„Rozrušen tak, že může udělat s počítači nějakou paseku?“

„Cukr už došel,“ řekl Gerhard. „Před pár hodinami.“

„Nerozumím,“ řekla.

„Měl plány zapojení celé nemocnice,“ řekl Anders. „Hlavní počítač — ten, který se používal při jeho operaci, je v suterénu nemocniční budovy.“

Položila kávu a zadívala se na něj. Zamračila se, protřela si oči ještě jednou, uchopila pohárek a pak ho znovu odložila.

„Nevím,“ řekla konečně.

„Volali patologové, když jste spala,“ řekl Anders. „Zjistili, že Benson pobodal tanečnici šroubovákem. Napadl mechanika a napadl i Morrise. Stroje a lidi, kteří mají něco společného se stroji. Morris má co dělat s jeho stroječky.“

Pousmála se. „Přes psychiatrii jsem tady já.“

„Jen se ptám. Je to možné?“

„Jistě, je to možné.“

Telefon znovu zazvonil. Doktorka Rossová vzala sluchátko. „Neuropsychlatrická chirurgie.“

„Pacifická telefonní společnost,“ řekl mužský hlas. „Znovu jsme zkusili vysledovat hovor pro kapitána Anderse. Je tam?“

„Okamžik,“ pokývla na Anderse a ten se chopil sluchátka.

„Tady je Anders.“ Dlouho mlčel. Poté řekl: „Mohl byste to opakovat?“ Poslouchal a přikyvoval. „A jaký interval jste sledovali? Aha. Děkuji vám.“

Zavěsil a okamžitě začal znovu vytáčet. „Řekněte mi prosím něco o té atomové baterii,“ řekl a vytáčel nějaké číslo.

„Co byste chtěl vědět?“

„Rád bych věděl, co se stane, když bude porušena,“ řekl Anders, a jakmile dostal spojení, otočil se k ní zády.

„Pyrotechniky. Tady Anders z kriminálky.“ Obrátil se opět k doktorce Rossové.

Řekla: „Má s sebou kolem třiceti sedmi gramů radioaktivního plutonia, Pu 239. Když se poruší radioaktivní pouzdro, budou všichni v okolí vystaveni značné radiaci.“

„Jaký druh záření to je?“

Pohledla na něj překvapeně.

„Chodil jsem na vysokou,“ řekl, „a když mi nic jiného nezbývá, umím dokonce číst a psát.“

„Alfa záření,“ odpověděla.

Anders hovořil do telefonu, „Anders, kriminálka,“ ohlásil se. „Potřebuji rychle jeden zavřený vůz do Fakultní nemocnice. Je tu nebezpečí radioaktivního zamoření. Jeden člověk a nejbližší okolí jsou ohroženi alfa-zářičem Pu 239.“ Poslouchal a pak pohlédl na doktorku Rossovou. „Hrozí nebezpečí exploze?“

„Ne,“ odpověděla.

„Žádná výbušnina,“ řekl Anders. Poslouchal. „Dobrá. Rozumím. Pošlete je sem co nejdříve.“

Zavěsil. Doktorka Rossová řekla: „Mohl byste mi laskavě říci, co se vlastně děje?“

„Telefonní společnost znovu prozkoumala linky,“ řekl Anders. „Zjistili, že v době, kdy Benson volal, nešel do nemocnice zvenčí ani jeden hovor. Ani jeden.“

Doktorka Rossová zamžikala. „Tak, tak,“ pokračoval Anders. „Musel volat odněkud z nemocnice.“

+ + +

Doktorka Rossová vyhlížela z okna čtvrtého patra na parkoviště a pozorovala, jak kapitán Anders udílí rozkazy nejméně dvaceti policistům. Polovina jich odešla do hlavní nemocniční budovy; ostatní zůstali venku v malých skupinkách, klidně spolu hovořili a kouřili. Pak přihřměl zavřený kamión Pyrotechnické služby a vyhrnuli se z něho tři muži v kovově lesklých šedých oblecích. Anders s nimi krátce promluvil, pak přikývl, zůstal u vozu a vybaloval nějaké zvláštní přístroje.

Pak šel na Neuropsychiatrickou chirurgii.

Vedle Rossové pozorně sledoval přípravy Gerhard. „Benson to neudělá,“ řekl.

„Vím že ne,“ řekla. „Chtěla bych jen vědět, jestli existuje nějaký způsob, jak ho zneškodnit nebo jak ho znehybnit. Nemohli bychom si pořídit přenosný mikrovlnný vysílač?“

„Už jsem na to také myslel,“ odpověděl Gerhard. „To by ale bylo šlápnutí do tmy. Nemůžeme předem říct, jak by to účinkovalo na Bensonův stimulátor. A dovedeš si asi představit, co by to udělalo s kardiostimulátory všech pacientů v celé nemocnici.“

„Tak co vlastně můžeme dělat?“

Gerhard zavrtěl hlavou.

„Něco se udělat musí,“ řekla.

Stále vrtěl hlavou. „Kromě toho,“ pokračoval, „co nejdříve převládne zabudované prostředí.

„Teoreticky.“

Gerhard pokrčil rameny.

Zabudované prostředí byla jedna teorie Vývojového oddělení Neuropsychiatrické chirurgické skupiny. Byla to jednoduchá myšlenka, avšak s dalekosáhlými důsledky. Všechno začalo tím, co každý zná: že mozek je ovlivňován prostředím. Prostředí navozuje počitky, z nichž jsou pak vzpomínky, postoje a návyky — a ty se převádějí do nervových drah mozkových buněk. Tyto dráhy se určitým způsobem, chemicky nebo elektricky fixují. Tak jako se tělo dělníka pozmění podle práce, kterou vykonává, tak se i lidský mozek mění podle prožitých počitků. Tyto změny, tak jako dělníkovy mozoly, ovšem přetrvávají, i když počitek pomine.

V tomto smyslu tedy mozek do sebe „zabudovává“ dřívější počitky. Naše mozky schraňují sumu veškerých prožitých počitků — dlouho poté, co samotné počitky již pominuly. To znamená, že příčina a způsob léčby nejsou jedno a totéž. Příčina poruch chování může spočívat v počitcích z dětství, a v takových případech nelze vyléčit poruchu odstraněním příčiny, neboť příčina zmizí s příchodem dospělosti. Léčba musí přijít odjinud. Jak říkali ve Vývojovém oddělení: „Sirka zapálí, ale oheň nezmizí, když ji zhasnete. Nejde už o sirku. Jde o oheň.“

Pokud jde o Bensona, prožil více než den a noc intenzívní stimulace vyvolávané implantovaným počítačem. Tato stimulace ovlivnila jeho mozek vznikem nových počitků a nových nadějí. Bylo zabudované nové prostředí. Brzy nebude už možné předvídat, jak bude jeho mozek reagovat. Nebyl to už totiž Bensonův starý mozek — je tu mozek nový, produkt nových počitků.

Vešel Anders. „Jsme připraveni.“

„To vidím.“

„U každého vchodu v suterénu máme dva muže, dva na traumatologii a dva u každého ze tří výtahů. Na poschodí, kde jsou pacienti, jsem neposlal nikoho. Nechceme, aby se tam něco semlelo.“

To je od vás moc hezké, pomyslela si, ale neřekla nic.

Anders pohlédl na hodinky. „Dvanáct čtyřicet,“ řekl. „Někdo by mi měl ukázat hlavní počítač.“

„Je v suterénu,“ řekla a kývla hlavou směrem k hlavní budově. „Tamhle.“

Došli až na konec chodby, když uslyšeli Gerhardovo volání.

Vrátila se do Telekompu; Anders šel se zájmem za ní.

Na ovládacím panelu počítače nepravidelně blikala světla.

„Podívej se na tohle," řekl Gerhard a ukázal na výstup na pultu.

PROGRAM UKONČEN
VÝMĚNA PROGRAMU
V 05 04 01 00
VÝMĚNA PROGRAMU

„Hlavní počítač startuje nový program," řekl Gerhard.

„No a co?"

„Nedali jsme k tomu příkaz."

„Co je ten nový program?"

„Nevím," řekl Gerhard. „Nedali jsme příkaz k žádné změně."

Doktorka Rossová a Gerhard pozorovali ovládací pult.

NOVÝ PROGRAM ZJIŠŤUJE CHYBNÝ CHOD STROJE

Pak už nic. Žádná písmena se už na obrazovce neobjevila. Anders se zeptal: „Co to znamená?"

„Nevím," řekl Gerhard. „Možná nás předběhl jiný terminál se sdílením času, to by ale nemělo být vůbec možné. Náš terminál by jediný měl mít možnost měnit programy."

Na ovládacím pultu se rozsvítila nová písmena.

VŠECHNY PROGRAMY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY UKONČENY

„Co?" vyhrkl Gerhard. Začal mačkat knoflíky na pultu, pak toho nechal. „Nepřijímá žádné nové instrukce."

„Proč to?"

„Něco musí být s hlavním počítačem v suterénu."

Doktorka Rossová pohlédla na Anderse. „Radši mě k tomu počítači zaveďte," řekl.

Pak náhle zpozorovali, že jeden z ovládacích pultů zhasl; všechna jeho kontrolní světla zhasla; signály obrazovek se smrskly na jednu

jedinou slábnoucí tečku. Zhasl druhý pult, pak třetí. Dálnopis přestal psát.

„Počítač se sám vypnul," řekl Gerhard.

„Asi mu někdo pomohl," řekl Anders.

Ihned se s doktorkou Rossovou vydali k výtahu.

+ + +

Lezavě chladným, večerem šli spěšně přes parkoviště k hlavní budově. Anders se odvrátil a zkontroloval svou pistoli v záři svítidel na parkovišti.

„Chtěla bych vás upozornit na jednu věc," řekla. „Není moudré mu tímhle vyhrožovat. Nebude na to reagovat rozumně."

Anders se usmál. „Protože je stroj?"

„Prostě nebude reagovat. Když bude mít záchvat, tak ji neuvidí, neuvědomí si, co je to zač, a nebude tedy příslušně reagovat." Vstoupili do nemocnice bohatě osvětleným hlavním vchodem a pokračovali pak dozadu k ústřední výtahové šachtě. Anders se zeptal: „Kde má na těle tu atomovou baterii?"

„Pod kůží na pravé straně šíje."

„Kde přesně?"

„Tady", odpověděla, ukázala si na šíji a prstem naznačila obdélník.

„Takhle velký?"

„Ano. Asi jako krabička od cigaret."

„Dobře," řekl Anders.

Sjeli výtahem do suterénu. V kabině byli dva policisté, oba ve střehu, neklidní, ruce na pistolích.

Cestou dolů Anders ukázal na svou pistoli. „Už jste s tím někdy střílela?"

„Ne."

„Vůbec nikdy?"

„Ne."

Nic na to neřekl. Dveře výtahu se otevřely. Zavanul jim vstříc chladný vzduch přízemí, stanuli před ústím chodby s holými betonovými stěnami bez nátěru; nad hlavou jim probíhaly trubky připevněné na stropě a nahrubo instalované elektrické osvětlení. Vykročili. Dveře se za nimi zavřely.

Na chvíli se zastavili a poslouchali. Neslyšeli nic kromě vzdáleného hučení generátoru. Anders se zeptal: „Bývá někdo v suterénu v noci?“

Přikývla. „Údržbáři. Patologové, pokud ještě pracují.“

„Laboratoře patologie jsou tady dole?“

„Ano.“

„Kde je počítač?“

„Pojďte.“

Vedla ho chodbou. Přímo před nimi byla prádelna. V noci byla zamčena a na chodbě stály velké vozíky s ranci prádla. Anders si rance bedlivě prohlédl a pak šli dál směrem k ústředním kuchyním.

V kuchyních se také nepracovalo. Byly také zamčeny, světla však svítila a do všech koutů ozařovala prostorné, bíle kachlíkované místnosti s řadami lesklých vyhřívaných stolů z nerezavějící oceli.

„Tudy je to kratší,“ prohodila, když procházeli kuchyní. Zvuk kroků se odrážel od vykachlíkovaných stěn. Anders nespěchal; pistoli měl namířenou dopředu s hlavní odkloněnou stranou. Prošli kuchyní znovu do široké chodby. Byla téměř stejná jako ta předchozí. Anders na doktorku tázavě pohlédl. Věděla, že je tu ztracen; uvědomila si, jak dlouho jí trvalo, než se naučila v suterénu nezabloudit. „Doprava,“ řekla.

Minuli nápis na stěně „ZAMĚSTNANCI, HLASTE VŠECHNY ÚRAZY SVÉMU NADŘÍZENÉMU!“ A pod tím muž s řeznou ranou na prstu. O kus dál byl další nápis: „POTŘEBUJETE PŮJČKU? NAVŠTIVTE SVOU SPOŘITELNU.“

Zahnuli vpravo do další chodby a došli k úseku, kde byly automaty na horkou kávu, koblihy, sendviče, cukroví. Připomněly jí doby, kdy k nim jako sekundářka přicházela pozdě v noci pro něco k jídlu. Byly to doby, kdy se zdálo, že doktořina je dobrá a nadějná věc. Ve svém životě už zažila velké pokroky; bylo to vzrušující a ona se toho zúčastnila.

Anders se zadíval na automaty a zarazil se. Zašeptal: „Podívejte se na to.“

Užasla. Všechny automaty byly roztlučeny. Po podlaze se válelo rozházené cukroví a sendviče v plastikových obalech. Káva šplíchala z jednoho automatu jako z tepny a rozlévala se po zemi.

Anders opatrně překročil louže kávy a sodovky a osahával vpáčeniny a trhliny v plechu. „Vypadá to na sekyru,“ řekl. „Kde sebral sekyru?“

„Je u hasicích přístrojů.“

„Tady žádnou sekyru nevidím,“ řekl a rozhlížel se po místnosti. Pak pohlédl na ni.

Neodpovídala. Vyšli z prodejního úseku a postupovali dál chodbou. Octli se v místě, kde se chodby křížily.

„Kudy teď?“

„Doleva,“ řekla. A dodala: „Už to není daleko.“

Před nimi se chodba opět rozdvojovala. Doktorka Rossová věděla, že ústřední kartotéka a archív nemocnice jsou už hned za rohem a za ním že je počítač. Projektanti umístili počítač vedle archívu, protože v budoucnu chtěli na počítači zpracovávat veškeré údaje a chorobopisy.

Náhle Anders ztuhl. Zastavila se a naslouchala s ním. Slyšeli kroky a mručení — někdo si pobrukoval jakousi melodii.

Anders přiložil prst na ústa a ukazoval doktorce Rossové, aby zůstala stát. Pokročil dopředu ke křižovatce chodeb. Broukání bylo hlasitější. Zastavil se u křižovatky a opatrně vyhlédl za roh. Zadržela dech.

„Hej,“ zvolal mužský hlas a náhle se Andersova paže vymrštila za roh jako had, nějaký člověk se rozplácl na podlaze a smýkal se k doktorce Rossové. „Hej!“ Po zemi proletělo vědro s vodou. Doktorka Rossová uzřela postaršího údržbáře. Šla k němu. „Co k —“

„Psst,“ sykla s prstem na ústech. Pomohla muži znovu vstát.

Anders se vrátil. „Nechoďte pryč ze suterénu,“ řekl údržbáři. „Jděte do kuchyně a tam počkejte. Nepokoušejte se odejít.“ Hlas mu zlostně sípal.

Doktorka věděla, co říká. Kdyby se teď někdo pokusil vyjít ze suterénu, policisté by ho nejspíš zastřelili.

Muž, vystrašený a zmatený, přikývl.

„Je to v pořádku,“ řekla mu Rossová.

„Nic jsem neudělal.“

„Tady dole je jeden člověk, kterého musíme najít,“ řekla mu doktorka Rossová. „Počkejte jenom, než to všechno skončí.“

„Zůstaňte v kuchyni,“ řekl Anders.

Muž přikývl, upravil se a odešel. Ještě jednou se ohlédl a vrtěl hlavou. Postupovali s Andersem dále chodbou, zahnuli za roh a přišli k úseku archívu. Na zdi byl reliéfní nápis: „ÚSTŘEDNÍ KARTOTÉKA.“

Anders na ni tázavě pohlédl. Kývla. Vstoupili dovnitř.

Toto oddělení zabíralo ohromný prostor naplněný od země po strop příhradami s chorobopisy. Bylo to jako v obrovské knihovně. Anders se užasle zarazil.

„Účetnictví ve velkém,“ řekla.

„Jsou tu všichni pacienti, kteří kdy v nemocnici byli?“

„Ne,“ odpověděla, „jsou tu pacienti za posledních pět let. Ostatní je uloženo ve skladišti.“

„No má poklona.“

Postupovali tiše podél příhrad, Anders s pistolí napřed. Čas od času se zastavoval a vyhlížel mezerami mezi příhradami do dalšího průchodu. Nikoho neviděli.

„Má tu někdo službu?“

„Měl by mít.“

Prohlížela si řady svazků. Archív na ni vždycky znovu silně zapůsobil. Jako klinická lékařka dobře věděla, jak to vypadá, když se léčí tak velké množství pacientů. Léčila stovky pacientů a viděla jich za hodinu nebo za pár týdnů tisíce. Ovšem chorobopisů bylo v nemocnici na milióny — a to byla jedna nemocnice v jednom městě v jedné zemi. Milióny a milióny pacientů.

„U nás máme taky něco takového,“ řekl Anders. „Často se vám tu ty materiály ztrácejí?“

„Pořád.“

„Jako u nás,“ povzdychl si.

V tom okamžiku zahnulo kolem rohu děvče, ne starší než patnáct až šestnáct let. Nesla v náručí stoh chorobopisů. Anders na ni v mžiku namířil pistoli. Když ho děvče uvidělo, upustilo chorobopisy a začalo křičet.

„Tiše,“ sykl Anders.

Křik přestal, jako když utne, a místo něho se ozývalo jakési bublání. Děvče mělo oči doširoka otevřené.

„Jsem od policie,“ řekl Anders. Odhrnul klopu a ukázal služební odznak. „Viděla jste tu někoho?“

„Někoho…“

„Tohoto muže.“ Ukázal jí obrázek.

Podívala se na něj a zavrtěla hlavou.

„Jste si tím jista?

„Ano… vlastně ne… vlastně…“

Doktorka Rossová řekla: „Abychom snad šli k počítači.“ Nějak jí vadilo, že dívku tak vyděsili. Nemocnice zaměstnávala studentky středních a vysokých škol na částečný úvazek jako úřednice do kartotéky; zrovna horentní plat neměly.

Doktorka Rossová si připomněla, že se jednou také tak vyděsila a nebylo jí víc než téhle dívce. Byla na procházce v lese s jedním mládencem. Zničehonic uviděli hada. Mládenec řekl, že je to chřestýš. Teprve za hodně drahnou dobu poznala, že si z ní vystřelil. Had byl docela neškodný. Hnusil se jí —

„Dobrá,“ řekl Anders. „Počítač. Kudy?“

Doktorka Rossová šla napřed. Anders se ještě obrátil k děvčeti; sbírala rozházené listy chorobopisů, které upustila. „Poslechněte,“ řekl jí. „Jestli toho člověka uvidíte, nemluvte s ním. Nedělejte nic, jen křičte, jako když vás na nože berou. Jasné?“

Přikývla.

A pak si doktorka Rossová uvědomila, že tentokrát je to doopravdy chřestýš. Všechno je doopravdy.

Znovu vyšli do chodby a pokračovali dál k úseku, kde byl počítač. Úsek s počítačem byla jediná upravená část suterénu. Holá betonová podlaha najednou přešla v modrý koberec; jedna stěna chodby byla vybourána a nahrazena velkými skleněnými okny, která oddělovala místnost, v níž byly instalovány hlavní části počítače. Doktorka Rossová si připomněla, jak byl počítač uveden do provozu; tehdy se jí zdálo, že okna jsou zbytečný přepych, a zmínila se o tom McPhersonovi.

„Je lepší, když lidé vidí, s čím mají tu čest,“ řekl jí tenkrát na to McPherson.

„Co máte na mysli?“

„Myslím tím, že počítač je jen stroj. Větší a dražší než jiné, ale přesto stroj. Chceme, aby ho lidé užívali. Nechceme, aby se ho báli nebo ho uctívali. Chceme, aby v něm viděli součást prostředí.“

Přesto kdykoliv šla kolem sekce počítače, měla opačné pocity; zvláštní zacházení, koberce na chodbě a nákladné zařízení, to všechno

podporuje pocit, že je počítač něco zvláštního, neobvyklého, jedinečného. Považovala za příznačné, že pak už je v celé nemocnici na podlaze koberec jedině před kaplí v prvním poschodí. Zde měla přesně tentýž pocit: svatyně pro počítač.

Není to počítači jedno, jestli je na podlaze koberec?

Tak či onak v nemocnici na podívanou za skleněnou stěnou reagovali osobitě. Na sklo něčí ruka přilepila psaný nápis:

NEKRMIT A NEDRÁŽDIT!

Skrčili se pod okna. Anders opatrně vykoukl nahoru.

„Je tam něco?“ zeptala se.

„Mám dojem, že ho vidím.“

Podívala se také. Najednou si uvědomila, jak jí buší srdce; celé tělo bylo napjaté očekáváním.

Uvnitř místnosti bylo šest magnetopáskových jednotek, široký pult ve tvaru L pro centrální jednotku, tiskárna, snímač děrných štítků a dvě diskové jednotky. Přístroje se leskly a jejich ostré hrany jen zářily. Nikoho neviděla — jen přístroje, odstavené jeden od druhého, skoro osamělé. Připomínalo jí to Stonehenge, řadu osaměle stojících kamenných sloupů.

Pak ho spatřila: mezi dvěma magnetopáskovými jednotkami se pohyboval muž.

Zřízenecký bílý plášť, černé vlasy.

„Je to on,“ řekla.

„Kde jsou dveře?“ zeptal se Anders. Z neznámého důvodu znovu kontroloval svou pistoli. Zasunul zásobník; hlasitě to klaplo.

„Tudy.“ Ukázala do chodby ke dveřím vzdáleným asi tak tři metry.

„Jsou tu ještě jiné vchody nebo východy?“

„Ne.“

„Srdce jí pořád bušilo. Pohlédla na pistoli a pak opět na Anderse. „Dobře. Vy tu zůstaňte.“ Anders ji přitiskl k zemi. Pak se odplížil ke dveřím. Chvíli čekal, pak se vztyčil na kolena a ještě se za ní ohlédl. Překvapilo ji, že se Anders bojí. Obličej strnulý napětím, tělo nachýleno v napjatém očekávání. V napřažené paži strnule držel pistoli.

Máme všichni strach, napadlo ji.

Pak Anders kopl do dveří, až to zapraštělo, a vrhl se uvnitř na podlahu. Uslyšela jak volá: „Bensone!“ A pak skoro vzápětí třeskl výstřel. Po něm druhý a pak třetí. Nemohla říci, kdo střílí. Jak Anders ležel na koberci, viděla, že mu nohy čouhají ze dveří. Šedý dým se vinul otevřenými dveřmi a líně stoupal chodbou.

Pak padly ještě dva výstřely a po nich se ozval bolestný výkřik. Zavřela oči a přitiskla tvář k podlaze. Anders volal: „Bensone! Vzdejte to!“

To není k ničemu, říkala si. Copak to Anders nechápe?

Pak v rychlém sledu třeskly další výstřely. Najednou se sklo v okně nad ní roztříštilo a velké úlomky skla se jí sesypaly na ramena a do vlasů. Setřásla je. K jejímu úžasu dopadl vedle ní na podlahu Benson. Proskočil skleněným oknem a dopadl těsně vedle ní. Jeho tělo bylo tak na metr od ní. Všimla si, že má jednu nohu zkrvavenou a na bílé nohavici mu narůstá rudá skvrna.

„Harry —“

Hlas jí selhal. Byla vyděšena. Věděla, že se tohohle člověka nesmí bát — tím by mu neposloužila; zradila by své povolání; ztratila by důvěru, na níž tolik záleží — ale přesto se bála.

Benson se po ní podíval prázdným netečným pohledem, odběhl a zmizel v chodbě.

„Harry, počkejte —“

„Nevadí,“ řekl Anders, vyřítil se z místnosti od počítače a pádil za Bensonem s pistolí strnule napřaženou. Ten policista byl tak divně pokroucený, že se jí chtělo smát. Zaslechla slabou ozvěnu kroků běžícího Bensona. Pak Anders také zahnul za roh a uháněl za Bensonem. Do kroků se mísilo stakato jejich ozvěny.

Osaměla. Stoupla si, celá ztuhlá. Věděla, co se teď stane. Benson se jako zvíře v pasti pustí k jednomu nouzovému východu. Jakmile se objeví venku — kde se může bezpečně střílet — policista hlídající východ ho oddělá. Všechny východy se hlídají. Nemůže uniknout. Nechtěla být u toho, nechtěla se na to dívat.

Raději šla k počítači a rozhlížela se kolem. Hlavní počítač byl napadrť. Dvě skříňky na zásobní magnetické pásky byly převráceny; hlavní panel byl poset drobnými kulatými dírkami, sršely z něho jiskry a padaly na podlahu. Pomyslila si, že by s tím měla něco udělat. Mohlo

by to tu všechno chytit. Rozhlédla se po hasicím přístroji a v rohu na podlaze spatřila Bensonovu sekyru. A pak zahlédla revolver.

Zvědavě ho zvedla. Byl překvapivě těžký, mnohem těžší, než očekávala. Připadal jí obrovský, studený a kluzký. Věděla, že Anders má svou zbraň u sebe: musí to být tedy Bensonova. Bensonův revolver. Upřeně se na něj dívala, jako by jí mohl o něm něco říci.

Odněkud ze suterénu se ozvaly čtyři výstřely rychle po sobě. Ozvěna zaduněla spletí podzemních chodeb. Poodešla k rozbitým oknům a vyhlédla ven. Neviděla nic, neslyšela nic.

Už je asi po všem, napadlo ji. Praskot a sršení jisker za jejími zády ji přiměly, aby se otočila. Byl tu ještě jakýsi plandavý zvuk, monotónně se opakující. Jedna cívka magnetické pásky se vytočila a konec pásky plácal o hřídelku.

Přikročila k cívce a zastavila ji. Pohlédla na jeden pult, kde se na displeji objevilo „KONČE“, znovu a znovu. „KONČE, KONČE.“ Pak se ozvaly dva další výstřely, ne tak zdálky jako předtím, a poznala, že Benson je ještě naživu a ještě se může pohybovat. Stála v rohu místnosti u zdemolovaného počítače a vyčkávala.

Další výstřel, tentokrát docela blízko.

Sehnula se za jednu skříň s magnetickými páskami, jakmile zaslechla blížící se kroky. Uvědomila si tu ironii: Benson se schovával za počítač, a teď se schovává i ona; krčí se za těmi kovovými sloupy, jako kdyby ji mohly nějak ochránit.

Zaslechla, jak někdo namáhavě oddychuje; kroky se na chvíli zastavily; dveře do místnosti počítače se otevřely a pak s prásknutím zapadly. Pořád se ještě schovávala za skříněmi magnetických pásků, a tak se nemohla podívat, co se vlastně děje.

Nový dusot; minul místnost počítače a pokračoval dál chodbou, doznívaje slabou ozvěnou. Nastalo ticho. Pak zaslechla znovu to namáhavé oddychování a zakašlání.

Znehybněla.

Harry Benson v rozedraném bílém zřízeneckém obleku se zakrvácenou levou nohou ležel natažen na koberci podlahy, tělo zpola opřené o stěnu. Potil se; přerývaně lapal po dechu; oči upřené přímo před sebe, netečný ke komukoliv v místnosti.

Stále ještě třímala v dlani revolver; zakmitl se v ní pocit pýchy a pocítila na okamžik hrdost. Přece jen to vyjde. Přivede ho zpátky

živého. Policie ho nezabila a nějakou zcela neuvěřitelnou šťastnou náhodou má ho sama pro sebe. Byla nesmírně šťastná.

„Harry.“

Pomalu se otočil a zamrkal. Nezdálo se jí, že ji hned poznal, ale potom se usmál. „Dobrý den, paní doktorko.“

Mile se smál. Zjevil se jí obraz šedovlasého McPhersona, jak se uklání a blahopřeje jí, že zachránila projekt a dostala Bensona zpátky živého. A pak si najednou zcela nesmyslně vzpomněla, jak se jejímu otci jednou udělalo špatně a musel odejít z její promoce. Proč si na tohle vzpomněla?

„Všechno bude v pořádku, Harry,“ řekla. Hlas jí zněl důvěryhodně; to se jí zamlouvalo.

Chtěla ho uklidnit, nepohnula se a nepřibližovala se k němu. Zůstala na druhé straně místnosti, za skříní s magnetickou pamětí.

Stále těžce oddychoval a dlouho nic neříkal. Rozhlédl se kolem sebe, po zdemolovaném zařízení počítače. „Tohle jsem udělal já, že jo?“ řekl potom.

„Budete zas v pořádku, Harry,“ říkala. V duchu si rýsovala celý postup. Teď v noci mu rychle spraví tu nohu a ráno mohou odpojit počítač, opravit zapojení elektrod a všechno bude v pořádku. Katastrofa bude zažehnána. Měli přímo neuvěřitelné štěstí. Ellis tu zůstane. McPherson bude dál rozšiřovat neuropsychiatrickou chirurgii. Budou mít oba radost. Jistě uznají, čeho to dosáhla, a ocení, co…

„Paní doktorko…“ Začal se zvedat, celý zkroucený bolestí.

„Nehýbejte se. Zůstaňte, kde jste, Harry.“

„Musím.“

„Zůstaňte, kde jste, Harry.“

Bensonovi se krátce zablesklo v očích a úsměv vyprchal. „Nejsem pro vás žádný Harry. Jmenuji se Benson. Říkejte mi pane Bensone.“

Má zlostný hlas, o tom není pochyb. To ji překvapilo a rozladilo. Copak neví, že ona je jediný člověk, který mu ještě chce pomoci? Všichni ostatní by nejraději viděli, kdyby zemřel.

Stále se snažil dostat se na nohy.

„Nehýbejte se, Harry.“ Napřáhla revolver. Bylo to nepřátelské a zlobné gesto. Rozzlobil ji. Věděla, že se na něj nemá zlobit, ale nemohla si pomoci.

Zašklebil se jako dítě, když na něco přijde. „To je můj revolver.“

„Ted je můj,“ řekla.

Pořád se ještě šklebil, obličej měl strnulý, částečně z bolesti. Vstal a těžce se opřel o stěnu. Na koberci, kde mu předtím ležela noha, byla temně rudá skvrna. Pohlédl dolů a uviděl ji.

„Jsem zraněn,“ řekl.

„Nehýbejte se. Budete zase v pořádku.“

„Střelil mě do nohy…“ Vzhlédl od krvavé skvrny a opět se díval na ni. Úsměv mu z tváře nevymizel. „Vy byste to ale nespustila, viďte?“

„Když budu muset, tak ano,“ odpověděla mu.

„Jste přece moje lékařka.“

„Zůstaňte, kde jste, Harry.“

„Nemyslím, že byste to zmáčkla,“ řekl Benson. Postoupil o krok k ní.

„Nepřibližujte se, Harry.“

Usmál se. Udělal nejistě další krok, ale udržel rovnováhu. „Myslím, že ne.“

Jeho slova ji vyděsila. Měla strach, že by ho mohla zastřelit, a přitom se obávala, že ho třeba nezasáhne. Je to naprosto zvláštní shoda okolností, je tu sama s tímhle člověkem v troskách počítače.

„Andersi,“ zavolala do suterénu. Benson postoupil opět o krok. Nespustil oči z jejího obličeje. Zavrávoral a zachytil se o pult diskové paměti. Roztrhl si v podpaží svůj krátký bílý kabát. Strnule se zadíval na díru. „Roztrhl se…“

„Zastavte se, Harry, zastavte se.“ Jako když mluví k nějakému zvířeti. Nekrmte a nedrážděte zvířata. Připadala si jako krotitelka lvů v cirkuse. Chvíli tam ochable spočíval, opíral se o pult diskové paměti a těžce oddychoval. „Chci revolver,“ řekl. „Potřebuji ho. Dejte ho sem.“

„Harry —“

Zachrčel a odrazil se od pultu; sunul se k ní.

„Andersi!“

„To nemá cenu,“ řekl Benson. „Není už čas, paní doktorko.“ Oči upíral na ni. Uviděla, jak se mu nakrátko rozšířily zorničky, to když byl stimulován. „Jé, to je fajn,“ řekl a usmál se na ni. Jako by ho stimulace na chvilku zastavila. Byl pohroužen do sebe a vychutnával ten příjemný pocit. Když znovu promluvil, zněl mu už hlas chladně a cize. „Víte, že po mně jdou,“ řekl. „Navedli své malé počítače, aby byly proti mně.

Mají naprogramováno pronásledovat mě. Pronásledovat mě a zabít. Skvělé a lidské. Pronásledovat a zabít. Chápete?“

Byl jen několik kroků od ní. Svírala toporně revolver, tak jak to viděla u Anderse. Ruka se jí však nepříjemně chvěla. „Prosím vás, Harry, nechoďte blíž,“ řekla. „Prosím vás.“

Usmál se. Postoupil opět o krok.

Až do chvíle, kdy si uvědomila, že mačká spoušť a že revolver vystřelil, nevěděla, co v příštím okamžiku udělá. Výstřel ji bodl do uší, revolver sebou škubl a strhl jí paži nahoru, až téměř upadla. Zády narazila na zadní stěnu místnosti.

Benson stál a mhouřil oči v dýmu. Pak se opět usmál. „Není to tak snadné, jak by se zdálo.“

Pevně popadla revolver. Teď byl horký. Znovu ho pozvedla, ale třásla se jí ruka víc než předtím. Podepřela si ho druhou rukou.

Benson vykročil.

„Nechoďte už blíž, Harry. Myslím to vážně.“

Před očima jí vyvstala záplava obrazů. Viděla Bensona, jak se s ním poprvé setkala; pokorný člověk s obtížemi, které ho děsily. Viděla ho jako ve filmovém střihu, sáhodlouhé rozmluvy, testy, zkoušení různých léků. Byl to hodný člověk, čestný a vystrašený. Nic z toho, co se stalo, nebylo jeho vinou. Byla to vina její, Ellisonova, McPhersonova a Morrisova.

Pak si vzpomněla na Morrise, na jeho obličej, rozmlácený na kaši jako od řezníka.

„Paní doktorko Rossová,“ řekl Benson. „Jste moje lékařka. Přece byste mi neublížila.“

Byl docela blízko, až u ní. Natahoval ruce po revolveru. Třásla se, když viděla, jak se jeho ruce přibližují, už jsou jen několik centimetrů od hlavně, užuž po ní sahají… Vypálila naslepo před sebe.

Benson až nečekaně prudce vyskočil, otočil se ve vzduchu, aby se vyhnul kulce. Měla radost. Podařilo se jí ho zahnat, a neublížila mu. Anders přijde každou chvíli a pomůže jí ho zvládnout, než ho vezmou na operaci.

Benson dopadl tvrdě tělem na tiskárnu a převrhl ji. Začala klapat. Monotónně a mechanicky vyťukávala jakousi zprávu. Benson se převalil na záda. Z prsou mu v hustých praméncích vytryskla krev. Bílý oblek se zbarvil tmavorudě.

„Harry,“ vykřikla.

Nepohnul se.

„Harry! Harry!“

Ani už si nepamatuje, co se potom všechno dělo. Anders se vrátil a vzal jí z ruky revolver. Když přišli tři muži v šedých oblecích a přinesli na nosítkách dlouhou bednu z plastiku, odvedl ji stranou.

Bednu otevřeli; uvnitř byla vyložena podivnou medově žlutou izolační hmotou. Zvedli Bensonovo tělo — všimla si, že to dělají opatrně, aby si krví nezamazali své speciální obleky — a uložili je do bedny. Zavřeli ji a zajistili zvláštními uzávěry. Dva muži bednu odnesli. Třetí muž obcházel kolem s hlasitě klapajícím Geigerovým počítačem. Ten zvuk jí nějak připomněl rozzlobenou opici. Muž přišel až k doktorce Rossové. Neviděla mu do obličeje, na hlavě měl šedivou přílbu; skla měl zamžená.

„Měla byste opustit tady tu oblast,“ řekl ten muž.

Anders ji vzal kolem ramen. Dala se do pláče.

OBSAH

Úterý 9. března 1971
Přijetí

Středa 10. března 1971
Implantace

Čtvrtek 11. března 1971
Zapojení

Pátek 12. března 1971
Selhání

Sobota 13. března 1971
Terminace

MICHAEL CRICHTON

ČLOVĚK NA KONCI

ČTENÍ NA DOVOLENOU
Z anglického originálu THE TERMINAL MAN
(Jonathan Cape, London 1972) přeložil Jiří Schindler.
Kresba na obálce Adolf Born, graficky upravil Miloslav Fulín.
Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a uměni, n. p.,
jako svou 3580. publikaci v redakcí krásné literatury.
Praha 1977.
Odpovědný redaktor Hanuš Karlách.
Technický redaktor Pavel Stefan.
Vytiskla Státní tiskárna, n. p., závod 1,
Praha 1, Karmelitská 6.
10,75 autorských archů
(z toho text 10,53 AA, ilustrace 0,22 AA)
10,95 vydavatelských archů.
605 22-825.
Vydání první. Náklad 60 000 výtisků.
13/34 01-106-77
Cena kart. 16,50 Kčs

MICHAEL CRICHTON

Michael Crichton se narodil r. 1942 v Chicagu. Po absolvování Harvardovy univerzity nemohl čerstvě promovaný lékař sehnat místo, a protože ho už dříve přitahovala literatura, zkusil to pod různými pseudonymy nejprve s kratšími věcmi. První román, který uveřejnil už pod vlastním jménem, Kmen Andromeda (The Andromeda Strain, 1969), mu přes noc přinesl světovou slávu, překlady do mnoha jazyků, zfilmování v Hollywoodu. Od té doby napsal několik dalších próz, které jeho slávu ještě zmnožily, např. Velkou vlakovou loupež (The Great Train Robbery, 1974) a Pojídače mrtvých (The Eaters of the Dead, 1976).